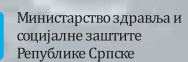
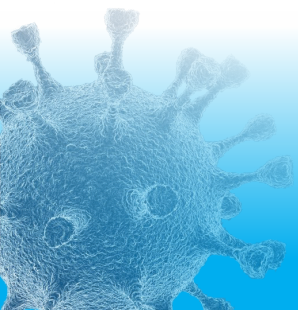

**ПЛАН РАДА ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈУ
У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА
У УСТАНОВАМА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ
– МЈЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ ПОСЉЕДИЦА ПАНДЕМИЈЕ COVID-19 –**

**ПЛАН РАДА ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈУ У КРИЗНИМ
СИТУАЦИЈАМА У УСТАНОВАМА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ**

– МЈЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ ПОСЉЕДИЦА ПАНДЕМИЈЕ COVID-19 –

Издавач

Друштво психолога Републике Српске

Аутори:

Владимир Макарић, в. д. помоћника министра за социјалну, породичну и дјечју заштиту,
Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Мр Бранка Сладојевић, начелник Одјељења за породичну и дјечју заштиту, Министарство
здравља и социјалне заштите Републике Српске

Др Милан Латинковић, начелник Одјељења за здравствену заштиту, Министарство здравља
и социјалне заштите Републике Српске

Др Јелена Ђаковић Девић, епидемиолог, Институт за јавно здравство Републике Српске

Уредник

проф. др Сања Радетић Ловрић

Графичка припрема

Драган Балабан

Штампа

За штампарију

Јелена Милинчић

Тираж

100 примјерака

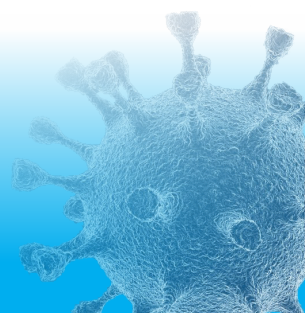
Израда овог документа је активност пројекта „Психосоцијална подршка у вријеме ковид пандемије“, који је дио пројекта „Јачање интерсекторске сарадње и рефералног механизма подршке дјечи и њиховим породицама у Републици Српској“, а који спроводе Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске и Друштво психолога Републике Српске, уз подршку Уницефа и Владе Шведске.

Израду овог документа омогућио је Уницеф, уз финансијску подршку Владе Шведске. Ставови и мишљења изнијети у овом документу не представљају нужно ставове Уницефа и донатора.

Садржај

УВОД	5
1. ПРАВНИ ОСНОВ	6
2. ШТА ПОДРАЗУМИЈЕВА ПРАВИЛНО УПРАВЉАЊЕ ВАНРЕДНОМ СИТУАЦИЈОМ	7
3. ДЈЕЛОВАЊЕ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА	7
3.1. Улога менаџмента	8
5. ОБАВЕЗА ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА	10
1. КОРИСНИЦИ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ТОКОМ КОРОНЕ	15
1.1. Приоритетне корисничке групе за заштиту заштите су:.....	15
2. ФИНАНСИРАЊЕ ЗАШТИТЕ ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ	16
3. МЈЕРЕ И ПРЕПОРУКЕ ИНСТИТУТА ЗА ЈАВНО ЗДРАВСТВО ЗА ДЈЕЛОВАЊЕ УСТАНОВА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ	17
3.1. Како се COVID-19 преноси.....	17
3.2. Мјере за спречавање појаве и ширења SARS-CoV-2 на радном мјесту	17
ПРЕПОРУКА ЗА ПОНАШАЊЕ – ЗАТВОРЕНИ ПРОСТОРИ ЗА КОЈЕ НИСУ ПРОПИСАНЕ СПЕЦИФИЧНЕ МЈЕРЕ.....	18
ПРАВИЛНА УПОТРЕБА МАСКЕ ЗА ЛИЦЕ:.....	22
Основне препоруке за коришћење клима-уређаја у контексту превенције и контроле ширења COVID-19.....	22
Препоруке за чишћење и дезинфекцију простора и предмета за становништво без сумње на инфекцију COVID-19	23
Препоруке за чишћење и дезинфекцију простора и предмета за вријеме кућне изолације	24
Како поступати са одјећом и постељином особе која је заражена вирусом корона?	25
Упутство за кућну изолацију.....	25
Препоруке за установе социјалне заштите	26
Препоруке за установе социјалне заштите за смјештај корисника у контексту COVID-19	26
ПРИЛОГ:	31

УВОД

У ванредној ситуацији свака установа треба да донесе план дјеловања, како би се што прије утврдили потенцијални ризици, приоритети за заштиту и помоћ, те начини рјешавања кризних ситуација. Кризни менаџмент код правних субјеката има улогу штаба за ванредне ситуације који управља цјелокупном активношћу субјеката. Штаб чине руководилац (кризни менаџер), који најчешће руководи радом штаба, и менаџери нижег нивоа. У ванредним ситуацијама потребно је реаговати хитно и правовремено, са добро осмишљеним мјерама, како би посљедице биле што мање. Акциони планови за кризне ситуације углавном се израђују услед природних непогода и несрећа. У претходном периоду видјели смо да је ванредну ситуацију изазвала пандемија вируса корона. Пандемија почиње тако што се вирус или бактерија лако преноси са једне особе на другу. Тренутно је у току пандемија вируса SARS-CoV-2, која је и званично потврђена од стране Свјетске здравствене организације (WHO). Већина вирусних пандемија узрокована је инфлуенцом – вирусом грипе. Током пандемије, најуспјешније мјере контроле нежељених посљедица јесу оне које се лако разумију и прате. Осим здравствених препорука, фокус се ставља на препоруке које се базирају на то шта здравствена установа и установа социјалне заштите треба да ураде у погледу заштите запослених, промјене организације рада, основних хигијенско-епидемиолошких мјера и контроле околине, како би се ширење вируса максимално зауставило. Превентивно дјеловање установе омогућава организацијама да адекватно процијене и идентификују потенцијалне ситуације гдје би могло доћи до ширења вируса. Центри за социјални рад, као и све друге установе социјалне заштите, морају имати **план поступања у ванредним ситуацијама**, који може бити дио стратешког плана, засебан документ или се сваке године уноси у годишњи оперативни план. Израдом плана поступања у ванредним ситуацијама

центар за социјални рад се припрема за реаговање у случају ванредне ситуације изазване природном или другом несрећом. Поред израде плана поступања у ванредним ситуацијама, задатак центра је и да формира тимове за реализацију тог плана. Неопходно је прецизно дефинисати линије комуникације и координације у тиму, да би се јасно знало ко, кога и када информисе о обављеним задацима и ко с ким и на који начин комуницира. Координатор ових тимова најчешће је директор, односно руководилац центра по службеној дужности. У случају да наступи ванредна ситуација изазвана догађајем који угрожава живот, здравље и благостање великог броја људи, центар за социјални рад своје активности спроводи у складу с планом поступања у ванредним ситуацијама, уз поштовање принципа хитности, селективности (по приоритетима), недискриминације, сарадње и координације са другим субјектима. Такође, потребно је идентификовати кораке поступања који треба да се примијене на радном мјесту у току пандемије у циљу спречавања даљег ширења вируса на радном мјесту; препоруке за ношење заштитне опреме; препоруке за индивидуално понашање запослених у току пандемије; препоруке за креирање приручника за кризне ситуације. Битна је и процјена потенцијалне ситуације гдје би могло доћи до ширења вируса. Пандемија представља врсту кризе која може задесити установу и утицати на ток њеног пословања и дјеловања. Циљ плана дјеловања/поступања у кризним ситуацијама је смањити или ублажити посљедице кризних ситуација тако да се посвети већа пажња планирању, оспособљавању и увјежбавању запосленика за поступање у наведеним ситуацијама. Установа социјалне заштите свакодневно прати и дјелује у складу са наредбама, упутствима и осталим актима надлежних установа и служби: Института за јавно здравство Републике Српске, надлежног министарства здравља и социјалне заштите, те препоруке и наредбе републичког и општин-

ског кризног штаба. Свака ванредна ситуација угрожава становништво и повећава се број лица који се налазе у стању социјалне потребе. Стање социјалне потребе је стање у којем је лицу неопходна помоћ, ради савладавања

социјалних и других тешкоћа и стварање услова за задовољавање основних животних потреба, а уколико се те потребе могу задовољити у систему социјалне заштите.

1. ПРАВНИ ОСНОВ

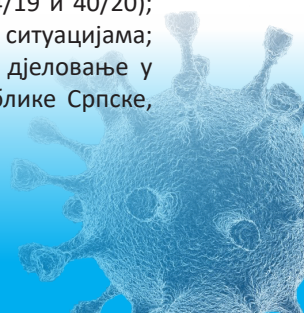
Према важећим законима¹ у Републици Српској, центар за социјални рад (установа социјалне заштите) има сљедеће задатке:

- организација заштите од процијењених опасности,
- организација послова према приоритетима,
- идентификација група корисника у повећаном ризику (брза идентификација група корисника, приоритетне групе у највишем ризику, групе у повећаном ризику које захтијевају већу подршку и праћење система социјалне заштите

током периода пандемије вируса корона),

- заштита стручних радника, сарадника и корисника приликом обављања послова,
- оперативно међусекторско планирање за обављање послова у заштити грађана у општинским штабовима за ванредне ситуације,
- учешће у кризним штабовима, реализација задатака и активности,
- размјена информација и извјештавање.

¹ Закон о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама („Службени гласник Републике Српске“, број 121/12, 46/17); Закон о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број 37/12, 90/16, 94/19 и 40/20); други закони које центри за социјални рад спроводе; републички план за дјеловање у ванредним ситуацијама; општински план за дјеловање у ванредним ситуацијама; план установе социјалне заштите за дјеловање у ванредним ситуацијама одлуке, уредбе, закључци и други документи које доноси Влада Републике Српске, републички и општински органи и штабови за ванредне ситуације.

2. ШТА ПОДРАЗУМИЈЕВА ПРАВИЛНО УПРАВЉАЊЕ ВАНРЕДНОМ СИТУАЦИЈОМ

Да би се што ефикасније одговорило, у складу са законским обавезама, на потребу обезбјеђивања социјалне сигурности и подршке становништву у кризној ситуацији иза-

званој епидемијом, неопходан је и посебан план дјеловања центра за социјални рад у новонасталој ситуацији.

3. ДЈЕЛОВАЊЕ У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

Ванредна ситуација је ситуација у којој су ризици и пријетње или посљедице катастрофа, ванредних догађаја и других опасности за становништво, животну средину и материјална добра таквог обима и интензитета да њихов настанак или посљедице није могуће спријечити или отклонити редовним дјеловањем надлежних органа и служби, због чега је за њихово ублажавање и отклањање неопходно употрежити посебне мјере, снаге и средства, уз појачан режим активности. Ванредна ситуација проглашава се одмах по сазнању о непосредној опасности од наступања ванред-

не ситуације. Ванредна ситуација може бити проглашена и након наступања, ако се непосредна опасност није могла предвидјети или ако због других околности није могла бити проглашена одмах после сазнања за непосредну опасност од наступања ванредне ситуације.

За дио подручја или подручје општине, проглашава се ванредна ситуација ако постоји непосредна опасност да ће захватити или је већ захватила дио подручја или подручје општине.

За координацију и руковођење приликом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама у складу са законом и другим прописима, као оперативно-стручна тијела, формирају се штабови за ванредне ситуације:

- а) за територију Републике – републички штаб за ванредне ситуације,
- б) за подручје града – градски штаб за ванредне ситуације,
- в) за подручје општине – општински штаб за ванредне ситуације и
- г) за јавне установе на подручју општине – директор. Дакле, за ЈУ центар за социјални рад – директор.

Одлуку о проглашењу ванредне ситуације, на приједлог надлежног штаба за ванредне ситуације, доноси начелник општине за подручје општине. У плану рада у ванредној ситуацији изазваној пандемијом вируса корона идентификују се сљедећи задаци:

- а) процјена угрожености од заражавања становништва и корисника права и услуга социјалне заштите,
- б) планирање превентивног дјеловања,
- в) планирање приправности,
- г) планирање мобилизације и
- д) планирање хитног поступања.

Процјену угрожености Републике од елементарне непогоде и друге несреће израђује Министарство, у сарадњи са другим министарствима. Процјену угрожености општине, односно града, израђује надлежна организациона јединица цивилне заштите општине, у сарадњи са штабом за ванредне ситуације општине. Плановима заштите и спасавања обезбјеђује се организовано и усклађено дјеловање за спречавање несрећа, односно смањење посљедица и обезбјеђење основних услова за живот у случају елементарне непогоде и друге несреће. Планови рада за интервенцију у кризној ситуацији изазваној пандемијом вируса корона усклађују се и допуњују сходно новим информацијама и сазнањима, те искуствима стеченим у току пандемије вируса корона. Центар за социјални рад током пандемије треба да одговори и обезбједи хитну заштиту жртава насиља, ре-

довно остваривање права на новчану помоћ, додатно остваривање права материјалних и у материјалној (појачано), остваривање права на једнократну новчану помоћ или пакете намирница и хигијене, посредовање при остваривању права у јавној кухињи, послове старатељства, смјештаја у установу социјалне заштите или збрињавање у хранитељску породицу, те дневне услуге центра за дневну бригу. Приоритетни послови центра за социјални рад су:

1. Примјена мјера заштите на раду и заштите корисника.
2. Припрема спискова корисника који се налазе у ризику.
3. Спајање, упоређивање и укрштање података из различитих извора на локалном нивоу ради ширег обухвата група у ризику и идентификације појединаца који су вишеструко рањиви.
4. Процјена ризика код корисника.
5. План заштите лица која су у посебном ризику.
6. Реализација активности са полицијом и здравственом службом.

Ризик за правилно дјеловање центра за социјални рад представља потенцијална угроженост радника од вируса корона, због већег броја контаката са корисницима центра. Такође, и сами људски капацитети, број, структура, стручност и компетенције обучености за формирање тимова. Дјеловање без стручног тима за пружање психосоцијалне подршке становништву представља ризик за неуспјех, као и недостатак комуникације унутар установе и самостално дјеловање без координације.

3.1. Улога менаџмента

Руковођење у систему заштите усљед ванредне ситуације врше:

- а) у Републици, граду, односно општини – штаб за ванредне ситуације, у оквиру својих овлашћења,
- б) у републичком органу управе и другом органу – руководиоца који руководи органом у оквиру својих овлашћења, и

в) у привредном друштву и другом правном лицу – директор или орган одређен општим актом привредног друштва у оквиру својих овлашћења.

Основни задаци директора су да организује послове према приоритетима, заштити стручне раднике, сараднике, волонтере и кориснике приликом обављања посла, учествује у општинским штабовима за ванредне ситуације ради оперативног међусекторског планирања послова у циљу заштите грађана, да размјењује информације и обезбиједи редовно извјештавање радницима и корисницима, те да корисницима обезбиједи редовно остваривање права и услуга у социјалној заштити.

Управљање у установама социјалне и здравствене заштите за вријеме ванредне ситуације најчешће обавља директор (руководилац). Постоји могућност промјене руководиоца и довођење новог, о чему одлучује оснивач у свакој конкретној ситуацији и сагласно тренутном развоју догађаја. Промјена руководиоца дешава се због спријечености постојећег руководиоца да управља у ванредној ситуацији, његовог одсуства, инертности, несналажења или недовољне сарадње са кључним субјектима у систему заштите и спасавања. Руководилац установе формира штаб за ванредну ситуацију (кризни менаџмент) у који, поред њега, улазе менаџери нижег нивоа, запослени који је распоређен на послове заштите и спасавања, као и други запослени који обављају специфичне послове, тренутно угрожене природном несрећом. Руководилац установе социјалне заштите управља радом штаба и установом, организује процес рада у ванредној ситуацији, представља и заступа организацију и остварује сарадњу са окружењем. Одговоран је за функционисање установе и све процесе који се дешавају у њој. Руководилац може делегирати поједине задатке члановима штаба и утврдити одговорност за њихово обављање. У тим случајевима неопходно је донијети потребне писане одлуке у којима су јасно дефинисани делегирани послови и одговорност нових носилаца.

Руковођење кризног менаџмента под-разумијева:

а) предузимање конкретних мјера, поступака, задатака и активности у циљу

спречавања ширења вируса и у циљу заштите запослених и корисника права и услуга социјалне заштите,

б) *организовање и координацију рада током пандемије.*

Установа социјалне и здравствене заштите треба правовремено јасно да дефинише инструкције, одговорности и овлашћења, јер у случају ванредних околности ове одлуке је пуно теже донијети. Особе којима додјељујете одговорне функције морају бити особе од повјерења. Избор тима за ванредне ситуације нарочито је значајан јер директор мора имати тим компетентних и способних професионалаца који ће моћи да предлажу и да проводе одлуке кризног менаџмента.

Дјеловање кризног менаџмента у ванредној ситуацији усљед пандемије изазване вирусом корона проводи се у неколико фаза:

- 1. Приправност и планирање (пројена ризика и потреба, анализа ресурса, акциони планови за настанак ванредне ситуације, планови комуникације и координације, развијање и увјежбавање хитне интервенције (евакуација, изолација, склоништа – карантини, врши се набавка материјала потребног за дјеловање и заштиту, складиштење, провјеру и омогућавање резерви и опреме за ванредне ситуације, припремање и оспособљавање волонтера, развијање личне одговорности запослених, корисника права и услуга социјалне заштите и других заинтересованих страна).*
- 2. Спречавање ширења заразе – превенција, смањење броја заражених: елиминисања и смањење ризика.*
- 3. Дјеловање у кризној ситуацији установе социјалне заштите (мобилизација хитних ресурса на терену, задовољавање основних потреба становништва, приоритетно корисника права и услуга из социјалне заштите, збрињавање корисника, психосоцијална подршка, оспособљавање појединаца за живот без подршке, информисање корисника, обезбјеђење доступности услуга).*

4. Фаза опоравка – утврђују стање и потребе, процјењује се штета, дефинишу приоритети и доносе одлуке које се односе на хитне потребе, те спроводе активности и припрема за спречавање и умањење будућих природних несрећа.

Свака фаза произлази из претходне и поставља захтјеве за наредну; активности се испреплићу и преклапају, међусобно су повезане, условљене и могу се разложити у више потфаза. Координација свих фаза и свих активности, њихово међусобно повезивање, као и повезивање низа оперативних сегментата различитих система, обавеза је кризног менаџмента на свим нивоима.

Током ванредне ситуације директор се придржава сљедећих принципа: суочавање са стварношћу, брзо и одлучно дјеловање, заштита људи као апсолутни приоритет, присуство директора на мјесту догађаја и отворена

комуникација унутар организације и са окружењем. Директор треба да створи добру радну атмосферу током кризне ситуације, која је неопходна како би и у вријеме ванредне ситуације запослени могли ефикасно и непристрасно да обављају своје задатке. С обзиром на врло сложене околности у којима дјелује штаб/тим за ванредне ситуације и улогу коју има, директор мора да зна своје надлежности, да посједује искуство, самопоуздање, способност доношења одлука, спремност за тимски рад и да буде вођа.

Кризна комуникација подразумијева план комуницирања унутар установе и са окружењем, прикупљање информација, њихова селекција и разумијевање информација. Планом дјеловања потребно је обрадити сљедеће области у којима се препознаје ризик: руковођење и управљање центром, стручни рад, сарадња са другим институцијама, хуманитарни рад.

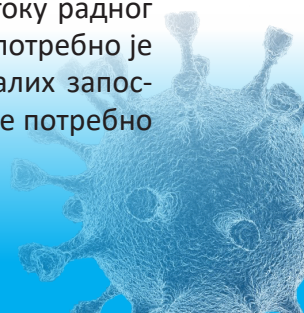
5. ОБАВЕЗА ЗАПОСЛЕНИХ РАДНИКА И ОРГАНИЗАЦИЈА РАДА

Обавезе запослених

- ✓ Обавеза свих запослених у установама социјалне заштите је да се спроводе све превентивне мјере безбједности и здравља на раду, како би сачували своје здравље, као и здравље других запослених;
- ✓ запослени додатно брину о својој хигијени, редовно долазе на посао, не користе дане одмора (боловања) са циљем избегавања радних задатака;
- ✓ запослени треба да редовно и учестало перу руку сапуном и водом, јер се прањем руку уништавају и одстрањују вируси који изазивају COVID-19, а у случају немогућности прања руку, може се користити дезинфекционо средство на бази алкохола ако руке нису видљиво прљаве;
- ✓ запослени на свом радном мјесту, у току читавог радног времена, треба да носи заштитну маску и држи минимално растојање од 2 метра у односу на

друга лица. Смањују се физички контакти, радни састанци, а запослени се усмјеравају на телефонске контакте и онлајн комуникацију. Приликом примања странака и одржавања усмених расправа, радници су обавезни да организују рад на начин да је присутан минималан број особа, на прописаном одстојању и уз обавезно ношење заштитних маски, да провјере ношење заштитних маски код корисника и осталих посјетилаца, те да им измјере тјелесну температуру при улазу;

- ✓ запослени који имају симптоме било које заразне болести или симптоме имају њихови чланови породице, треба да остану код куће и јаве се непосредном руководиоцу као и свом доктору породичне медицине у надлежном дому здравља;
- ✓ ако неко од запослених у току радног времена осјети симптоме, потребно је одмах да се удаљи од осталих запослених и оде кући. Уколико је потребно

да сачека или организује транспорт, може се смјестити у одвојену просторију која је одређена за изолацију или другу тренутно празну просторију. При том се провјерава да ли особа има маску, те да ли је правилно носи. Особа се телефоном јавља непосредном руководиоцу, а савјетује јој се да се по доласку кући јави надлежном дому здравља. Након напуштања просторије у којој је боравила особа са сумњом на инфекцију узроковану SARS-CoV-2, просторија се одмах дезинфикује;

- ✓ ако се потврди да запослени има заразну болест COVID-19, у сарадњи са хигијенско-епидемиолошком службом надлежног дома здравља идентификују се особе које су биле у блиском контакту са зараженим, те се исти упућују у изолацију у кућним условима. Послодавац путем интерне мреже обавјештава све запослене у тој организационој јединици о њиховој могућој изложености вирусу на радном мјесту, поштујући заштиту података о личности;
- ✓ особа која је тестирана не треба да долази на посао док не добије резултат теста;
- ✓ запослени и корисници дужни су да поштују препоруке и упутства о понашању током рада и боравка у установи, те да прате и дјелују у складу са наредбама, упутствима и актима осталих надлежних установа и служби. У том смислу посебно се препоручује праћење прописа које објављује ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске, Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске, те препоруке и наредбе Републичког штаба за ванредне ситуације и општинског штаба за ванредне ситуације. Запослени су дужни похађати семинаре, курсеве, вјежбе и друге облике обучавања из области спречавања пандемије и превентивног дјеловања, те учествовати на међународним конференцијама у циљу ефикаснијег функционисања система социјалне заштите, које

Министарство припрема и организује. Такође, дужни су да обављају и друге послове по налогу директора који нису у њиховој надлежности, а усљед угрожености корисника и становништва изазване пандемијом вируса корона.

- ✓ Психосоцијална подршка
- ✓ Запослене који су били у ризику или су болесни треба заштитити од стигме и дискриминације на њиховом радном мјесту;
- ✓ подршка менталном здрављу је важна у условима пандемије;
- ✓ психосоцијална подршка је подршка особи у стресном периоду која јој помаже да функционише у друштву, да се носи са својим емоцијама и да задовољи друге потребе које се јављају у тешким тренуцима. Психосоцијална подршка потребна је и корисницима и стручним радницима, као и читавом становништву. Подршку треба да пружају стручне особе. Запослени у службама социјалне заштите који добијају овакву врсту подршке, који имају одговарајућу опрему, који су оснажени и заштићени, од суштинског су значаја за умањење штетних ефеката пандемије корона вируса. Запослени у службама социјалне заштите на тај начин могу да изврше надградњу својих већ постојећих снажних веза са дјецом, породицама и заједницама, а у сврху брзог реаговања на ефективне начине у кризним ситуацијама. Међутим, да би то учинили, они морају остати безбједни и здрави на свом радном мјесту.

Организација рада

- ✓ Обезбиједити минималан број запослених у установи, док за остале, у складу са процесима рада, треба омогућити рад од куће;
- ✓ омогућити скраћено радно вријеме по потреби или увести различит почетак радног времена за поједине одјеле/секторе због смањења контаката;
- ✓ прије уласка у зграду поставити дезин-

- фекционе баријере на фреквентним мјестима – на улазима у просторије;
- ✓ на улазу у објекат обезбиједити дозаторе са средством за дезинфекцију руку на бази 70% алкохола;
  - ✓ контролисати температуру код запослених уколико је то могуће организовати;
  - ✓ контролисати и ограничити улазак странки/посјетилаца у објекат у складу са процесом рада установе;
  - ✓ на улазу у објекат неопходно је поставити јасне и видљиве поруке о обавези дезинфиковања руку, те у вези са личном заштитном опремом и начином поступања у објекту и поштовања физичке дистанце;
  - ✓ обезбиједити запосленима довољне количине сапуна, убруса, текуће воде и дезинфекционих средстава за прање руку;
  - ✓ ревидирати постојеће или израдити нове процедуре и упутства који се тичу хигијене запослених, хигијене и одржавања просторија и опреме;
  - ✓ важно је запосленима скренути пажњу и континуирано их подсјећати на важност свих препоручених хигијенско-епидемиолошких мјера, како се правилно перу и дезинфикују руке, као и радити на подизању свијести запослених о важности самоизолације у случају појаве симптома било које заразне болести;
  - ✓ редовно и учестало хигијенско прање руку сапуном и водом од стране запослених и странки, јер се прањем руку уништавају и одстрањују микроорганизми (вируси) који изазивају COVID-19;
  - ✓ у случају немогућности прања руку, може се користити дезинфекционо средство на бази алкохола ако руке нису видљиво прљаве;
  - ✓ посао и пружање услуга организовати на начин да се примјењује физичка дистанца од најмање 2 метра између колега, особља, корисника и сл.;
  - ✓ ако је могуће, организовати рад тако да је мањи број запослених у канцеларији, на дистанци;
  - ✓ редовно провјетравати просторије;
  - ✓ идентификовати ризична мјеста у установи гдје постоји највећи ризик за пренос инфекције и у складу са тим предузети неопходне мјере;
  - ✓ уколико то услови дозвољавају, обезбиједити просторију за изолацију у случају појаве особе са сумњом на заразну болест (у ситуацији да не може одмах да се удаљи са радног мјеста). Просторија за изолацију се редовно физички и хемијски дезинфикује и провјетрава. Поштују се процедуре уласка и изласка у ову просторију, прописана средства и опрема за личну заштиту на раду и друге мјере заштите током процеса рада;
  - ✓ директор промовише такву атмосферу да се обољела особа не осјећа стигматизирано, те да могу ићи кући док се не опораве. Он припрема и разматра алтернативне методе одржавања састанака (телефонски, онлајн), као и могућности рада од куће;
  - ✓ омогућити доступним информације за кориснике о начину рада, бројевима телефона;
  - ✓ обезбиједити прехранбене пакете, хигијену и лијекове за основне егзистенцијалне потребе корисника (тимови за старија лица, тимови на терену);
  - ✓ координирати са волонтерима који су у служби помоћи и заштите корисника центра за социјални рад;
  - ✓ евидентирати лица која су се тренутно због COVID-19 нашла у стању социјалне потребе;
  - ✓ евидентирати све услуге које су рађене у току пандемије;
  - ✓ обезбиједити обуку за породице, посебно за породице дјеце са сметњама у развоју;
  - ✓ у сарадњи са другим субјектима заштите, центар ће организовати неодложне интервенције у заштити жртви насиља и занемаривања у тиму са полицијом и здравственом службом према процје-

ни, организовање заштите лица која су у посебном ризику у хранитељству за одрасла и стара лица, организовање остваривања права на материјално обезбјеђење и једнократне помоћи за материјално угрожена лица, организовање тимова за помоћ и подршку породицама које су у изолацији због присутних здравствених потешкоћа, организовање подјеле пакета намирница према списковима материјално угрожених лица.

Састанци са странкама

- ✓ Сваки затворени простор носи ризик, чак и уз примјену свих препоручених мјера, због чега се савјетује да се трајање ових активности ограничи колико год је могуће;
- ✓ ако се затворени простор користи за одржавање састанака/активности у којима учествује више особа, после састанка обезбиједити довољно дугу паузу током које се простор може очистити и дезинфиковати, а потом и провјетрити након чишћења. Површине које се често додирују рукама пребрисати дезинфекционим средством на бази 70% алкохола (радне столове, тастатуре компјутера, компјутерски миш, телефон);
- ✓ информисати стрпљиво присутне или посјетиоце о правилима понашања;
- ✓ поставити, у складу са могућностима, плакате о правилном понашању приликом ове врсте активности;
- ✓ број особа (у складу са величином простора) у затвореним просторима треба ограничити на број особа за које је могуће обезбиједити удаљеност од најмање 2 метра од других особа у свим правцима, са истакнутим јасним обавјештењем о одржавању физичке удаљености.

Мјере које се односе на системе за гријање, вентилацију и климатизацију

- Одржавати системе гријања, вентилације и климатизације у складу са упутством произвођача, посебно у вези са

чишћењем и промјеном филтера. Подешавања уштеде енергије, као што су вентилација под притиском коју контролише тајмер или CO₂ детектор, треба избјегавати. Директни проток ваздуха треба да се скрене са група појединаца да се избјегне пренос патогена од заражених субјеката.

- Истражити опције како би се избјегло коришћење рецикулације ваздуха колико год је могуће. По потреби тражити савјет од произвођача.
- Повећати број измјена ваздуха на сат у просторији што је више могуће. Ово се може постићи природном (отварање прозора и врата) или механичком вентилацијом (вентилатори), у зависности од окружења. Избјегавати јака струјања ваздуха, поготово ако у просторији борави више људи.
- Узети у обзир величину просторије, степен затворености и немеханичку вентилацију и намјену за коју ће се просторија користити приликом доношења одлука (нпр. ако је висина плафона виша од 3 м, а клима постављена уз строп, много је мања могућност да ће капљице доћи до уређаја, поготово ако у просторији борави мањи број људи, а посао је канцеларијски).
- За смањење ризика приликом коришћења ових уређаја узети у обзир техничке спецификације у погледу логистичког распореда у затвореном простору, укључујући и физичко постављање механичких вентилационих система. Ове спецификације треба да узму у обзир очекивани број корисника, врсте корисника и активности које се проводе. Као општи принцип, механичка вентилација треба да буде организована тако да минимизира правац непрекидног струјања ваздуха за стационарне особе (нпр. у супермаркету касирка и купци имају различит ниво кретања и вријеме боравка у истом простору, што значи да треба минимизирати правац непрекидног струјања ваздуха према запосленику/касирки).

Чишћење и дезинфекција у објекту

- ✓ Спроводити појачану хигијену и дезинфекцију радних и помоћних просторија, што укључује редовну дезинфекцију просторија и често провјетравање радног простора;
- ✓ све радне површине и предмете редовно чистити и брисати одговарајућим дезинфекционим средствима, јер је контаминација предмета и површина које запослени и странке додирују један од начина ширења SARS-CoV-2;
- ✓ обезбиједити редовно чишћење свих површина које се често додирују на радном мјесту (ручке на вратима, ручке на прозорима, славине у тоалетима и кухињи, типке водокотлића, даљински управљачи клима-уређаја, прекидачи за струју, као и друге додирне површине које користи већи број особа);
- ✓ редовно чишћење свих додирних површина: радне површине, телефони, лаптоп рачунари, тастатуре и рачунари;
- ✓ чишћење просторије након сваког састанка, као и све друге просторије гдје се окупља већи број особа;
- ✓ за санитарне чворове потребно је осигурати учесталије правилно чишћење и хигијену;
- ✓ на крају радног времена хигијеничар/спремачица има задатак да изврши дезинфекцију свих радних и подних површина, те свих мокрих чворова и површина са којима су клијенти и радно особље долазили у контакт;
- ✓ детаљно Упутство за спровођење чишћења и дезинфекције површина и простора у објектима налази се на сљедећем линку: <https://www.phi.rs.ba/index.php?view=clanak&id=813>.

Управљање отпадом

- ✓ Обезбиједити редовно уклањање отпада и смећа (канте за смеће обложене пластичном кесом) из просторија тако да се могу испразнити без контакта са садржајем;
- ✓ личну заштитну опрему и отпад од

чишћења простора, као и одложене маске корисника услуга и запосленика и рукавице, уколико их носе, морају се ставити у пластичну кесу за отпад и, када су пуне, чврсто их завезати. Садржај кеса се не смије сабијати и исте се након везивања стављају у другу пластичну кесу за отпад, коју чврсто вежемо и више не отварамо.

УКРАТКО – обавеза директора:

- Организација рада према приоритетима.
- Заштита запослених у установама социјалне заштите и корисника при обављању послова (обезбиједити заштитну опрему за рад у складу са препорукама – рукавице, маске, хигијенска средства за дезинфекцију, дезинфекцију простора за рад, обезбијеђену просторију за изолацију у сарадњи са општинским штабом и здравственом службом, различити модели рада од куће, групе за интервенцију, манипулација простором – преграде, провидна заштита, визири). Запослени у службама социјалне заштите који добијају адекватну подршку, који имају одговарајућу опрему, који су оснажени и заштићени, од суштинског су значаја за умањење штетних ефеката пандемије вируса корона.
- Оперативно међусекторско планирање у циљу заштите грађана у општинским штабовима за ванредне ситуације.
- Информисање и извјештавање (редовно информисање корисника о превентивним мјерама заштите здравља и начину остваривања права и услуга у социјалној заштити у ванредној ситуацији).
- Запослени у социјалној заштити имају развијене добре постојеће везе са корисницима права и услуга из социјалне заштите и могу лако комуницирати са корисницима и те везе подићи на виши ниво јер су имали раније контакте (телефон, имејл, рад на терену на раздаљини од два метра, комуникација преко сарадника из мјесне заједнице, пријатеља и родбине корисника, комшија и остало). Због тога је важно да је радницима у социјалној заштити обезбијеђена сигурност и да остану здрави.

Приоритетни послови у ЦСР:

- Идентификација група корисника у повећаном ризику (брза идентификација група корисника, приоритетне групе у највишем ризику, групе у повећаном ризику које захтијевају већу подршку и праћење система социјалне заштите током периода пандемије вируса корона).
- Редовно информисање корисника о превентивним мјерама заштите здравља и начину остваривања права и услуга у ванредној ситуацији, организовање неодложних интервенција (заштита жртава у тиму са полицијом и домом здравља према процјени).
- Организовање заштите лица која су у посебном ризику у хранитељској породици за одрасла и старија лица, смјештај у установу у специфичним околностима због пандемије вируса корона, организовање послова на остваривању права на новчану помоћ и једнократну новчану помоћ, организовање рада комисија у првостепеном поступку за остваривање права из социјалне и дјечје заштите у складу са епидемиолошким мјерама и тренутном

ситуацијом, подршка породицама које су у изолацији због присутних здравствених тешкоћа (психосоцијална подршка, основне намирнице, хигијена и лијекови), организовање подјеле пакета хране и хигијене према списковима и према процјени стручних радника.

- План за подршку и заштиту лицима који су у посебном ризику, процјена ризика код корисника.
- Потребно је све вријеме примјењивати мјере заштите на раду запослених, мјере заштите корисника, као и епидемиолошке мјере.

Ризици:

- Потенцијална угроженост радника од вируса корона, због већег броја контаката са корисницима центра.
- Људски капацитети, стручност, компетенције и обученост за формирање тимова.
- Дјеловање без стручног тима за пружање психосоцијалне подршке становништву.
- Недостатак комуникације унутар установе.
- Самостално дјеловање без координације.

1. КОРИСНИЦИ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ТОКОМ КОРОНЕ (Постојећи, нови, хитни)

Током пандемије корона вируса потребно је одредити приоритетне групе корисника, идентификовати ризичне групе и идентификовати нове корисничке групе у социјалној заштити, те им пружити одговор и подршку на њихове потребе. Корисници треба да поштују препоруке и упутства о понашању током рада и боравка у установи, те да прате и дјелују у складу са наредбама, упутствима и актима осталих надлежних установа и служби (праћење прописа које објављује ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске, Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске, те препоруке и наредбе Републичког штаба за ванредне ситуације и општинског штаба за ванредне ситуације). Веома је важно придржавање строго договорених термина. Орган старатељства треба да

одмах приступи идентификацији група корисника у повећаном ризику на начин да уради брзу идентификацију група корисника, одреди приоритетне групе у највишем ризику, групе у повећаном ризику које захтијевају већу подршку и праћење система социјалне заштите током периода пандемије вируса корона.

1.1. Приоритетне корисничке групе за заштиту заштите су:

- старе и немоћне особе на смјештају у установама,
- старије особе корисници сталне новчане помоћи,
- старе и немоћне особе без породичне подршке које живе саме или су на смјештају у установама социјалне за-

штите и све друге особе које у ванредној ситуацији остану без подршке и у стању су социјалне потребе и повећаног ризика, а потребна им је помоћ (болест, породична ситуација, социјална искљученост),

- дјеца из породица под ризиком од раздвајања,
- хронични болесници,
- дјеца без родитељског старања,
- дјеца са сметњама у развоју која живе у рањивим породицама,
- друга дјеца из социјално осјетљивих и рањивих породица, дјеца жртве насиља и у ризику од насиља,
- особе с инвалидитетом са високим степеном инвалидности које у задовољавању основних потреба требају помоћ друге особе и које живе саме или су смјештене у установе,
- жртве насиља које су раније идентификоване.

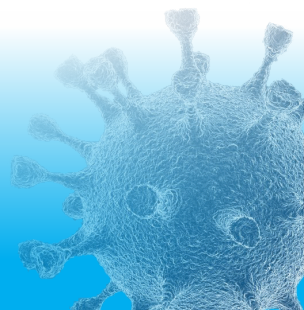
Остале групе потенцијалних корисника су: особе с мањим степеном инвалидитета које живе саме, старије особе које живе саме, дјеца и жене на угроженим подручјима, бескућници, особе са психичким сметњама, Роми, особе с инвалидитетом без смјештаја, особе које живе на подручју са ризиком и друге особе које у ванредној ситуацији остану без подршке и којима је неопходна помоћ. Цен-

тар за социјални рад води евиденцију о корисницима, познаје њихову укупну ситуацију и зависно од потреба и угрожености дјелује у ванредној ситуацији. Имајући у виду карактеристике циљне групе којој је намијењена, *услуга помоћи у кући* спада у услуге највишег реда приоритета у ванредним околностима. Потребно је преиспитати листу корисника права на помоћ у кући и осигурати да иста буде доступна свим грађанима којима је потребна. Важно је успоставити модел узајамне помоћи између различитих пружалаца услуге помоћи у кући и обезбиједити укључивање обучених волонтера тамо гдје постоје услови и гдје је то безбједно и за кориснике и за волонтере, те осигурати да сви пружаоци услуге буду адекватно информисани о мјерама превенције и заштите и да се сви придржавају прописаних упутстава за заштиту од корона вируса и да знају безбједносне процедуре и коме се обратити у случају да међу пружаоцима или међу корисницима препознају симптоме. За реализацију помоћи у кући важно је обезбиједити потребну количину средстава заштите за личну употребу, као и за заштиту корисника са којима пружаоци услуге долазе у контакт (маске, рукавице, средства за дезинфекцију и др.). Неопходно је да се уобичајене радне процедуре и административни поступци сведу на ниво неопходног, како би се повећало расположиво вријеме сарадника и волонтера за пружање конкретне помоћи корисницима услуге помоћ у кући.

2. ФИНАНСИРАЊЕ ЗАШТИТЕ ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ

- а) буџет Републике, општине, односно града,
- б) прилози, донације, поклони и међународна помоћ и
- в) други извори.

У Плану поступања у ванредним ситуацијама потребно је идентификовати: ризике и мјере за управљање ризицима, одговорне особе, рок за реализацију, индикаторе и координацију са другим институцијама и субјектима, као и начине финансирања.

3. МЈЕРЕ И ПРЕПОРУКЕ ИНСТИТУТА ЗА ЈАВНО ЗДРАВСТВО ЗА ДЈЕЛОВАЊЕ УСТАНОВА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Свјетска здравствена организација и власти, у служби јавног здравља широм свијета, предузимају мјере за спречавање ширења новог вируса корона (SARS-CoV-2) који узрокује болест (COVID-19). Сви дијелови друштва имају своју улогу у спречавању ширења новог вируса корона (SARS-CoV-2) који узрокује болест (COVID-19).

3.1. Како се COVID-19 преноси

Особе које су заражене SARS-CoV-2, приликом кашљања, кихања, говора, пјевања, смијеха, ослобађају капљице заражене течности. Већина ових капљица пада на подове и околне радне површине и предмете (радни столови, рачунари, телефони, итд.). Људи се могу заразити вирусом који изазива COVID-19 додиривањем загађених површина или предмета, након чега додирују очи, нос или уста. Ако стоје на удаљености мањој од два метра од лица које је заражено SARS-CoV-2, могу се заразити удисањем капљица које је заражени избацио из уста и носа (кихање, кашаљ, говор, пјевање, смијање). Већина особа заражених SARS-CoV-2 има благе симптоме и опоравља се без компликација. Међутим, одређен број заражених има озбиљнију форму болести која захтијева болничко лијечење. Осјетљивија су лица у познијим годинама живота, лица са ослабљеним имунолошким системом, као и лица са одређеним хроничним болестима попут лоше контролисаног дијабетеса, болести срца и плућа.

3.2. Мјере за спречавање појаве и ширења SARS-CoV-2 на радном мјесту

Постоји цијели низ мјера које не захтијевају значајне финансијске издатке, а које ће помоћи у спречавању ширења инфекција на радном мјесту (нпр. прехладе, грипа и других вирусних), те заштитити странке, запослене и друге.

На радном мјесту потребно је спроводити сљедеће мјере:

- ✓ све радне површине и предмете редовно чистити и брисати одговарајућим дезинфекционим средствима, јер је контаминација предмета и површина које запослени и странке додирују један од начина ширења SARS-CoV-2;
- ✓ редовно и учестало хигијенско прање руку сапуном и водом од стране запослених и странки, јер се прањем руку уништавају и одстрањују микроорганизми (вируси) који изазивају COVID-19;
- ✓ у случају немогућности прања руку, може се користити дезинфекционо средство на бази алкохола ако руке нису видљиво прљаве;
- ✓ стално провјетравати радне просторије;
- ✓ покрити нос и уста када кашљете или кишете, имати папирне марамице/убруссе који се користе приликом кашљања, кихања, цурења садржаја из носа и које се након коришћења одлажу на хигијенски начин у затворене канте за отпатке;
- ✓ користити маске за лице;
- ✓ запослени који имају респираторне симптоме (кашаљ, повишена температура, отежано дисање) треба да остану код куће и јаве се доктору медицине – епидемиологу или доктору породичне медицине у локалном дому здравља. Такође, треба да се јаве непосредном руководиоцу. У случају да знају да су били у контакту са лицем које је заражено SARS-CoV-2, јавити се непосредном руководиоцу и остати код куће;
- ✓ ако неко од запослених у току радног времена осјети симптоме, потребно је одмах да се удаљи од осталих запослених и оде кући. Уколико је потребно да сачека или организује транспорт, може се смјестити у одвојену канце-

- ларију или другу тренутно празну просторију, с тим да се провјерава да ли особа има маску и да ли је правилно носи. Особа се телефоном јавља непосредном руководиоцу, а савјетује јој се да се по доласку кући јави надлежном дому здравља;
- ✓ након напуштања просторије у којој је боравила особа са сумњом на инфекцију узроковану SARS-CoV-2, просторија се одмах дезинфикује;
  - ✓ особа која је тестирана не треба да долази на посао док не добије резултат теста;
  - ✓ запослене који су били у ризику или су болесни, сви треба да подрже и заштите од стигме и дискриминације на њиховом радном мјесту;
  - ✓ подршка менталном здрављу је важна.

Понашање ван радног мјеста (у слободно вријеме) је од изузетне важности за здравље сваког појединца, његове породице и сарадника. Зато се треба придржавати прописаних мјера и ван радног времена.

ПРЕПОРУКА ЗА ПОНАШАЊЕ – ЗАТВОРЕНИ ПРОСТОРИ ЗА КОЈЕ НИСУ ПРОПИСАНЕ СПЕЦИФИЧНЕ МЈЕРЕ

Препоручује се поштовати добре хигијенске праксе и већ утврђене стандарде који се односе на хигијену руку и респираторну хигијену, досљедно ношење заштитне маске и одржавање удаљености од најмање 2 метра, те избегавање непотребног блиског контакта с људима. Особе које имају повишену температуру или друге симптоме заразне болести (као кашаљ, бол у грлу, отежано дисање, малаксалост, бол у мишићима, пролив, повраћање...) било са повишеном температуром било без ње, не треба да долазе на посао. Савјетује се да телефоном контактирају љекара породичне медицине. Приликом уласка на посао, препоручује се да се запосленицима мјери температура бесконтактним топлотометром, те да се особе које имају повишену температуру враћају кући.

УЛАЗНИ ПРОСТОР

- На улазу у објект обзбиједити дозаторе са средством за дезинфекцију руку на бази 70% алкохола.
- На улазу у објект неопходно је поставити јасне и видљиве поруке о обавези дезинфиковања руку, те у вези са личном заштитном опремом и начином поступања у објекту и поштовању физичке дистанце.

- Контролисати улазак странки/посјетилаца у објект у складу са процесом рада установе.

УНУТРАШЊИ ПРОСТОР

- Препоручује се ношење маске и то тако да маска покрива нос, уста и браду и да добро налијеже на лице. Маска се, након што се постави на лице, не додирује рукама. Чим се овлажи или запрља, маску је потребно замијенити. Маска се скида хватањем за везице (не додирује се предња страна), одлаже се у корпу за смеће са поклопцем, након чега се обавезно оперу или дезинфикују руке.
- У затвореном простору у коме се налази више особа треба боравити што је краће могуће.
- У заједничком затвореном простору треба да борави што мањи број људи.
- Број особа у затвореним просторима треба ограничити тако да је могуће обезбиједити удаљеност од најмање 2 метра од других особа у свим правцима, са истакнутим јасним обавјештењем о одржавању физичке удаљености.
- У затвореним просторима мора бити доступан дозатор, пожељно бескон-

тактни, са средством за дезинфекцију руку на бази 70% алкохола и јасно истакнуто обавјештење о обавези дезинфекције руку. Дозаторе поставити у предулазу или на излазу из тоалета, те на више мјеста у објекту зависно од процеса рада.

- Ако се затворени простор користи за одржавање састанака/активности у којима учествује више особа, после састанка обезбиједити довољно дугу паузу током које се простор може очистити и дезинфиковати средством на бази хлора у складу са упутством произвођача или средством на бази 70% алкохола, а потом и провјетрити након чишћења. Површине које се често додирују рукама пребрисати дезинфекционим средством на бази 70% алкохола (радне столове, тастатуре компјутера, компјутерски миш, телефон).
- Воду и сокове током састанка служити у оригиналној амбалажи. Избјегавати служење хране.

Вентилација

- Затворени простор неопходно је редовно провјетравати, омогућити природно провјетравање просторија са континуираним протоком ваздуха.
- У тоалетима са механичком вентилацијом, вентилација мора радити 24/7, под вакуумом.
- Корисници тоалета треба да буду упућени да испирају WC шкољке с поклопљеним поклопцем, како би спријечили распршивање капљица приликом испирања WC шкољке.

Чишћење и дезинфекција у објекту

- Чишћење објекта треба да врше хигијеничари/спремачице.
- За санитарне чворове потребно је осигурати учесталије правилно чишћење и хигијену.
- На крају радног времена хигијеничар/спремачица има задатак да изврши дезинфекцију свих радних и подних површина, квака, славина, рукохва-

та на столицама, столова и сједишта столица, уколико омогућавају влажно чишћење, преграда, уколико постоје, те свих мокрих чворова и површина са којима су клијенти и радно особље долазили у контакт.

- Препоручује се више пута у току радног дана, зависно од броја особа које бораве у објекту, чишћење површина које се често додирују (кваке, славине, рукохвати на столицама, столови и сједишта столица, шалтери, дугмад на лифту...).
- Начин чишћења и дезинфекције у радном простору можете детаљно погледати у упутству на сајту ЈЗУ Института за јавно здравство Републике Српске, на следећем линку: <https://www.phirs.ba/pdf/sadrzaj/Uputstvo%20za%20ciscenje%20objekata.pdf>.

Управљање отпадом

- Након чишћења и дезинфекције радног простора уклоните личну заштитну опрему правилно.
- Личну заштитну опрему и отпад од чишћења простора, као и одложене маске корисника услуга и запосленика и рукавице, уколико их носе, морају се ставити у пластичну кесу за отпад и, када су пуне, чврсто их завезати. Садржај кеса се не смије сабијати и исте се након везивања стављају у другу пластичну кесу за отпад коју чврсто вежемо и више не отварамо.

Лична хигијена

- Неопходно је обезбиједити услове за правилну хигијену руку, пошто је она најважнија мјера контроле инфекције (топла вода, сапун, папирни убриси у тоалетима).
- Руке треба прати сапуном и водом у трајању од најмање 20 секунди, што чешће. Средство за дезинфекцију руку на бази алкохола које садржи 70% алкохола може се користити, али не као замјена за прање руку сапуном и водом.

- Уз одговарајућу хигијену руку рукавице нису потребне радницима код којих то процес рада не захтијева.
- Не користити сушаче за руке.

Битне напомене за употребу дезинфицијенса за руке

- Препоручено је да се прије коришћења дезинфицијенса руке оперу сапуном и топлем водом, нарочито ако су видљиво запрањене (поступак прања траје најмање 20 секунди).
- Средство за дезинфекцију потребно је нанијети на суве и чисте дланове у количини од 1 до 2 мл (обично један потисак, или према упутама произвођача).
- Дланове и подручје између прстију потребно је протрљати док се не осуше, а средство није потребно испрати.
- Потребно је водити бригу о достатној употреби дезинфицијенса за руке, те се обавезно јавити надређеном раднику у случају да је у дозатору преостала мања количина средства за дезинфекцију, како би се осигурао нови.

Када и како прати руке

Прање руку један је од најфикаснијих начина заштите од вируса корона. Зато вас молимо да руке перете често, користећи топлу воду и сапун. Руке перите најмање 20 секунди!

Послије прања руку, пожељно је да руке дезинфикујете средствима за дезинфекцију која су намијењена за личну употребу.

За дезинфиковање руку и других дијелова тијела НЕ КОРИСТИТЕ дезинфекциона средства намијењена за ДЕЗИНФЕКЦИЈУ ПРОСТОРА— можете оштетити кожу!

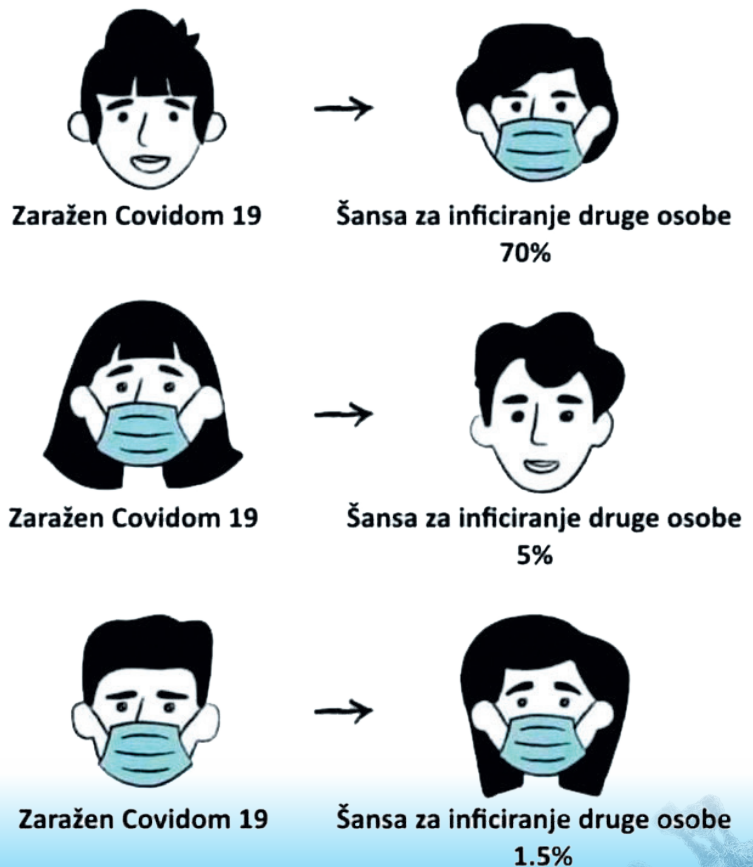
Руке обавезно перите

- ✓ Прије јела и припреме хране.

- ✓ Прије и после интеракције са другим људима (додир, руковање).
- ✓ Прије и после његовања болесних особа.
- ✓ Прије додиривања лица, уста, носа, очију.
- ✓ После употребе тоалета.
- ✓ После брисања носа, кихања, кашљања.
- ✓ После руковања отпадом или чишћења просторија.
- ✓ После додиривања предмета који су у контакту са великим бројем људи (посебно у градском превозу и на јавним мјестима).
- ✓ После контакта са животињама.

Зашто је важно носити заштитну маску за лице?

Прије него што дамо одговор на ово питање, битно је знати које маске служе да бисмо се заштитили од инфекције COVID-19, а које маске служе да бисмо спријечили ширење инфекције COVID-19 од потенцијално заражених особа на друге особе у заједници.

Медицинска маска за лице (позната још као хируршка маска) јесте маска за једнократну употребу и има двојаку намену: да ограничи прелазак вируса COVID-19 од особе која носи маску у спољашњу средину и да ограничи пролазак вируса COVID-19 из спољашње средине до особе која носи маску. Ове маске су намијењене здравственим радницима и ефикасне су само ако се правилно користе, односно ако се приликом стављања и скидања маске поштује прописана процедура.

Немедицинске маске за лице (маске које су направљене од различитих врста материјала као што су папир, тканине и сл.) јесу маске које служе да би се ограничио прелазак вируса COVID-19 од особе која носи маску у спољашњу средину. Оне имају врло малу заштитну улогу за особе које их носе, у распону од 2 до 38%.

Све је више доказа да особе које су обољеле од COVID-19, а које још увијек немају симптоме или имају тек благо испољене, једва видљиве симптоме, могу бити преносиоци COVID-19. С обзиром да је потврђено да се COVID-19 преноси капљичним путем, чак и slabим накашљавањем заражених особа, може доћи до исијавања респираторних капљица у којима се налази SARS-CoV-2 и ширења COVID-19.

Ношење маски за лице првенствено је потребно да би се боље контролисали потенцијални извори инфекције COVID-19. Ова мјера посебно је важна када се претпоставља да у заједници има знатан број заражених особа

које немају симптоме или се налазе у пресимптоматској фази COVID-19 болести. Такође, ношење маски је посебно битно у епидемиолошкој ситуацији када расте број COVID-19 пацијената код којих није познат извор (контакт) инфекције.

Ношење маски за лице посебно је важно у затвореним и прометним просторима. Маске за лице нису замјена за остале превентивне мјере, као што су редовно и правилно прање руку, одржавање респираторне хигијене (кашљање или кихање у марамичу која се одмах баца у корпу за смеће), одржавање физичке удаљености од 2 метра од других особа, избјегавање додиривања уста, носа и очију.

Маске за лице које су направљене од тканине могу се прати, при чему треба водити рачуна да се прање врши на температури која није испод 60° C и да се за прање користи детерџент за веш. Након прања и сушења, маску је неопходно препеглати. Ношењем маски се смањује тенденција додиривања уста, носа и очију, те је то додатни вид заштите од COVID-19.

Особе које носе маске за лице показују да су одговорне, да им је стало до њихових суграђана, да желе да заштите и себе и своје ближње. Они не желе да несвјесно шире вирус у заједници и тако угрозе туђе животе.

Ношењем и правилном употребом маске за лице штитите себе и своје најближе од инфекције вирусом корона.

ПРАВИЛНА УПОТРЕБА МАСКЕ ЗА ЛИЦЕ:

Стављање маске

- Поставите маску пажљиво, тако да прекријете уста, нос и браду.
- Вежите маску како бисте размак између лица и маске свели на минимум.
- Док носите маску, немојте је додиривати, нарочито њен предњи дио.
- Уколико случајно додирнете маску, оперите руке.

Скидање маске

- Скините траку отпозади, без да додирете предњи дио маске.
- Скините или одвежите прво доњу траку, затим горњу.
- Ставите маску за једнократну употребу у пластичну кесу, затворите је и одложите у канту за отпатке одмах након што је скинете.
- Оперите руке након што скинете или случајно додирнете маску.
- Када се маска накваси или навлажи, замијените је новом чистом и сувом маском.
- Немојте поново употребљавати маску за једнократну употребу.

Основне препоруке за коришћење клима-уређаја у контексту превенције и контроле ширења COVID-19

Опште мјере

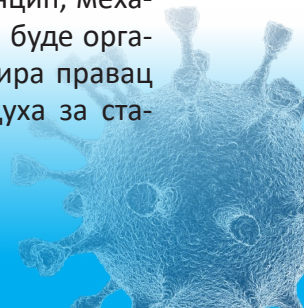
Поштовати мјере за које постоје докази да смањују ризик за пренос SARS-CoV-2, а оне укључују:

- Физичко дистанцирање од 2 метра,
- Темељна хигијена руку у складу са већ описаним препорукама,
- Респираторна хигијена,
- Одговарајућа/препоручена употреба маске за лице.

Специфичне мјере

Мјере које се односе на системе за гријање, вентилацију и климатизацију:

- Одржавати системе гријања, вентилације и климатизације у складу са упутством произвођача, посебно у вези са чишћењем и промјеном филтера. Подешавања уштеде енергије, као што су вентилација под притиском коју контролише тајмер или CO2 детектор, треба избјегавати. Директни проток ваздуха треба да се скрене са група појединаца, да се избјегне пренос патогена од заражених субјеката.
- Истражити опције како би се избјегло коришћење рецикулације ваздуха колико год је могуће. По потреби тражити савјет од произвођача.
- Повећати број измјена ваздуха на сат у просторији што је више могуће. Ово се може постићи природном (отварање прозора и врата) или механичком вентилацијом (вентилатори), у зависности од окружења. Избјегавати јака струјања ваздуха, поготово ако у просторији борави више људи.
- Узети у обзир величину просторије, степен затворености и немеханичку вентилацију и намјену за коју ће се просторија користити приликом доношења одлука (нпр. ако је висина плафона виша од 3 метра, а клима постављена уз строп, много је мања могућност да ће капљице доћи до уређаја, поготово ако у просторији борави мањи број људи, а посао је канцеларијски).
- За смањење ризика приликом коришћења ових уређаја узети у обзир техничке спецификације у погледу логистичког распореда у затвореном простору, укључујући и физичко постављање механичких вентилационих система. Ове спецификације треба да узму у обзир очекивани број корисника, врсте корисника и активности које се проводе. Као општи принцип, механичка вентилација треба да буде организована тако да минимизира правац непрекидног струјања ваздуха за ста-

ционарне особе (нпр. у супермаркету касирка и купци имају различит ниво кретања и вријеме боравка у истом простору, што значи да треба минимизирати правац непрекидног струјања ваздуха према запосленику/касирки).

Препоруке за чишћење и дезинфекцију простора и предмета за становништво без сумње на инфекцију COVID-19

У јавним просторијама/просторима треба подићи ниво хигијене. Приликом чишћења и дезинфекције, посебну пажњу обратити на сљедеће површине: кваке на вратима, кваке на прозорима и друге дршке, дугмад на лифту, рукохвати на стубишту и покретним степеницама, радне површине, столови, тоалети, славине.

Због могућег преживљавања вируса SARS-CoV-2 у околини неколико дана и на различитим површинама и више од 48 сати на собној температури (20° C), просторе и предмете потенцијално контаминирани SARS-CoV-2 треба очистити и дезинфиковати прије поновне употребе.

Чишћење топлем водом и детерџентима у домаћинству и употреба уобичајених дезинфекционих средстава требало би да буду довољни за опште чишћење из предострожности.

Препоручују се сљедеће превентивне санитарно-хигијенске мјере чишћења и дезинфекције простора и предмета:

Потребна заштитна опрема и средства

- Лична заштитна опрема (рукавице, заштитна маска), радна одјећа;
- Пластичне кесе, канта с водом, крпе, брисач са водом;
- Детерџенти за употребу у домаћинству;
- Дезинфекциона средства која се препоручују према Европском центру за превенцију и контролу болести (ECDC), на бази су сљедећих активних материја:

Активна материја	Концентрација
Етанол	70%
Натријум-хипохлорит	0,05–0,5%
Глутаралдехид	2%
Изопропропанол	50%
Повидон јод	10% (1% јода)
Бензалконијум-хлорид	0,05%
Натријум-хлорид	0,23%
Формалдехид	0,7%

Упутство за чишћење и дезинфекцију

- Током и након чишћења и примјене дезинфекционих средстава, држати отворене прозоре због доброг провјетравања просторија;
- Прије него се приступи чишћењу, ставити личну заштитну опрему (маску и рукавице);
- Препоручује се употреба једнократне личне заштитне опреме због потенцијално заразних материјала;
- Приликом чишћења избјегавати додир лица, очију, носа и усана;
- Користити средства за чишћење и дезинфекциона средства према упутству произвођача;
- Редовно чистити топлем водом и детерџентом, а затим дезинфиковати подове, поплочане површине зидова, прозоре, рукохвате, намјештај и остале предмете у свакодневной употреби;
- Чишћење и дезинфекцију простора и предмета обављати од једног ка другом крају, да се потенцијално не контаминира већ очишћена страна;
- Сав текстил (постељина, ручници, завјесе, деке итд.) треба опрати машински (60–90 °C) са додатком детерџента за прање веша;
- Не истресати запрљано рубље и избјегавати да потенцијално контаминирани материјали дођу у додир са кожом и одјећом;
- Редовно чистити топлем водом и детерџентом, а затим дезинфиковати површине у купатилу и тоалету;

- За дезинфекцију потенцијално контаминираних површина и материјала не користити средства са распршивачем јер прскање може довести до даљег ширења вируса;
- Сав отпад настао током чишћења треба одложити у пластичну врећу и канте за отпад;
- Након чишћења, скинути рукавице и одложити у пластичну кесу, а затим опрати руке сапуном и топлом водом;
- Након чишћења скинути маску и одложити у пластичну кесу, а затим опрати руке сапуном и топлом водом;
- Радну одјећу и употријебљене крпе треба опрати машински (90° C) са додатком детерџента за прање веша.
- Опрати руке сапуном и топлом водом, пресвући се и истуширати се.

Препоруке за чишћење и дезинфекцију простора и предмета за вријеме кућне изолације

- Особу у кућној изолацији смјестити у засебну и добро прозрачену собу.
- Чланови који живе у истом домаћинству с особом у кућној изолацији треба да остану у другој соби или одржавају удаљеност од најмање 1 метра од особе у изолацији, добро провјетравају заједничке просторије (кухиња, купатило) и избјегавају да дијеле предмете из непосредног окружења особе (четкице за зубе, јело, посуђе, чаше, пешкире, крпе или постељину).
- Због могућег преживљавања вируса SARS-CoV-2 у околини неколико дана и на различитим површинама и више од 48 сати на собној температури (20° C), просторе и предмете потенцијално контаминирание вирусом SARS-CoV-2 треба очистити и дезинфиковати прије поновне употребе.
- Чишћење топлом водом и детерџентима у домаћинству и употреба убицајених дезинфекционих средстава

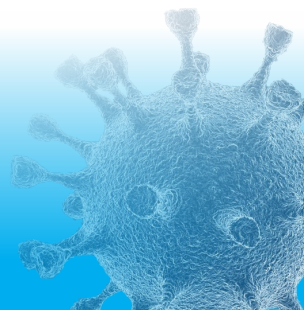
требало би да буду довољни за опште чишћење из предострожности.

- Када особа буде изолована у другом објекту, просторе и предмете треба очистити и дезинфиковати прије поновне употребе од стране других особа.
- Извршити хигијену руку након било које врсте контакта са особом у изолацији или њеним непосредним окружењем.
- Особе које су у кућној изолацији треба да се придржавају сљедећих препорука и санитарно-хигијенских мјера чишћења и дезинфекције простора и предмета.

Потребна заштитна опрема и средства:

- Лична заштитна опрема (рукавице, заштитна хируршка маска), радна одјећа;
- Пластичне врећице, канта с водом, крпе, брисач са водом;
- Детерџенти за употребу у домаћинству;
- Дезинфекциона средства која се препоручују према Европском центру за превенцију и контролу болести (ECDC), на бази су сљедећих активних материја:

Активна материја	Концентрација
Натријум-хипохлорит	0,05–0,5%
Етанол	70%
Глутаралдехид	2%
Изопропропанол	50%
Повидон јод	10% (1% јода)
Бензалконијум-хлорид	0,05%
Натријум-хлорид	0,23%
Формалдехид	0,7%

Како поступати са одјећом и постелином особе која је заражена вирусом корона?

Како треба да перемо одјећу, пешкире и постелину, уколико је члан домаћинства пацијент са сумњом или потврђеном инфекцијом SARS-CoV-2:

- Прати пацијентову одјећу, пешкире и постелину одвојено од ствари осталих укућана.
- Носити рукавице приликом руковања са пацијентовим стварима.
- Никада не држати прљаву постелину близу вашег тијела, спустити прљаву постелину у јасно означену, непропусну врећицу, контејнер или канту.
- Уколико постоји талог од излучевина (столице или повраћања), очистити чврстим, равним предметом у пацијентовом тоалету, прије него што се постелина стави у за то предвиђену одвојену затворену кутију или врећицу. Уколико тоалет није у одвојеном простору, близу пацијентове собе, потребно је одвојити излучевине у затворену канту или врећицу, прије одлагања у тоалет.
- Опрати и дезинфиковати постелину: машинско прање на 60–90° C са детерџентом за прање. Алтернативно, ставити постелину у топлу воду са детерџентом и мијешати дршком, спречавајући прскање воде. Уколико није доступна топла вода, постелина потапа се у 0,05% хлорида приближно 30 минута. Испрати постелину чистом водом и оставити да се суши на сунчевој свјетлости.
- Не заборавите опрати руке на крају цијелог поступка прања одјеће, пешкира или постелине.

Упутство за кућну изолацију

Самоизолација је ефикасна мјера за превенцију ширења болести, којом можете заштитити особе из свог окружења (породицу, пријатеље, колеге) и ширу заједницу од мо-

гућег оболијевања од COVID-19 (болест коју изазива вирус SARS-CoV-2). Основно правило самоизолације је да останете код куће и избјегавате блиски контакт са другим људима. Блиски контакт у затвореном простору представља сваки контакт дужи од 15 минута на удаљености мањој од 2 метра.

У самоизолацији је потребно да поштујете следеће препоруке:

- Останите код куће, у просторији која се може редовно провјетрати.
- Не напуштајте кућу, не одлазите на посао, школу, вјерска или друга окупљања.
- Не позивајте никога у кућу и не примајте посјете.
- Избјегавајте контакт с укућанима колико год је то могуће – боравите у посебној просторији.
- Уколико је могуће, користите одвојен тоалет.
- Често перите руке сапуном и водом. Користите папирне убрусе или посебан пешкир – никако не дијелите исти пешкир са укућанима.
- Користите одвојено посуђе, прибор за јело, постелину.
- Храну и потрепштине нека вам доставе породица, пријатељи или достављач, али одржавајте потребну удаљеност од њих (барем један метар), ставите маску или прекријте уста и нос марамицом приликом преузимања.
- Пратите симптоме. Уколико се појаве повишена температура (мјерите температуру барем два пута дневно), кашаљ или кратак дах, телефоном позовите надлежни дом здравља.
- Док кашљете и кишете, уста прекријте марамицом – марамицу након употребе одложите у канту за смеће са поклопцем, а руке добро оперите и дезинфикујте средством на бази алкохола.
- Свакодневно дезинфикујте просторије у којима боравите.
- Остали укућани такође треба да проводе појачане мјере личне хигијене,

да ограниче своје кретање и социјалне контакте, али тако да не наруше своје радне и друге неодложне обавезе.

Препоруке за установе социјалне заштите

Препоруке за установе социјалне заштите за смјештај корисника у контексту COVID-19

COVID-19 је акутна респираторна болест узрокована новим вирусом SARS-CoV-2, који изазива већу смртност код особа старијих од 60 година и код особа са присутним хроничним болестима, као што су кардиоваскуларне болести, хроничне респираторне болести, дијабетес и малигне болести. Особе које борава у установама социјалне заштите за смјештај корисника са инвалидитетом и старије животне доби јесу рањива група популације, која је изложена већем ризику од добијања инфекције, развијања теже клиничке форме и смртог исхода. Стога се у овим установама морају предузети посебне мјере предострожности како би се заштитили корисници и запослени. Циљ овог документа је да пружи смјернице о превенцији и контроли инфекције у установама за дуготрајно збрињавање корисника са инвалидитетом и старијих лица, како би се:

- 1) спријечио улазак вируса у објекат,
- 2) спријечило ширење инфекције унутар објекта и
- 3) спријечило ширење инфекције ван објекта.

Превенција

Установе социјалне заштите за смјештај корисника треба да именују тим или особу задужену за превенцију и контролу инфекције. Наведени тим/особа треба да:

- врши надзор над спровођењем поштрених мјера везаних за хигијену руку и респираторну хигијену,
- редовно контролише мјере у вези са превенцијом и контролом инфекције,
- прати залихе дезинфекционих средстава на бази алкохола (које садрже

најмање 70% алкохола) за прање руку и доступност сапуна и чисте воде. Дезинфекциона средства за прање руку потребно је поставити на све улазе, излазе и тачке њега,

- води рачуна о одговарајућим залихама убруса и уређује одговарајуће одлагање отпада (у канти са поклопцем),
- постави плакате и летке у објекту како би се запослени подстицали да перу руке и редовно користе дезинфекционо средство за руке на бази алкохола,
- подстиче прање руку сапуном и водом најмање 40 секунди или коришћењем дезинфекционог средства на бази алкохола најмање 20 секунди,
- захтијева од запослених да често обављају хигијену руку, посебно на почетку радног дана, прије и после додиривања корисника, после коришћења тоалета, прије и после припремања хране и прије јела,
- води рачуна да се собе корисника провјетравају након сваког процеса њега у складу са здравственим стањем корисника и временским приликама,
- води рачуна да запослени у овим установама искључиво носе радну одјећу која се редовно пере.

Да би се смањило ширење COVID-19 у објекту, неопходно је повећати физичко дистанцирање, односно:

- отказати групне активности,
- осигурати физичку удаљеност између корисника током служења obroка или, ако то није изводљиво, затворити трпезаријске просторе и послуживати оброке у њиховим собама,
- успоставити најмање 2 метра раздаљине између корисника,
- захтијевати од корисника и запослених да избјегавају било какво додиривање.

Посјетиоци

- Посјетиоци су обавезни да се телефонским путем најаве у установе социјалне заштите за смјештај корисника како би

се могао направити план посјета због њиховог ограниченог и контролисаног уласка у објекат.

- Посјете се организују на отвореном.
- Уколико не постоји никаква могућност за организацију посјета на отвореном, посјета се организује у просторији посебно намијењеној за посјете, која има обезбијеђену природну вентилацију, без употребе климатизацијских уређаја.
- За посјетиоце је обавезна дезинфекција руку и обуће (дезо-баријера) на улазу у објекат, те коришћење личне заштитне опреме (обавезна маска, каљаче и огртач).
- Приликом посјете, и посјетиоци и корисници су дужни носити личну заштитну маску. Између посјетиоца и корисника се одржава физичка дистанца од 2 метра.
- Вријеме посјете је временски ограничено.
- На видним мјестима истакнути информације и препоруке о спровођењу личне хигијене и начинима заштите од инфекције.
- Неопходно је евидентирати особе при уласку и изласку из установе (име, презиме, број личне карте, контакт телефон и кога посјећује). Особе које имају симптоме заразне болести (повишена температура, кашаљ, бол у грлу, малаксалост, пролив, повраћање), не могу да улазе у ове установе.
- При уласку у објекат, посјетиоцу се мјери температура и попуњава епидемиолошки упитник. У случају позитивног одговора, посјета се не може реализовати.
- Након завршене посјете обавезна је дезинфекција и провјетравање просторија.
- Потребно је организовати кретање посјетилаца тачно означеним путем до просторија посебно намијењених за посјету. Ограниченом броју посјетилаца може се дозволити посјета у соби уколико је корисник установе тешко болестан и ако је посјетилац или друга

особа потребна за емоционалну његу. При томе је потребно посјетиоцу објаснити респираторну хигијену и хигијену руку и да се поштује најмање 2 метра удаљености од корисника. Посјетилац одлази код корисника непосредно по доласку и напушта га одмах након посјете. Посјетиоци који долазе у ове установе у овим изузетним приликама морају бити прегледани на знакове и симптоме акутне респираторне инфекције те им се процијенити ризик у вези са COVID-19, а нико са знаковима или симптомима заразне болести не смије ући у просторије.

- Директан контакт посјетилаца са корисницима потврђеним или сумњивим на COVID-19 је забрањен.

Одговор на COVID-19

Одговор на COVID-19 у установама социјалне заштите за смјештај корисника обухвата рано препознавање, изолацију, његу и контролу извора инфекције (спречавање ширења на незаражене особе).

Рано препознавање

Рана идентификација, изолација и бригаа о случајевима COVID-19 од суштинског је значаја за ограничавање ширења болести у овим установама. Међу корисницима неопходно је успоставити активни надзор за COVID-19:

- Приликом пријема корисника у установу социјалне заштите за смјештај корисника, корисник треба приложити негативан резултат PCR теста на SARS-CoV-2 и налаз надлежног епидемиолога / доктора медицине да корисник може боравити у колективном смјештају, а на основу података из епидемиолошког анкетног упитника. У случају позитивне епидемиолошке анамнезе, одгађа се пријем корисника у установу док се не стекну услови за то. У изузетним случајевима, када је неопходан пријем јер корисник нема могућности за неки други смјештај, корисник се прима у изолацију, уз поштовање свих принципа његе особа са сумњом, односно потврђеним COVID-19.

- Сваки нови корисник се, без обзира на негативну епидемиолошку анамнезу и негативан резултат теста, упућује у карантин у установи у трајању од 14 дана.
- Најмање два пута дневно провјеравати код корисника тјелесну температуру и евентуално присуство респираторних симптома.
- Одмах пријавити кориснике са температуром или респираторним симптомима тиму/особи задуженој за превенцију и контролу инфекције, како би се, у сарадњи са надлежним домом здравља, урадило тестирање и предузеле даље мјере.

Успоставити активни надзор за запослене:

- информисати запослене да се јаве надлежном и остану код куће ако имају температуру или било какве симптоме респираторне болести, те одмах удаљити из службе све запослене код којих се за вријеме рада јаве повишена температура или други симптоми различите болести,
- запослене са симптомима упутити да се јаве надлежном доктору, ради тестирања и процјене да ли се ради о COVID-19,
- у случају потврде COVID-19, надлежни дом здравља предузима све потребне мјере у установи (праћење контаката, процјена ризика, мјера карантина, дезинфекција...),
- евидентирати запослене са необјашњивим изостанцима како би се утврдило њихово здравствено стање,
- провјеравати температуру свим запосленим на улазу у објект,
- пратити запослене и њихов контакт са корисницима, посебно корисницима са COVID-19,
- приликом пријема нових запослених, будући запосленик треба да приложи негативан резултат теста на SARS-CoV-2 и налаз надлежног епидемиолога / доктора медицине да запослени може радити у установама колективног

смјештаја, а на основу података из епидемиолошког анкетног упитника. У случају позитивне епидемиолошке анамнезе, одгађа се пријем у радни однос док се не стекну услови за то.

Упутство за родитеље – COVID-19

Како да заштитите вашу дјецу

Шта је нови вирус корона?

Нови вирус корона (SARS-CoV-2) је нови вирус повезан са истом породицом вируса као и тешки акутни респираторни синдром (SARS) и вирусима који изазивају неке врсте прехлада.

Како се шири нови вирус корона?

Вирус се преноси респираторним капљицама приликом кашљања и кихања, директним контактом, те додиром површина загађених вирусом. Још није познато колико дуго вирус преживљава на површинама, али га једноставна дезинфекциона средства уништавају.

Који су симптоми инфекције новим вирусом корона?

Симптоми укључују повишену тјелесну температуру, кашаљ и отежано дисање (недостатак даха, кратак дах), губитак чула мириса и/или чула укуса, грлоболу, мучнину/повраћање, дијареју. У тежим случајевима инфекција може проузроковати упалу плућа, болове у грудима и осјећај недостатка даха. Ријетко, болест може бити фатална.

Како избјећи ризик од инфекције?

Ово је пет мјера предострожности које ви и ваша породица можете предузети како бисте избјегли инфекцију:

1. Често перите руке помоћу сапуна и топле воде или их дезинфикујте средством на бази алкохола.
2. Када кашљете или кишете, покријте уста и нос марамицом или савијеним лактом.

3. Избјегавајте блиски контакт са свима који имају симптоме прехладе или грипа.
4. Обавијестите љекара ако имате повишену температуру, кашаљ или тешко дишете.

Да ли вирус може заразити дјецу?

Ово је нови вирус и још увијек не знамо довољно о томе како утиче на дјецу или труднице. Знамо да је могуће да су људи било које доби заражени вирусом. Вирус је смртоносан у ријетким случајевима, засад углавном међу старијим особама са постојећим медицинским стањима, односно хроничним болестима.

Како реаговати ако члан породице показује симптоме?

Потражите медицинску помоћ ако ви или ваше дијете имате температуру, кашаљ, отежано дисање или било који други симптом заразне болести.

Могу ли труднице пренијети нови вирус корона на нерођену дјецу?

У овом тренутку нема довољно информација које би указивале на то да се вирус преноси са мајке на бебу током трудноће, нити

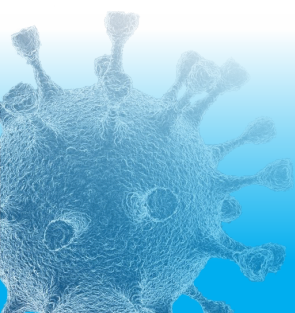
има довољно доказа о потенцијалном утицају на бебу. Ово се тренутно истражује. Труднице би требало да се придржавају одговарајућих мјера опреза да би се заштитиле од изложениости вирусу и у што краћем року да потраже медицинску помоћ ако имају симптоме попут температуре, кашља, отежаног дисања и др.

Да ли је безбједно да мајка доји ако је заражена новим вирусом корона?

Све мајке у погођеним и ризичним подручјима, са симптомима повишене температуре, кашља или отежаног дисања, требало би да у што краћем року потраже медицинску помоћ и слиједе препоруке медицинских радника.

С обзиром на бенефите дојења и безначајну улогу мајчиног млијека у преношењу других респираторних вируса, мајка би требало да настави са дојењем.

Међутим, треба предузети мјере опреза јер постоји ризик од преношења с мајке на новорођенче путем респираторних капљица и директног контакта, као и индиректно преко контаминираних површина. Носите маску током храњења дјетета, перите руке прије и након храњења и очистите односно дезинфикујте контаминиране површине.

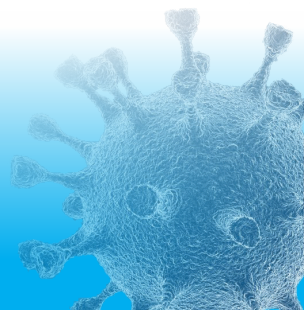

ЛИТЕРАТУРА

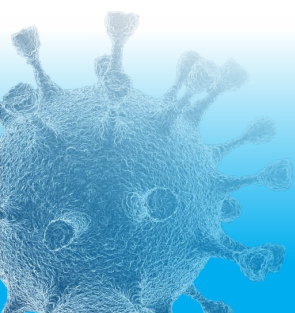
- Guidelines for the implementation of non – pharmaceutical interventions against COVID-19 (2020). European centre for disease prevention and control
- Приручник за дјеловање центара у ванредним ситуацијама изазваним природним несрећама, (2015). Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске, Федерално министарство рада и социјалне политике
- Основне препоруке за кориштење клима уређаја у контексту превенције и контроле ширења COVID -19 (2020). ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске
- Препоруке за понашање - затворени простори за које нису прописане специфичне мјере (2020). ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске
- Препоруке за чишћење и дезинфекцију простора и предмета за становништво без сумње на инфекцију COVID-19 (2020). ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске
- Препоруке за установе социјалне заштите за смјештај корисника у контексту COVID-19 (2020). ЈЗУ Институт за јавно здравство Републике Српске
- Using face masks in the community, Technical report (2020). European centre for disease prevention and control
- <https://www.vladars.net/sr-sp-cyrl/Pages/default.aspx>
- <https://www.vladars.net/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/MZSZ/Pages/default.aspx>

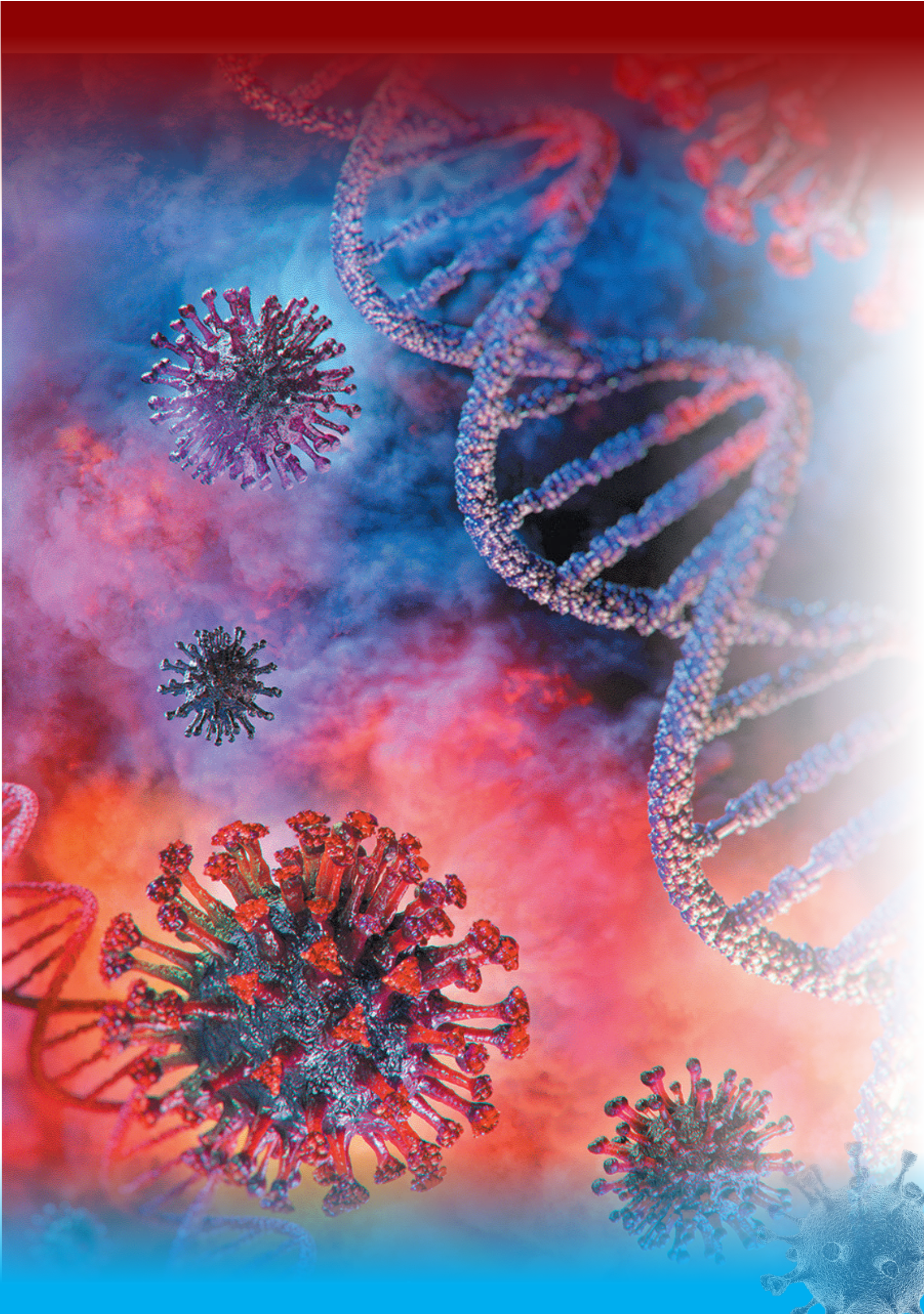
ПРАВНИ ОКВИР (ЗАКОНИ, ПАВИЛНИЦИ, СТРАТЕГИЈЕ)

- Закон о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама (Службени гласник републике Српске, број: 121/12, 46/17)
- Закон о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске”, број: 102/12, 108/13, 82/15 и 84/19)
- Закон о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске”, број: 37/12, 90/16 и 94/19, 42/20)
- Закон о дјечјој заштити („Службени гласник Републике Српске”, број: 114/17, 122/18 и 107/19)
- Закон о општем управном поступку („Службени гласник Републике Српске”, број: 13/02, 87/07, 50/10, 66/18)
- Породични закон („Службени гласник Републике Српске”, број: 54/02, 41/08, 63/14 и 56/19)

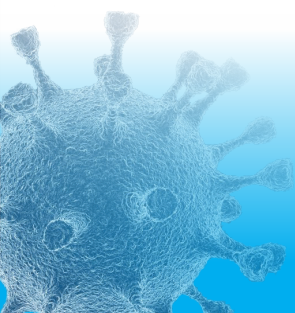
- Правилник о хранитељству („Службени гласник Републике Српске”, број: 36/08)
- Правилник о начину и мјесту спровођења заштитне мјере обезбјеђења заштите жртве насиља у породици („Службени гласник Републике Српске”, број: 97/06)
- Правилник о начину и мјесту спровођења заштитне мјере обавезног лијечења зависности од алкохола и опојних дрога („Службени гласник Републике Српске”, број: 97/06)
- Правилник о начину и мјесту спровођења заштитне мјере обавезног психосоцијалног третмана („Службени гласник Републике Српске”, број: 97/06)
- Стратегија унапређења социјалне заштите дјецe без родитељског старања (2015-2020)
- Стратегија унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској (2017–2026)
- Стратегија за унапређење положаја старијих лица у Републици Српској за период од 2019. до 2028. године
- Стратегије развоја менталног здравља у Републици Српској (2020-2030.)
- Материјали центара за социјални рад и установа социјалне заштите за смјештај (Акциони планови за поступање у ванредној ситуацији изазваној пандемијом вируса корона) (2020).

ПРИЛОГ:

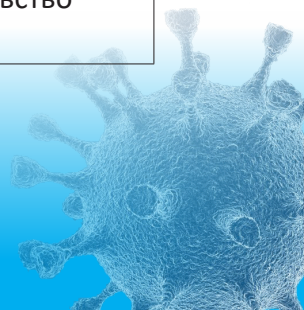
- 1. Често постављана питања менаџмента и запослених у установама социјалне и здравствене заштите током пандемије вируса корона**
- 2. Ходограми о сарадњи и поступању**
- 3. Инструкције:**
  - 1. ДОК ЧЕКАМО НА РЕЗУЛТАТЕ ТЕСТА**
  - 2. ПОРОДИЦА У ИЗОЛАЦИЈИ У ВРИЈЕМЕ COVID-19 ПАНДЕМИЈЕ**
  - 3. COVID-19 И ШКОЛЕ – ЗАЈЕДНО СМО ЈАЧИ**
  - 4. ТИШИНА ШИРИ СТИГМУ – РАЗГОВАРАЈМО О ТОМЕ**

<p>Питања/недоумице запослених у социјалној заштити</p>	<p>Стручна подршка директорима и стручним радницима – Министарство здравља и социјалне заштите</p>
<p>1. Шта је Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске урадило по питању припрема за појаву новог вируса корона?</p>	<p>Министар здравља и социјалне заштите у Влади Републике Српске донио је Наредбу о обавезном спровођењу мјера за реаговање на појаву болести изазване новим вирусом корона (COVID-19) у Републици Српској. Она се односи на здравствене установе, јединице локалне самоуправе и аеродром и спровођење мјера за збрињавање евентуалних случајева обољелих од болести изазване новим вирусом корона, а у складу са инструкцијама ЈЗУ Института за јавно здравство Републике Српске. Здравствене установе, у складу са својим капацитетима, имају обавезу да обезбиједи услове и примијене све мјере неопходне за спровођење појачаног епидемиолошког надзора.</p> <p>Институт за јавно здравство Републике Српске у сарадњи са Министарством здравља и социјалне заштите Републике Српске издао је препоруке за поступање с циљем спровођења адекватних мјера надзора над заразним болестима. Припремљен је информативни материјал намијењен информисању становништва и путника о појави вируса корона у свијету, начину преноса, са мјерама превенције, посебно у циљу смањења ризика од акутних респираторних инфекција током путовања у или из захваћених подручја.</p>
<p>2. Шта ако се директор установе социјалне заштите разболи?</p>	<p>Свака установа, у складу са правилником о систематизацији радних мјеста, има предвиђена радна мјеста која могу замијенити рад директора у неким сегментима: замјеник директора, помоћник директора, шеф итд. Сваки директор именује особу од повјерења која може обављати одређене послове умјесто њега. Пуномоћ/овлашћење коју дајете некој особи која би требало да настави посао директора треба да буде усаглашена са савјетима правника и правоснажна. Пуномоћ/овлашћење може се правити на одређене или неодређене временске периоде. У приватном сектору треба размотрити опције да ужи чланови породице могу да дјелују у случају смрти, озбиљне болести, несреће или било чега што може довести у позицију да директор не може обављати свој посао. Потребно је дефинисати кораке које породица може и мора подузети у оваквим ситуацијама и да им те информације буду јасне. Све мјере и информације везане за планове у случају ванредних околности треба да буду писмено забиљежене – документоване. Можете направити приручник или упутство на ову тему. Препоручује се да се наведени документи ажурирају једном годишње.</p>

<p>3. Како организовати рад када су вирусом корона заражени запослени у центру за социјални рад?</p>	<p>Потребно је дезинфиковати све просторије. Ако је центар за социјални рад у мањој општини, постоји могућност да сва три или укупно четири радника буду заражени или у изолацији (као што је био случај у Центру за социјални рад Петрово). На улазу у центар потребно је написати информације и упуте за кориснике усљед ванредне ситуације, одредити гдје ће се остављати захтјеви, како ће се комуницирати са странкама, а од оснивача тражити да се именује и задужи особа која ће комуницирати са странкама и рјешавати хитне случајеве у складу са потребама. Такође, може се потражити и помоћ центара за социјални рад у сусједним општинама. Укључити Црвени крст и друге НВО у подршку и помоћ корисницима.</p>
<p>4. Како смјестити дијете без родитељског старања у установу социјалне заштите кад је забрана смјештаја?</p>	<p>Није постојала забрана смјештаја у установу социјалне заштите него препорука да се избјегава пријем и улазак извана нових корисника. Након што су исцрпљене друге могућности збрињавања дјетета без родитељског старања, потребно је добити потврду о здравственом стању дјетета и попуњен образац о евентуалном контакту са вирусом корона и заражавању. Потребно је, уз одређену уобичајену процедуру смјештаја, додатно урадити и тестирање на вирус корона, те у случају негативног теста при пријему дјетета у установу социјалне заштите обезбиједити изолацију у трајању од 15 дана ради превентивног дјеловања. Детаљније информације налазе се у упутама Института за јавно здравство Републике Српске.</p>
<p>5. Како смјестити дијете, корисника у хитним случајевима?</p>	<p>Након што су исцрпљене друге могућности збрињавања дјетета без родитељског старања, потребно је добити потврду о здравственом стању дјетета и попуњен образац о евентуалном контакту са вирусом корона и заражавању. Потребно је, уз одређену уобичајену процедуру смјештаја, додатно урадити и тестирање на вирус корону, те у случају негативног теста при пријему дјетета у установу социјалне заштите обезбиједити изолацију у трајању од 15 дана ради превентивног дјеловања. Детаљније информације се налазе у упутама Института за јавно здравство Републике Српске. У изузетним случајевима, када је неопходан пријем јер корисник нема могућности за неки други вид смјештаја и збрињавања, корисник се може примити у изолацију, уз поштовање свих принципа њега особа са сумњом, односно потврђеном инфекцијом COVID-19.</p>
<p>6. Шта урадити у случају када је хранитељска породица отказала збрињавање дјетета у току пандемије вируса корона?</p>	<p>Обезбиједити дјетету смјештај у установи социјалне заштите или у другој хранитељској породици у складу са процјеном стања дјетета и његовог личног интересовања и мотивације. Консултовати дијете о наредним корацима везаним за његов смјештај и збрињавање. Преиспитати подобност хранитељске породице која је отказала збрињавање дјетета за будуће активности. Поштовати мјере Института за јавно здравство Републике Српске.</p>

<p>7. Како организовати рад дневног центра?</p>	<p>На основу упутства за постепено ублажавање мјера у дневним центрима – Институт за јавно здравство Републике Српске, септембар 2020. године. Прије почетка рада центара неопходно је извршити генерално чишћење и дезинфекцију комплетног простора, површина, играчака, кревета, намјештаја и других предмета и прибора, као и околног простора. За почетак одобрити боравак дјече/корисника (у даљем тексту дијете) са оба запослена родитеља/старатеља (у даљем тексту родитеља) и који немају друго рјешење за чување и боравак дјече.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прије укључивања дјетета у установу, родитељ писаном изјавом потврђује директору установе да дијете нити чланови његове породице нису под здравственим надзором, изолацији/карантину, односно да код њих не постоји сумња на инфекцију нити потврђена инфекција COVID-19. • Родитељи треба да доводе и одводе дјецу у установу на начин да, ако је могуће, не улазе у установу, већ долазе до улаза, при чему задржавају дистанцу од најмање 2 метра у односу на друге родитеље и дјецу. • Запослена особа/васпитач преузима дијете или предаје родитељу испред улаза у установу. • Обавезно је поштовање мјера физичке дистанце родитеља и запослених при доласку и одласку дјече, те обавезна употреба маске код запослених и код родитеља приликом доласка/одласка у/из дневних центара. • Родитељ доводи и одводи дијете из установе на начин да је у пратњи једног дјетета увијек једна одрасла особа/родитељ, а по могућности да је увијек иста особа или да се мијењају највише двије одрасле особе. • Када год је могуће, у пратњи дјетета треба да буде одрасла особа која не спада у ризичну групу за оболијевање од COVID-19, односно није старије животне доби (65 и више година), нити је хронични болесник. • Пожељно је да вријеме доласка/одласка буде различито за сваку групу, ради смањене могућности сусретања родитеља у вријеме доласка/одласка. • Родитељи који имају симптоме заразне болести (повишена тјелесна температура, респираторни симптоми као што су кашаљ и кратак дах, бол у грлу, малаксалост, бол у мишићима, пролив, повраћање...), или код којих постоји сумња или потврђена
---	---

- Дјеца која имају симптоме заразних болести (повишена тјелесна температура, респираторни симптоми као што су кашаљ и кратак дах, бол у грлу, малаксалост, бол у мишићима, пролив, повраћање) или код којих постоји сумња или потврђена COVID-19 инфекција, као и они који су били у контакту са особама са потврђеном COVID-19 инфекцијом, остају код куће, те их родитељи не смију доводити у установу.
- Дјеца са утврђеним симптомима заразне болести, или чији члан породице има заразну болест, не примају се у дневни центар до оздрављења, уз потврду/налаз од љекара о завршеном лијечењу/изолацији.
- Приликом уласка у установу, дијете одлази у гардеробу, обува папуче, скида јакну, те пере руке сапуном и водом прије уласка у групу.
- Одмах по доласку дјецу треба размјештати по собама и групама, уз максимално могуће разрјеђење смјештаја и боравка.
- Формирати групе до 10 дјеце, са што већим боравком изван установе, у дворишту, ако постоје услови.
- Запослени у дневном центру не могу долазити на посао уколико имају симптоме заразне болести (повишена тјелесна температура, респираторни симптоми као што су кашаљ и кратак дах, бол у грлу, малаксалост, бол у мишићима, пролив, повраћање) или уколико је њима или члановима њиховог домаћинства изречена мјера изолације/карантина.
- На улазу у установу, запосленима се мјери тјелесна температура бесконтактним топлотомјером, те се у случају повишене температуре морају искључити из рада и јавити надлежном љекару.
- Запослени у установи обавезни су да поштују мјере физичке дистанце од 2 метра.
- Ако је могуће, у установи треба организовати рад запослених у турнусима на начин да запослени раде у седмодневним смјенама, за васпитаче када по двоје брину за исту групу дјеце.
- У установи треба да буде најмањи могући број запослених у исто вријеме, али довољан број да је могуће организовати бригу и рад са дјецом у групама.
- Улазна врата отварају се на позив телефоном или звоном током радног времена и дежурства.
- Доставу за потребе установе преузимају надлежни радници установе на вањским вратима, а улаз у просторије дозвољен је само сервисерима и осталим службама за чијим услугама постоји неодложна потреба (што укључује провођење превентивних мјера попут мониторинга здравствене исправности воде, хране и сл.), уз обавезу мјере дезинфекције руку, ношења рукавица и заштитне маске у просторијама и замјенске обуће.
- Помоћне раднице за одржавање хигијене из јутарње смјене прве улазе у објекат. Задња особа која излази из установе је помоћна радница из послијеподневне смјене, која након чишћења и прања дезинфикује све површине и просторе.

- Препоручује се одношење све радне одјеће на прање у праоницу установе, а постељина и текстил се перу на температури 60–90° C, два пута седмично.
- Додирне тачке, као што су ручке на вратима, ручке на прозорима, радне површине, тастатуре конзоле, славине у тоалетима и кухињама, типке водокотлића, даљински управљач, прекидачи за струју, звона на вратима, плоче лифта, те друге додирне површине које користи већи број особа, неопходно је дезинфиковати на почетку и на крају сваке смјене, најмање два пута дневно, а по потреби и чешће.
- Чишћење просторија се проводи у вријеме када су дјеца у дворишту или након одласка дјецe из установе.
- Просторије је потребно обавезно прозрачивати најмање два пута дневно у трајању од минимално пола сата прије доласка и након одласка дјецe. Не користити клима-уређаје.
- Прање руку дјецe организовати по потреби и што чешће, а обавезно приликом доласка у установу, прије јела (контакта са храном) и након коришћења тоалета.
- На улазу у установу неопходно је поставити дозаторе са дезинфицијенсом за дезинфекцију руку одраслих, с упутством за коришћење, а испред врата дезо-баријеру за брисање обуће.
- Средство за дезинфекцију нанијети у количини од 1 до 2 мл на суве и чисте дланове (обично један потисак, или према упутству произвођача). Дланове и подручје између прстију потребно је протрљати док се не осуше.
- Сви запослени обавезно морају одмах по уласку у дневни центар дезинфиковати властите мобилне телефоне.
- У установи треба осигурати засебан простор за обување и облачење радне обуће и одјеће свим запосленима, укључујући и особље за припрему и подјелу оброка.
- Користити личну заштитну опрему (радна униформа, маска), уз редовно провођење мјера респираторне, личне и колективне хигијене.
- Након уласка у установу запослени стављају чисте маске. Када се скину, не смију се користити поново. Употреба маске има своју функцију три до четири сата, након чега се скидају и одлажу у намјенске кесе постављене у канте са поклопцем, које морају бити обиљежене за ту намјену и изван дотицаја дјецe. Уколико дође до оштећења или онечишћења маске, одмах се мијења.
- Пооштрити хигијенске мјере у процесу припреме, транспорта и подјеле хране, уз појачан инспекцијски надзор.
- До даљњег су забрањене све посјете дневним центрима.
- Осигурати да што мањи број особа улази у објекат.

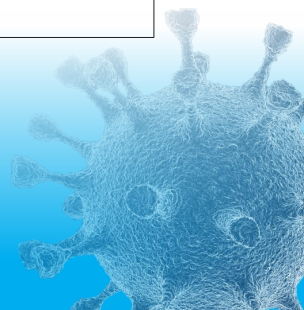
Напомена: препоруке су подложне измјенама у зависности од промјене епидемиолошке ситуације.

<p>8. Како ћу пустити дијете да се види са оцем, бојим се да ће се заразити коронам?</p>	<p>Родитељи који су раније постигли споразум о начину одржавања личног контакта дјетета са другим родитељем са којим дијете не живи или имају рјешење о истом, у којем је одређен број колико пута дијете има контакт са родитељем са којим не живи, дужина трајања контакта, мјесто одржавања контакта:</p>
<p>9. Можемо ли обуставити одржавање личних односа дјетета са родитељем са којим дијете не живи током пандемије?</p>	<p>да ли у породичном домаћинству другог родитеља или на другим прилагођеним мјестима итд., настављају да примјењују наведено. Наравно, потребно је да у овој ситуацији центар за социјални рад / служба социјалне заштите препоручи да се контакт и даље реализује у домаћинству другог родитеља, уколико то дозвољавају здравствене прилике свих укључених у споразум или рјешење, као и чланова домаћинства. Савјетујте родитеље да се контакт реализује према предвиђеним терминима, како не би дошло до пуцања емотивних веза које су успостављене, осим у ситуацијама у којима је родитељ с којим дијете не живи дошао из иностранства, или због других разлога има рјешење о изолацији (тражити препоруку надлежног љекара). Одржавање контакта са родитељем са којим дијете не живи је право дјетета, не родитеља, према томе у интересу дјетета је да се редовно одржава контакт са другим родитељем. Родитељ дјетета са којим дијете не живи је исто родитељ, који би требало да води рачуна о поштовању свих донесених мјера и наредби усљед пандемије вируса корона у циљу заштите свога дјетета.</p>
<p>10. Могу ли се мијењати термини одржавања личних односа дјетета и родитеља са којим не живи?</p>	<p>Од случаја до случаја, центри за социјални рад / службе социјалне заштите рад процјењиваће постоји ли опасност за дијете усљед одржавања личног контакта са родитељем са којим не живи, те сугерисати родитељима начин и мјесто контактирања.</p>
<p>11. Не желим да дијете иде на контакт у кућу родитеља са којим не живи. Бојим се заразиће се у њиховој породици.</p>	<p>Препорука Омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине у вези са заштитом људских права рањивих категорија грађана број: Ои-К-СА-55/20У од 31. 3. 2020. године има за циљ заштиту права и слобода рањивих категорија грађана (дјеце којима је контакт са другим родитељем или сродником регулисан споразумом или актом органа старатељства). Уважавајући до сада издате наредбе Републичког штаба за ванредне ситуације Републике Српске, те упутства и препоруке стручњака из области јавног здравства, неопходно је повећати надзор и предузети што ефикасније мјере у односу на ризичне и осјетљиве групе грађана (старије особе, лица са инвалидитетом, дјецу, самохране родитеље), те лица која због хроничних обољења, аутоимуних болести и/или других здравствених тешкоћа спадају у ризичну групу грађана. Омбудсмени за људска права Босне и Херцеговине истичу да сви надлежни органи имају повећану одговорност према рањивим категоријама становништва, те охрабрују надлежне органе да предузму одговарајуће мјере, као што су, између осталих, и омогућавање одржавања контакта дјеце са родитељем са којим не живи.</p>
	<p>У Републици Српској било је забрањено кретање старијима од 65 година и уведен је полицијски час од 20 до 5 часова за све, као и друге мјере и наредбе. Све наредбе и мјере у вези са пандемијом изазване вирусом корона можете наћи на сајту Министарства здравља и социјалне заштите или се информисати у Институту за јавно здравство Републике Српске.</p>

<p>12. Како ћемо премјестити дијете корисника, из здравствене установе у установу социјалне заштите на смјештај?</p>	<p>У сарадњи са Институтом за јавно здравство, обавиће се тестирање у здравственој установи на вирус корона. У случају негативног теста, премјештај у установу социјалне заштите, те изолација 15 дана у установи социјалне заштите при пријему.</p>
<p>13. Како ћемо премјестити дијете, корисника из установе социјалне заштите у здравствену установу на лијечење?</p>	<p>У складу са процедурама које имају здравствене установе, брзи тест на вирус корона при пријему пацијента у болницу.</p>
<p>14. Шта ако се оба родитеља разболе од вируса корона и немају куда са дјететом?</p>	<p>Уколико се оба родитеља малољетног дјетета разболе од вируса корона, а родитељи нису у могућности на одговарајући начин збринуту своју дјецу, могу се обратити надлежном центру за социјални рад, који ће у складу са својим надлежностима осигурати одговарајући смјештај за ту дјецу.</p> <p>Напомена: сваком поједином случају приступа се индивидуално!</p>
<p>15. Зашто стручни радници центра за социјални рад и установа социјалне заштите нису од стране МЗСЗ идентификовани као професионалци који су при обављању својих послова појачано изложени ризику?</p>	<p>Министарство здравља и социјалне заштите свјесно је важности стручних радника у социјалној заштити и тежине њиховог посла. У ванредним ситуацијама свакако кризни општински штабови укључују и центре за социјални рад, као и друге општинске и републичке органе у циљу заштите грађана, смањења штете и изласка из ванредне ситуације. Стручни радници запослени у установама социјалне заштите у пандемији вируса корона у свом свакодневном раду имају контакт са најрањивијим групама и ризичним категоријама становништва. Министарство здравља и социјалне заштите свјесно је притиска на запослене у социјалној заштити и тежине посла иначе, а поготово због пандемије вируса корона, те је настојало пружити стручну, материјалну и другу подршку запосленима у установама социјалне заштите, нарочито у установама за смјештај старијих лица, дјеце и лица са инвалидитетом. У том смислу је донесено низ препорука, закључака и уредби са законском снагом како би се функционисање социјалне заштите несметано одвијало. Министарство је организовало састанке путем интернета између Ресора за социјалну, породичну заштиту, Ресора за имплементацију пројеката, Министарства финансија, Свјетске банке, у циљу анализе угрожености корисника социјалне заштите усљед пандемије вируса корона и припреме пакета помоћи за најугроженије кориснике у договору са Свјетском банком / кредитна средства, те је урађена свеобухватна анализа потреба установа социјалне заштите и потреба корисника. У припреми је и реализација пројекта са Свјетском банком у циљу вишемјесечне финансијске подршке корисницима права на новчану помоћ и личну инвалиднину, материјално-техничке подршке установама за смјештај лица и центрима за социјални рад. Министарство здравља и социјалне заштите ће се у наредном периоду и даље трудити да пружи већу подршку стручним радницима у социјалној заштити и установама социјалне заштите у Републици Српској.</p>

<p>16. Уколико дођемо у ситуацију да се послови реализују, тј. организују са минималним бројем запослених, поставља се питање адекватног и благовременог дјеловања у циљу задовољења потреба корисника.</p>	<p>Обавеза директора и кризног менаџмента је да организује послове у социјалној заштити према приоритетима, заштити стручног радника и корисника приликом обављања послова, изради акционих планова у ванредним ситуацијама и сарађује са општинским штабовима за ванредне ситуације у циљу међусекторског планирања рада, обезбиједи размјену информација и извјештавања за запослене раднике и кориснике социјалне заштите. Постоји могућност прерасподјеле радног времена (рад у смјенама са мањим бројем радних сати или са пуним бројем радних сати). Такође, потребно је одредити приоритетне послове у околностима ризика од заразе вирусом корона. Приоритетни послови стручних радника јесу: идентификација група корисника у повећаном ризику, брза идентификација група корисника, приоритетне групе у највишем ризику, групе у повећаном ризику које захтијевају већу подршку и праћење система социјалне заштите током периода пандемије вируса корона. Послови у ЦСР подразумевају редовно информисање корисника о превентивним мјерама заштите здравља и начину остваривања права и услуга у ванредној ситуацији, организовање неодложних интервенција (заштита жртава у тиму са полицијом и домом здравља према процјени), организовање заштите лица која су у посебном ризику у хранитељској породици за одрасла и старија лица, смјештај у установу у специфичним околностима због пандемије вируса корона, организовање послова на остваривању права на новчану помоћ и једнократну новчану помоћ, организовање рада комисија у првостепеном поступку за остваривање права из социјалне и дјечје заштите у складу са епидемиолошким мјерама и тренутном ситуацијом, подршка породицама које су у изолацији због присутних здравствених тешкоћа (психосоцијална подршка, основне намирнице, хигијена и лијекови), организовање подјеле пакета хране и хигијене према списковима и према процјени стручних радника. У акционом плану за реаговање у ванредној ситуацији потребно је направити и план за подршку и заштиту лицима који су у посебном ризику, процјену ризика код корисника. Потребно је све вријеме примјењивати мјере заштите на раду запослених и мјере заштите корисника, као и епидемиолошке мјере.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Закон о заштити и спасавању у ванредним ситуацијама („Службени гласник Републике Српске“, број 121/12, 46/17) • Закон о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број 37/12, 90/16, 94/19 и 40/20)
<p>17. Да ли дијете коме су родитељи умрли, а које је остварило породичну пензију, при заснивању непотпуног усвојења губи право на пензију?</p>	<p>Сво насљеђе, имовинска права па и приходе, у овом случају породичну пензију, дијете не губи код непотпуног усвојења. Дакле, остаје му породична пензија.</p>

<p>18. Како адекватно смањити изложеност радника (ризик од заразе) – већи број радника дијели радни простор?</p>	<p>Организовати рад зависно од епидемиолошке ситуације. Менаџмент: обезбиједити заштитну опрему за рад (рукавице, маске, хигијенска средства за дезинфекцију), дезинфекцију простора за рад, обезбиједити просторију за изолацију у сарадњи са општинским штабом и здравственом службом, различити модели рада од куће, групе за интервенцију, манипулација простором – преграде, провидна заштита, визири. Запослени у службама социјалне заштите који добијају добру подршку, који имају одговарајућу опрему, који су оснажени и заштићени, од суштинског су значаја за умањење штетних ефеката пандемије COVID-19.</p> <p>Запослени у социјалној заштити имају развијене добре постојеће везе са корисницима права и услуга из социјалне заштите и могу лако комуницирати са корисницима и те везе подићи на виши ниво јер су имали раније контакте (телефон, имејл, рад на терену на раздаљини од два метра, комуникација преко сарадника из мјесне заједнице, пријатеља и родбине корисника, комшија и остало). Због тога је важно да је радницима у социјалној заштити обезбијеђена сигурност у раду и да остану здрави и одморни.</p>
<p>19. Да ли Институт за заштиту здравља Републике Српске може обезбиједити заштитну опрему и средства за дезинфекцију за установе социјалне заштите за смјештај корисника?</p>	<p>Да, у складу са расположивим капацитетима.</p>
<p>20. Да ли Министарство може обезбиједити заштитну опрему за запослене у центрима за социјални рад?</p>	<p>Уколико се појави донатор са намјером да донира заштитну опрему и затражи распоредни налог (приједлог расподјеле донације), као што је и до сада био случај са Уницефом БиХ, WORLD VISION-ом. Министарство ће и убудуће предложити центре за социјални рад као примаоце донације за заштитну опрему.</p>
<p>21. Да ли ће Министарство донирати информатичку опрему центрима за социјални рад у циљу несметаног обављања послова?</p>	<p>Министарство здравља и социјалне заштите је направило свеобухватну анализу потреба центара за социјални рад и других установа социјалне заштите. У анализи су идентификоване и материјално-техничке потребе центара за рад у кризној ситуацији изазваној пандемијом вируса корона. Центрима су најпотребнији рачунари, лаптопи, таблети, слушалице, копир-апарати, скенери, и све друго што олакшава рад на терену и организацију састанака, као и рад од куће. У складу са анализом потреба, Министарство је тражило донацију и дио донације је покрио Уницеф, те су техничка средства достављена неким центрима за социјални рад. Министарство ће настојати и у будућем периоду да уз помоћ донација обезбиједи потребну ИТ опрему за центре за социјални рад.</p>

<p>22. Да ли ће корисници установа социјалне заштите за смјештај лица са инвалидитетом бити приоритет код вакцинације против сезонског грипа и против вируса корона?</p>	<p>Установе социјалне заштите за смјештај корисника сваке године редовно вакцинишу своје кориснике против сезонског грипа. Институт за јавно здравство Републике Српске ће у сарадњи са Министарством здравља и социјалне заштите одредити приоритете за вакцинацију против вируса корона када буде постојала вакцина и одобрена њена примјена.</p>
<p>23. Шта да радимо када су заражени корисници установе за смјештај? Ко ће нам помоћи?</p>	<p>Препоруке Института за јавно здравство Републике Српске за установе социјалне заштите за смјештај корисника у контексту COVID-19, 14.8.2020. године:</p> <p>COVID-19 је акутна респираторна болест узрокована новим вирусом SARS-CoV-2, који изазива већу смртност код особа старијих од 60 година и код особа са присутним хроничним болестима, као што су кардиоваскуларне болести, хроничне респираторне болести, дијабетес и малигне болести. Особе које бораве у установама социјалне заштите за смјештај корисника са инвалидитетом и старије животне доби су рањива група популације, која је изложена већем ризику од добијања инфекције, развијања теже клиничке форме и смртог исхода. Стога се у овим установама морају предузети посебне мјере предострожности како би се заштитили корисници и запослени. Циљ овог документа је да пружи смјернице о превенцији и контроли инфекције у установама за дуготрајно збрињавање корисника социјалне заштите, за лица са инвалидитетом и старијих лица како би се: спријечио улазак вируса у објект, спријечило ширење инфекције унутар објекта и спријечило ширења инфекције ван објекта.</p> <p>Превенција</p> <p>Установе социјалне заштите за смјештај корисника треба да именују тим или особу задужену за превенцију и контролу инфекције. Наведени тим/особа треба да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • врши надзор над спровођењем поштрених мјера везаних за хигијену руку и респираторну хигијену, • редовно контролише мјере у вези са превенцијом и контролом инфекције, • прати залихе дезинфекционих средстава на бази алкохола (које садрже најмање 60% алкохола) за прање руку и доступност сапуна и чисте воде. Дезинфекциона средства за прање руку потребно је поставити на све улазе, излазе и тачке њега, • води рачуна о одговарајућим залихама убруса и уреди одговарајуће одлагање отпада (у канти са поклопцем), • постави плакате и летке у објекту како би се запослени подстицали да перу руке и редовно користе дезинфекционо средство за руке на бази алкохола, • подстиче прање руку сапуном и водом најмање 40 секунди или коришћењем дезинфекционог средства на бази алкохола најмање 20 секунди,

- захтијева од запослених да често обављају хигијену руку, посебно на почетку радног дана, прије и после додиривања корисника, после коришћења тоалета, прије и после припремања хране и прије јела,
- води рачуна да се собе корисника провјетравају након сваког процеса њега у складу са здравственим стањем корисника и временским приликама,
- води рачуна да запослени у овим установама искључиво носе радну одјећу која се редовно пере.

Физичко дистанцирање у објекту

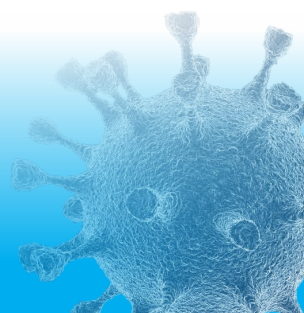
Да би се смањило ширење COVID-19 у објекту, неопходно је повећати физичко дистанцирање, и то:

- отказати групне активности,
- осигурати физичку удаљеност између корисника током служења obroka или, ако то није изводљиво, затворити трпезаријске просторе и послуживати оброке у њиховим собама,
- успоставити најмање 2 метра раздаљине између корисника,
- захтијевати од корисника и запослених да избјегавају било какво додиривање (руковање, загрљај или љубљење)

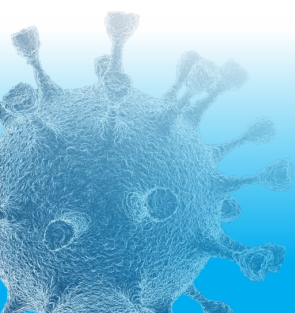
Посјете

- Посјетиоци су обавезни да се телефонским путем најаве у установе социјалне заштите за смјештај корисника како би се могао направити план посјета због њиховог ограниченог и контролисаног уласка у објекат.
- Посјете се организују на отвореном.
- Уколико не постоји никаква могућност за организацију посјета на отвореном, посјета се организује у просторији посебно намијењеној за посјете, која има обезбијеђену природну вентилацију, без употребе климатизацијских уређаја.
- За посјетиоце је обавезна дезинфекција руку и обуће (дезо-баријера) на улазу у објекат, те коришћење личне заштитне опреме (обавезна маска, каљаче и огртач).
- Приликом посјете и посјетиоци и корисници су дужни носити личну заштитну маску. Између посјетиоца и корисника се одржава физичка дистанца од 2 метра.
- Вријеме посјете је временски ограничено.
- Неопходно је евидентирати особе при уласку и изласку из установе (име, презиме, број личне карте, контакт телефон и кога посјећује). Особе које имају симптоме заразне болести (повишена температура, кашаљ, бол у грлу, малаксалост, пролив, повраћање) не могу да улазе у ове установе.
- При уласку у објекат, посјетиоцу се мјери температура и попуњава епидемиолошки упитник. У случају позитивног одговора, посјета се не може реализовати.

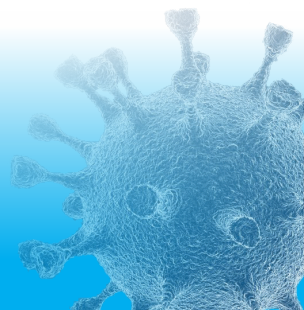
	<ul style="list-style-type: none"> • Након завршене посјете обавезна је дезинфекција и провјетравање просторија. • Потребно је организовати кретање посјетилаца тачно означеним путем до просторија посебно намијењених за посјету. Ограниченом броју посјетилаца може се дозволити посјета у соби уколико је корисник установе тешко болестан и ако је посјетилац или друга особа потребна за емоционалну његу. При томе је потребно посјетиоцу објаснити респираторну хигијену и хигијену руку и да се поштује најмање 2 метра удаљености од корисника. Посјетилац одлази код корисника непосредно по доласку и напушта га одмах након посјете. Посјетиоци који долазе у ове установе у овим изузетним приликама морају бити прегледани на знакове и симптоме акутне респираторне инфекције, те им се процијенити ризик у вези са COVID-19, а нико са знаковима или симптомима заразне болести не смије ући у просторије. • Директан контакт посјетилаца са корисницима потврђеним или сумњивим на COVID-19 је забрањен. <p>Одговор на COVID-19</p> <p>Одговор на COVID-19 у установама социјалне заштите за смјештај корисника обухвата рано препознавање, изолацију, његу и контролу извора инфекције (спречавање ширења на незаражене особе).</p> <p>Рано препознавање</p> <p>Рана идентификација, изолација и брига о случајевима COVID-19 од суштинског је значаја за ограничавање ширења болести у овим установама. Међу корисницима неопходно је успоставити активни надзор за COVID-19:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Приликом пријема корисника у установу социјалне заштите за смјештај корисника, корисник треба да приложи негативан резултат PCR теста на SARS-CoV-2 и налаз надлежног епидемиолога / доктора медицине да корисник може боравити у колективном смјештају, а на основу података из епидемиолошког анкетног упитника. У случају позитивне епидемиолошке анамнезе, одгађа се пријем корисника у установу док се не стекну услови за то. У изузетним случајевима када је неопходан пријем, јер корисник нема могућности за неки други смјештај, корисник се прима у изолацију, уз поштовање свих принципа његе особа са сумњом, односно потврђеном COVID-19 инфекцијом.
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Сваки нови корисник се, без обзира на негативну епидемиолошку анамнезу и негативан резултат теста, упућује у установи у карантин у трајању од 14 дана. • Најмање два пута дневно провјеравати код корисника тјелесну температуру и евентуално присуство респираторних симптома. • Одмах пријавити кориснике са температуром или респираторним симптомима тиму/особи задуженој за превенцију и контролу инфекције, како би се, у сарадњи са надлежним домом здравља, урадило тестирање и предузеле даље мјере. <p>Успоставити активни надзор за запослене:</p> <ul style="list-style-type: none"> • информисати запослене да се јаве надређеном и остану код куће ако имају температуру или било какве симптоме респираторне болести, те одмах удаљити из службе све запослене код којих се за вријеме рада јаве повишена температура или други симптоми заразне болести, • запослене са симптомима упутити да се јаве надлежном љекару ради тестирања и процјене да ли се ради о COVID-19, • у случају потврде COVID-19, надлежни дом здравља предузима све потребне мјере у установи (праћење контаката, процјена ризика, мјера карантина, дезинфекција...), • евидентирати запослене са необјашњивим изостанцима како би се утврдило њихово здравствено стање, • провјеравати температуру свим запосленим на улазу у објекат, • пратити запослене и њихов контакт са корисницима, посебно корисницима са COVID-19, • приликом пријема нових запослених, будући запосленик треба да приложи негативан резултат теста на SARS-CoV-2 и налаз надлежног епидемиолога / доктора медицине да корисник може радити у установама колективног смјештаја, а на основу података из епидемиолошког анкетног упитника. У случају позитивне епидемиолошке анамнезе, одгађа се пријем у радни однос док се не стекну услови за то. <p>Контрола извора (брига о пацијенту код којег се сумња или му је потврђен COVID-19 и превенција преноса даље)</p> <p>Ако се сумња да корисник има или му је дијагностикован COVID-19, треба да се предузму сљедећи кораци:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Обавијестити хигијенско-епидемиолошку службу надлежног дома здравља или другу службу надлежну за епидемиолошке послове о свим сумњивим случајевима и изоловати корисника са појавом респираторних симптома у посебну собу.
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Ставити медицинску маску кориснику и осталима који бораве у соби (уколико га није могуће изоловати у посебну собу). • У сарадњи са надлежним домом здравља, осигурати да се особа тестира на инфекцију узроковану вирусом SARS-CoV-2. • Одмах обавијестити пацијента и надлежног доктора медицине, те епидемиолога ако је тест на COVID-19 позитиван. За особе обољеле од COVID-19, а које немају симптоме или имају блажу клиничку слику болести, а на основу процјене надлежног доктора медицине, осигурати изолацију и његу у дому, одвојено од свих других корисника, те именовати особље које ради само са позитивним особама и не његује друге кориснике. • У сарадњи са надлежном хигијенско-епидемиолошком службом / епидемиологом, провести све мјере које су неопходне у случају појаве инфекције у установи (праћење контаката, карантин за оне који су били у контакту високог ризика, дезинфекција простора и остале мјере, зависно од процјене). • Како старије особе могу бити подложне развоју тежих облика болести или наглом погоршању стања, посебно особе са хроничним болестима, потребно је активно надгледати здравствено стање пацијента и, у случају погоршања стања, а уз консултацију са надлежним доктором медицине, транспортовати у надлежну здравствену установу ради хоспитализације. • Запослени су дужни да примјењују мјере предострожности за капљични и пренос инфекције путем контакта када прилазе кориснику, улазе у собу или када су унутар 1 м од корисника. • Ако нема појединачних соба на располагању, организовати кохортни смјештај; корисници са сумњом на COVID-19 треба да буду смјештени само са осталим корисницима са сумњом на COVID-19 и не треба да се смјештају са корисницима потврђеним на COVID-19. • Јасно назначити које групе корисника су смјештене у које собе. • Обезбиједити посебну медицинску опрему (нпр. термометри, манжетна за крвни притисак, пулсни оксиметар итд.) за особе са сумњом, а посебну за оне са потврђеном инфекцијом COVID-19. • Очистити и дезинфиковати опрему прије поновне употребе са другим пацијентом. • Ограничити дијељење личних предмета (мобилних уређаја, књига, електронских уређаја) са другим корисницима.
--	--

Мјере предострожности и лична заштитна опрема (ЛЗО)

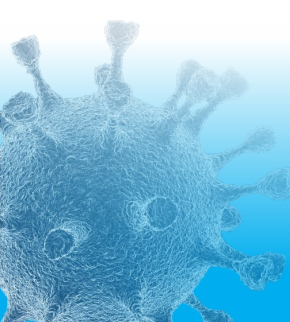
- Када се пружа рутинска њега кориснику са сумњом или потврђеном инфекцијом COVID-19, треба примијенити све мјере превенције за инфекције које се преносе контактом и мјере превенције за капљичне инфекције.
- ЛЗО треба пажљиво облачити и скидати, пратећи препоручене поступке да не би дошло до контаминације.
- Хигијену руку увијек треба обављати прије стављања и након уклањања ЛЗО.
- ЛЗО садржи: медицинску маску, рукавице, огртач и заштиту за очи (наочаре или штитник за лице).
- ЛЗО треба скинути непосредно прије напуштања собе.
- Одложити ЛЗО у канту за медицински отпад и извршити хигијену руку. Особе које рукују прљавом постељином и вешом треба да носе ЛЗО, укључујући чизме или ципеле са затвореним ножним прстима. Они треба да обављају хигијену руку прије стављања и након уклањања ЛЗО.

Чишћење и дезинфекција радне средине

Чишћење и дезинфекција се препоручује за све равне и често додириване површине (нпр. прекидачи за свјетло, кваке на вратима, шине на кревету, ноћни столићи, телефони) и купаонице које се чисте најмање два пута дневно и по потреби када се запрљају. Видно прљаве површине прво треба очистити детерџентом (комерцијално припремљен или сапуном и водом), а затим нанијети дезинфекционо средство, према препорукама произвођача за количину и вријеме контакта. Након истека времена контакта, дезинфицијенс се може испрати чистом водом. Ако комерцијално припремљена дезинфекциона средства нису доступна, може се користити разблажена концентрација избјељивача за дезинфекцију радне средине. Минимална концентрација хлора треба да буде 5000 ppm или 0,5% (еквивалентно 1 : 9 разблаживању 5% концентрованог течног бјелила).

Праоница веша

Након пажљивог уклањања било којих чврстих нечистоћа и стављања у прекривену канту за одлагање у тоалету или купатилу, запрљану постељину треба одложити у јасно означене непропусне вреће или контејнере. Препоручује се машинско прање топлем водом при температури од 60 до 90° C са средством за прање веша. Веш се може сушити према рутинским процедурама. Ако машинско прање није могуће, постељина се може намочити у врућу воду и сапун у великом бубњу помоћу штапа за мијешање и пазити да не би

дошло до прскања. Бубањ затим треба испразнити, а постељину на-топити у 0,05% (500 ppm) хлор током отприлике 30 минута. На крају, веш треба испрати чистом водом, а постељину оставити да се потпуно осуши на сунцу.

Ограничење кретања/транспорта

Ако се код корисника посумња или потврди инфекција COVID-19, препоручују се сљедеће мјере:

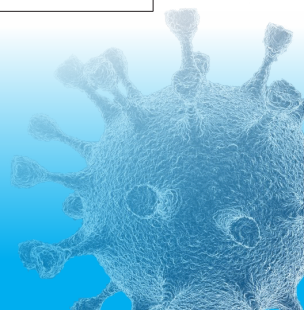
- Потврђени пацијенти не би требало да напуштају своје собе док су болесни.
- Ограничити кретање или превоз корисника само на основна дијагностичка и терапијска испитивања.
- Избјегавати трансфер у друге објекте (осим ако није медицински назначено).
- Ако је трансфер неопходан, потребно је посавјетовати/едуковати возаче и особље у прихватном објекту о потребним мјерама предострожности. Потребно је осигурати да корисници који напусте своју собу из строго неопходних разлога носе маску и придржавају се респираторне хигијене. Изоловати пацијенте са COVID-19 у трајању препорученом од стране Института за јавно здравство Републике Српске, а у сарадњи са надлежним епидемиологом.

Минимизирање утицаја превенције и контроле инфекције на ментално здравље корисника, запослених и посјетилаца

- Старије особе и лица са инвалидитетом, посебно у изолацији и они који имају смањену когнитивну способност, деменцију и они који су високо зависни од њега, могу постати више анксиозни, љути, под стресом, узнемирени и повучени током избијања инфекције или док су у изолацији.
- Потребно је пружити практичну и емоционалну подршку путем неформалних мрежа (породица) и здравствених радника.
- По потреби контактирати центар за ментално здравље надлежног дома здравља или Друштво психолога, за подршку овим лицима.
- Редовно пружати ажуриране информације о COVID-19 корисницима, запосленима и особљу.

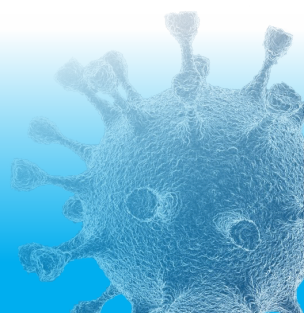
Подршка здравственим радницима и његователјима

- Што је више могуће, потребно је заштитити особље од стреса и физички и психички, како би они могли да извршавају своје улоге, у контексту великог радног оптерећења и у случају било каквог неугодног искуства као резултат стигме или страха у њиховој породици или заједници.
- Размотрити начине за одмор и опоравак и алтернативне режиме рада по потреби.
- Психосоцијална подршка може имати користи за запослене.

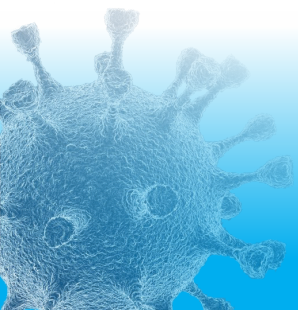

<p>24. Како ћемо организовати рад комисија за остваривање права из социјалне заштите?</p>	<p>Доставља документације путем е-поште, обезбјеђени хигијенско-епидемиолошки услови за рад комисије. Ако је мањи простор, чланови комисије могу радити у различитом времену. Интернет комуникација за чланове комисије који су у изолацији или којима је забрањено кретање јер имају преко 65 година.</p> <p>Може се и одложити рад комисија док не прође ванредно стање јер корисник неће изгубити ништа ако му се призна право из социјалне заштите због тога што се право признаје од првог наредног мјесеца од подношења захтјева.</p>
<p>25. Да ли ће каснити исплата права из социјалне заштите?</p>	<p>Исплата права је редовна, а у случају кашњења кориснику ће све бити надокнађено ретроактивно.</p>
<p>26. Како ћемо тестирати кориснике у нашим установама?</p>	<p>У сарадњи са Институтом за јавно здравство и домом здравља у вашој општини.</p>
<p>27. Како ћемо контролисати насиље у породици у вријеме пандемије вируса корона?</p>	<p>Препорука центрима за социјални рад за поступање због могућности повећаног ризика за појавом насиља, злостављања и занемаривања у породици:</p> <p>Потребно је да се ризичне породице, тј. породице у којима је повећана могућност да дође до насиља, контактирају телефоном и обаве разговори како би се одбациле сумње на насиље. Лицима објаснити могућност да потраже помоћ у случају насиља, оставити контакт телефоне за подршку и информисати их шта треба да ураде у случају да дође до насиља. У складу са могућностима потребно је обавити и теренске посјете породицама. Затим, потребно је обавити консултативне састанке са другим стручним лицима који су били укључени у рад са породицом у ранијим случајевима насиља или поремећених породичних односа, те осмислити начин заштите лица. Упознати општински кризни штаб са наведеним.</p>

<p>28. Функционисање прихватне станице – прихватна станица за одрасла и стара лица затечена у скитњи и стању социјалне потребе. За смјештај таквих лица потребан је „PCR“ (енг. Polymerase Chain Reaction – PCR) тест на „COVID-19“, по препоруци надлежних институција. Резултати тих тестова се чекају неколико дана, па се самим тим онемогућава тренутно збрињавање, односно смјештај таквих лица. За рјешавање наведене ситуације потребно је мишљење на препоруку институција које упућују таква лица у Прихватну станицу (Јавна здравствена установа Дом здравља Бања Лука, Универзитетски клинички центар Републике Српске) да одраде брзи тест на COVID-19 прије упућивања у њихову установу, како би прихватна станица несметано функционисала.</p>	<p>Прихватна станица за одрасла и стара лица, у складу са Препорукама за установе социјалне заштите за смјештај корисника у контексту COVID-19, у изузетним случајевима када је неопходан пријем, јер корисник нема могућности за неки други смјештај, корисника може примити у изолацију, уз поштовање свих принципа њега особа са сумњом односно потврђеном COVID-19.</p> <p>Након смјештаја, а узимајући у обзир и даље поступање са таквим особама, потребно је у сарадњи са надлежним домом здравља осигурати да се особа тестира на инфекцију узроковану вирусом SARS-CoV-2.</p> <p>Могућност тестирања брзим тестовима предлажемо да размотре установе које истим располажу.</p>
---	---

<p>29. Да ли ћемо ми као центар за социјални рад слати пријаву за упис у регистар донација при Министарству за европске интеграције и међународну сарадњу или ће то Министарство радити за све установе које су обухваћене подршком Уницефа? Ми немамо уговор са донатором али имамо обавијест од стране Министарства од 30. 7. 2020. године да је Уницеф започео са дистрибуцијом центрима, а на основу анализе дијела потреба и могућности донатора, као и доставнице о пријему техничке опреме.</p>	<p>Техничка опрема коју су центри за социјални рад добили донацијом, а посредством Министарства здравља и социјалне заштите, сад је власништво центра за социјални рад, значи није власништво Министарства здравља и социјалне заштите. Центар за социјални рад шаље пријаву за упис у регистар донација при Министарству за европске интеграције и међународну сарадњу и књижи као основно властито средство центра за социјални рад на основу документације (обавијест, распоредни налог итд.) из Министарства и доставнице Уницефа.</p>
<p>30. Уколико је мајка (трећег) дјетета незапослена, да ли запослени отац дјетета има право на породилско одсуство и када може почети да га користи?</p>	<p>Законом о раду Републике Српске, у члану 109 прописано је да, ако мајка дјетета умре, или напусти дијете, или из других разлога није у стању да се брине о дјетету и да га његује (издржавање казне затвора, тежа болест, дошколовавање, специјализација и едукација, припрема за запошљавање и др.), право на одсуство у трајању из члана 107 став 1 овог закона има запослени отац или усвојилац дјетета, као и друго лице коме је надлежни орган старатељства повјерио дијете на његу и старање од дана усвојења или дана почетка старатељства без обзира на узраст дјетета. У ставу 2 наведеног члана прописано је да право из става 1 овог члана отац дјетета има и када мајка није у радном односу. Тумачећи одредбе оба става наведеног члана, произлази да је за коришћење породилског одсуства оца, у оба случаја, неопходно да постоји доказ о спријечености мајке да није у стању да се брине о дјетету.</p> <p>У члану 108 Закона прописано је да жена може, на сопствени захтјев, уз сагласност послодавца, почети да ради и прије истека породилског одсуства из члана 107 став 1 овог закона, али не прије него што протекне 60 дана од дана порођаја. Наведено се, значи, односи на запослену мајку, која мора користити породилско најмање 60 дана.</p>

<p>31. Да ли послодавац оца дјетета има право на рефундацију накнаде плате за вријеме коришћења породилског одсуства (у случају када је мајка незапослена)?</p>	<p>Како је напријед наведено, уколико послодавац, у складу са Законом о раду, оцу дјетета дозволи коришћење породилског одсуства, те се по поднесеном захтјеву за остваривање права на рефундацију накнаде плате утврди да испуњава законом прописане услове, може остварити право на исту.</p>
<p>32. Утиче ли коришћење права на породилско одсуство оца дјетета и права послодавца на рефундацију накнаде плате за вријеме коришћења истог на право које остварује незапослена мајка у складу са Законом о дјечијој заштити („Службени гласник РС“, број 114/17, 122/18 и 107/19) - матерински додатак?</p>	<p>Право на матерински додатак је право мајке, физичког лица, које остварује по основу чињенице незапослености, док је право на рефундацију накнаде плате право послодавца, правног лица, које произлази из радног односа и чињенице уплате доприноса. Преклапање права по ова два основа код једног лица (незапослене мајке и мајке запослене код послодавца који потражује рефундацију) није могуће, али у конкретном случају, како се ради о два различита правна основа, праву које мајка остварује по основу незапослености и праву које послодавац, код кога је супруг запослен, остварује по основу уплате доприноса, не представља сметњу.</p>

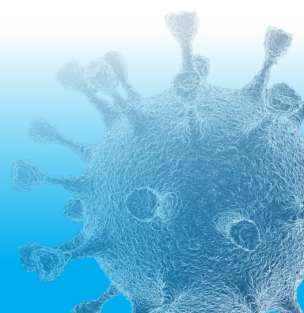
Ситуација изазвана COVID-19 пандемијом утицала је на организацију рада центара за социјални рад, што се у овом периоду рефлектовало и на директне кориснике услуга. Из тог разлога, израда овог документа је значајна како за професионалце, тако и за директне кориснике услуга, јер су наведени јасни кораци у раду по одређеним областима, а које се тичу ситуације у којој се налазимо везано за пандемију COVID-19.

На изради документа „Ходограми сарадње и поступања за пружањем психосоцијалне подршке установама социјалне заштите“ учествовали су професионалци из области социјалне заштите, који су на овај начин усагласили и предложили основне кораке у раду, за које смо трамо да и у периоду COVID-19 пандемије могу бити од значаја за рад социјалних установа у Републици Српској.

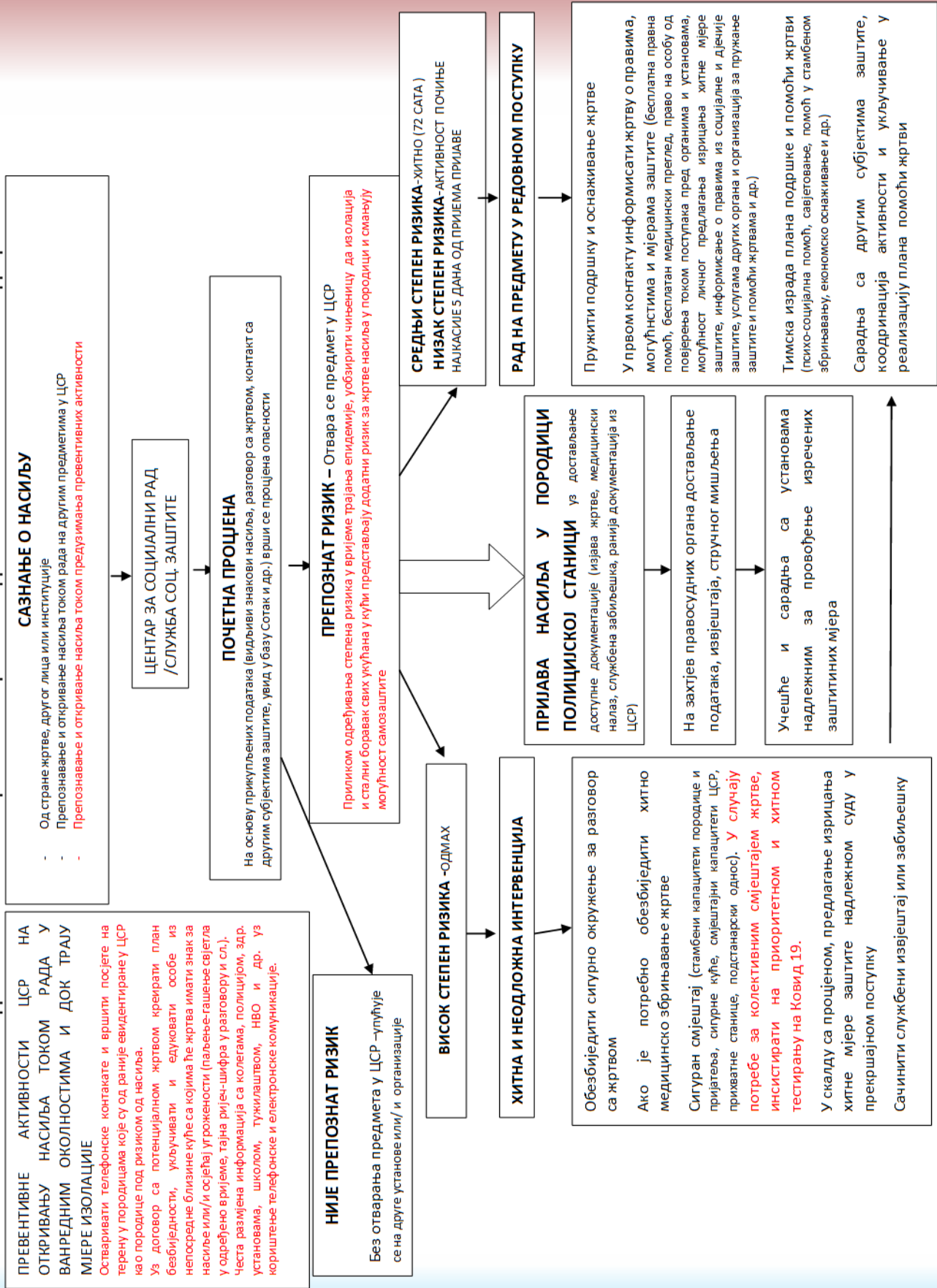
Циљ активности: направити кораке о сарадњи и поступању за појединце и породице које су у стању потребе за вријеме пандемије COVID-19.

Циљна група: фокус је на раду са породицама у ризику (дисфункционални породични системи, социјалнопатолошке појаве у породици, превенција раздвајања дјете од биолошких родитеља, висококонфликтни разводи, потреба за појачаним надзором и др.).

Документ “Често постављана питања менаџмента и запослених у установама социјалне и здравствене заштите током пандемије корона вируса” припремили: Владимир Макарић в.д. помоћника министра за социјалну и дјечију заштиту и Мр Бранка Сладојевић, начелник Одјељења за породичну и дјечију заштиту, Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске.

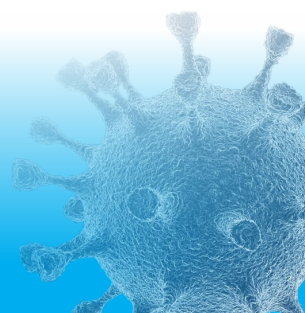
ХОДОГРАМ 1 - ПОСТУПАЊЕ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У СЛУЧАЈЕВИМА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Ходограм 1:

У вријеме трајања епидемије узроковане ширењем вируса корона, са аспекта породичног насиља, опште препоруке за самоизолацију и смањење друштвених контаката могу имати врло негативне посљедице на поједине чланове породице, а посебно на дјецу, лица старије животне доби и особе са инвалидитетом, које дјелимично или потпуно зависе од помоћи и њега другог лица. Боравком свих чланова домаћинства у кући у исто вријеме, ограниченим кретањем, смањеним посјетама домаћинству и уопште одсуству непосредног контакта са окружењем, жртве породичног насиља су доступније насилнику и под већом контролом, због чега им је смањена могућност пријављивања насиља, реаговања и самозаштите. Осим тога, трајање и посљедице епидемије појачавају тензију, страх, финансијску и егзистенцијалну несигурност и могу бити фактори ризика за појаву насиља или погоршање ситуације у оним породицама у којима је насиље евидентирано од раније. Због тога је важно да полиција, здравствене установе и установе социјалне заштите раде заједно на откривању, процесуирању и заштити жртава од насиља у породици прилагођавајући активности епидемиолошким мјерама и настојећи да услуге и механизми за заштиту од насиља оптимално функционишу, буду доступни и благовремени и у вријеме ванредних околности.

- Закон о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“, број: 102/12, 108/13, 82/15 и 84/19)

Р. бр.		
1.	Подаци о подносиоцу које пријемна канцеларија уноси у Сотак базу	Име и презиме, име оца, датум рођења, ЈМБ, адреса становања, контакт телефон, врста захтјева, врста предмета

ПОСТУПАЊЕ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД У ОКВИРУ ОСТВАРИВАЊА ПРАВА ИЗ ОБЛАСТИ ПОРОДИЧНО ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ – РЕГУЛИСАЊЕ ЛИЧНИХ ОДНОСА РОДИТЕЉА И МАЛОЉЕТНЕ ДЈЕЦЕ (ходограм 2)

Према Породичном закону Републике Српске, у центру за социјални рад се воде поступци мирeња брачних партнера, уређивања личних односа родитеља који не живе са малољетном дјецом/дјететом и поступци повјеравања малољетне дјеце/дјетета након прекида ванбрачне заједнице родитеља.

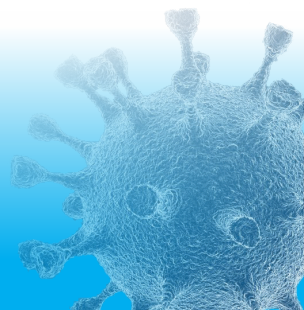
Највећи проблеми и компликовани предмети у центру који се односе на горе поменуте поступке јесу управо поступци регулисања личног односа (контакта) родитеља са малољетном дјецом.

У случајевима када се родитељи налазе у висококонфликтним, партнерским и родитељским односима гдје долази до ината, критиковања, деградирања односно непоштовања једно другог, освете, мржње и непријатељства, они се не могу сами договорити како да родитељ који не живи са дјецом или дјететом учествује у њиховом васпитању и одрастању, те се подноси захтјев на начин да се родитељ лично или преко пуномоћника – адвоката обрати центру за социјални рад (путем имејла, писменим путем или да попуни образац у центру). Када се заприми захтјев, стручни тим центра за социјални рад позива родитеље да дођу у центар, те се приоритетно утврђују разлози подношења захтјева, који су проблеми настали, да ли је било неопходно да родитељ поднесе захтјев, затим се савјетодавно ради са родитељима, указује се на значај правилног психофизичког развоја малољетне дјеце, као и на то да је неопходно да родитељи настоје да имају родитељску сарадњу и подршку за дјецу. Поред тога, процјењују се родитељски ресурси, оснажују се позитивне особине личности, а све у циљу да дјеца одрастају у стабилној и здравој средини. Даље се родитељи упућују да се обрате породичном савјетовалишту у дијелу побољшања родитељске комуникације те уколико постоје индиције да родитељи на одређени начин својим неадекватним понашањем занемарују потребе дјеце те долази до емоционалног злостављања, уводи се мјера појачаног надзора над вршењем родитељског права и дужности. Поступак регулисања личних односа родитеља са малољетном дјецом окончава се на два начина: неуправним актом – споразумом (закључак о обустави управног поступка) и управним актом – рјешењем.

У случајевима када орган старатељства донесе рјешење, родитељи који се не слажу са рјешењем центра за социјални рад могу да уложе жалбу другостепеном органу – Министарству здравља и социјалне заштите.

Догађало се, када се поступа по поднесеном захтјеву странке, да стручни тим спроведе одређене радње у циљу утврђивања основаности или неоснованости захтјева. У случају неоснованости захтјева доноси се рјешење о одбацивању захтјева.

За вријеме пандемије узроковане вирусом корона те увођењем епидемиолошких мјера, полицијског часа, изолације, странке су се, због немогућности да виђају дјецу и да се договоре са другим родитељем, обраћали центру за социјални рад путем имејла, поштом или телефонским позивом.

Центар је због пандемије имао повећан број захтјева за регулисање личних односа родитеља са дјецом, као што су били повећани телефонски позиви, те писмене жалбе у смислу да су родитељи којима су дјеца повјерена на бригу, заштиту и васпитање оспоравали да дјеца иду на контакт код другог родитеља из страха, стрепње од заразе вирусом корона. Због поремећених родитељских односа долазило је још до већег међусобног неповјерења родитеља, а што се односило на то гдје ће се дјеца одводити, са ким ће дјеца бити, односно споразуми и рјешења се нису поштовали. То је доводило да вербалних свађа и већих конфликта између родитеља, да је било неопходно да интервенише тим за приправност за насиље у породици или породичној заједници. Поједини родитељи су тражили да се други родитељи тестирају на COVID-19 како би се на тај начин осигурали од могућности заразе. Такође су одређени родитељи, као и дјеца, морали ићи у изолацију у трајању од 14 дана. Читава ситуација је, поред страха и неизвјесности од заразе, доводила родитеље до нестрпљења, фрустрације и стреса.

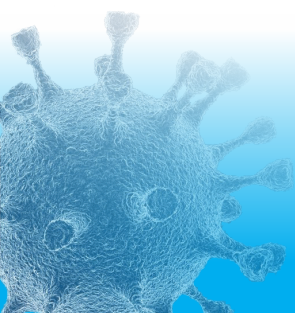
Док је трајала изолација и рад радника по принципу дежурства, стручни радници су са странкама обављали телефонске разговоре и договарали да родитељи буду првенствено стрпљиви те да сачекају да се на одређен начин ситуација смири, као и да се привремено дефинише другачији начин виђања родитеља са дјецом нпр. путем вајбера, друштвених мрежа или на други њима прихватљив начин.

Центар за социјални рад је имао ситуације гдје су родитељи имали потпуно разумијевање за епидемиолошку ситуацију и који су првенствено гледали на здравље, потребе и интерес малољетне дјеце.

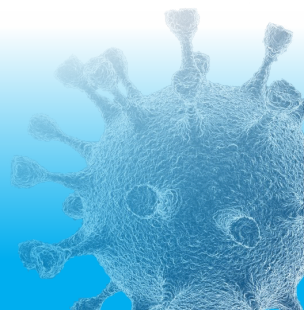
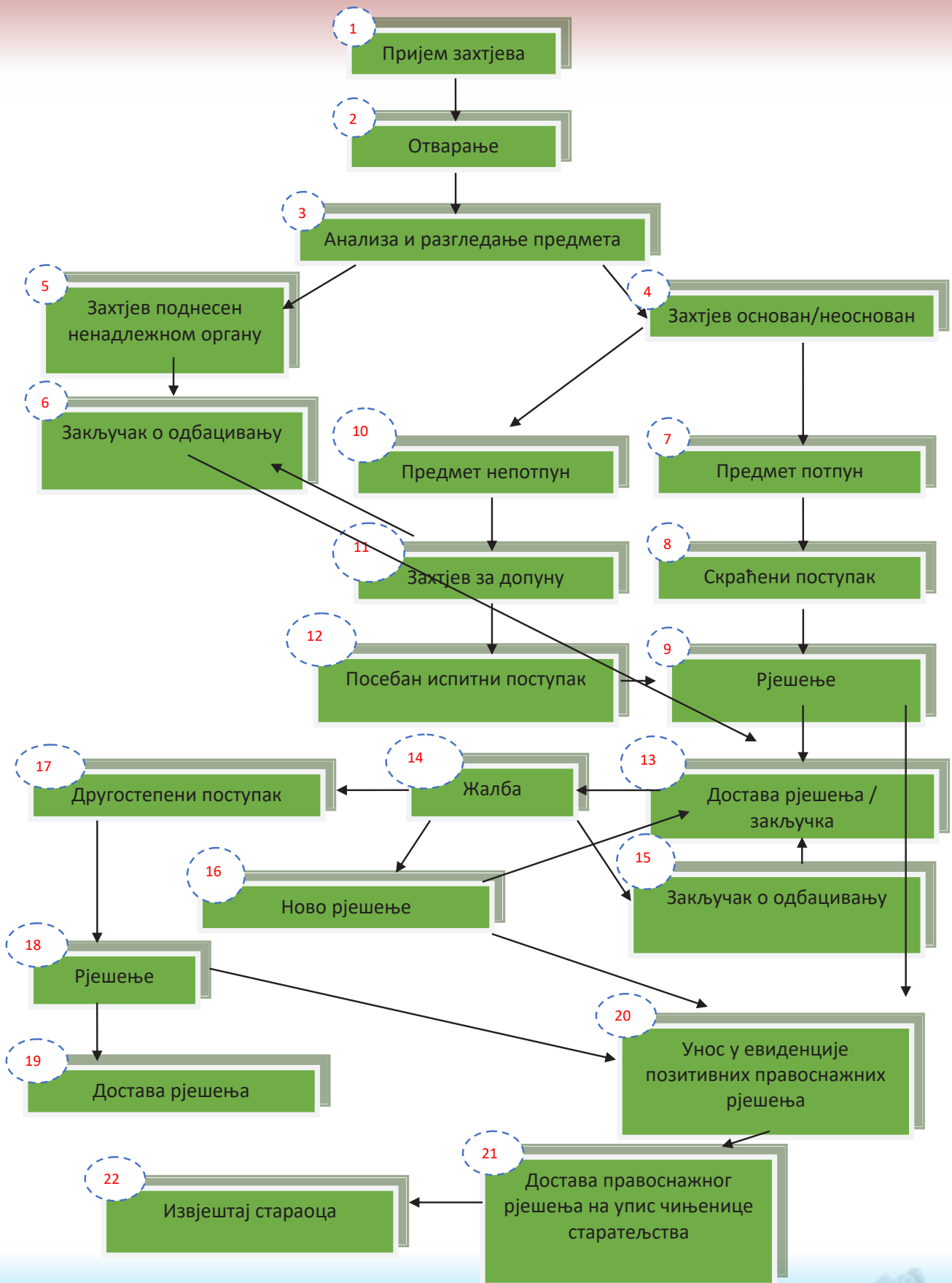
Центар за социјални рад је такође имао компликације на другим пословима, а то су послови за насиља у породици, смјештај у сигурну кућу, збрињавање малољетне дјеце у дом или у хранитељске породице и смјештај старих лица у установе, међутим, уз поштовање епидемиолошких мјера, могли су се на адекватан начин ријешити проблеми са наведених послова.

Након попуштања одређених мјера за вријеме пандемије, и даље се рад са странкама одвија уз поштовање физичке дистанце, са смањеним бројем странка, ношење маски и дезинфекцију руку.

- Породични закон („Службени гласник Републике Српске“, број: 54/02, 41/08, 63/14, 56/19)

ХОДОГРАМ 3 – ПОСТУПАК СТАВЉАЊА ПОД СТАРАТЕЉСТВО

Упутство за ходограм 3:

1. Захтјев може бити поднесен од стране физичких и правних лица или по службеној дужности, путем писарнице центра, путем поште, електронском поштом, телеграфски тј. телефаксом, усмено на записник, телефонски када је то хитно и по природи ствари могуће.
2. Писарница центра у складу са правилником о канцеларијском пословању отвара предмет.
3. Задужени стручни радник анализира и разгледа предмет.
4. Захтјев је основан/неоснован када постоје законске претпоставке за вођење поступка (поднесен надлежном органу, разумљив). Захтјев је основан када је корисник:
  - малољетно лице чији су родитељи умрли, нестали, непознати или непознатог боравишта дуже од једне године, СТАЛНО СТАРАТЕЉСТВО,
  - чијим је родитељима одузето родитељско право, СТАЛНО СТАРАТЕЉСТВО,
  - чијим родитељима је одузета пословна способност, односно који још нису стекли пословну способност или им је пословна способност ограничена, СТАЛНО СТАРАТЕЉСТВО,
  - чији су родитељи кроз дуже вријеме занемарили чување и васпитање дјеце, СТАЛНО СТАРАТЕЉСТВО,
  - чији су родитељи одсутни и нису у могућности да се редовно старају о свом дјетету, а нису га повјерили на чување и васпитање лицу за које је орган утврдио да испуњава услове за стараоца, СТАЛНО СТАРАТЕЉСТВО,
  - лице којем је правоснажном одлуком суда дјелимично или потпуно одузета пословна способност, СТАЛНО СТАРАТЕЉСТВО,
  - лице чије је боравиште непознато ако нема заступника, СТАРАТЕЉСТВО ЗА ПОСЕБАН СЛУЧАЈ
  - непознат власник имовине, када је потребно да се неко о тој имовини стара, СТАРАТЕЉСТВО ЗА ПОСЕБАН СЛУЧАЈ,
  - лице коме је потребно поставити стараоца ради заштите права и интереса, СТАРАТЕЉСТВО ЗА ПОСЕБАН СЛУЧАЈ,
  - малољетно лице за вођење спора између њега и родитеља или усвојитеља, као и за закључење појединих правних послова између њих, као и у другим случајевима када су њихови интереси у супротности, СТАРАТЕЉСТВО ЗА ПОСЕБАН СЛУЧАЈ,
  - лице које је смјештено у образовно-васпитну, социјалну или другу сличну установу, СТАРАТЕЉСТВО ЗА ПОСЕБАН СЛУЧАЈ,
  - лице против кога је код суда покренут поступак за одузимање пословне способности, ПРИВРЕМЕНО СТАРАТЕЉСТВО.
5. Захтјев поднесен стварно и мјесно ненадлежном органу.
6. Захтјев се одбацује закључком (одредба члана 54 и 56 ЗУП-а, „Службени гласник РС“, број 13/02, 87/07, 50/10 и 66/18).
7. Предмет је потпун када се на основу приложених доказа (исправе, изјаве странака) може утврдити стање ствари (одредбе од члана 175 до 230 Породичног закона, „Службени гласник РС“, број 54/02, 41/08 и 63/14).
8. Скраћени поступак се проводи према одредбама члана 129 ЗУП-а (када се на основу изјаве и доказа може закључити да предложени старалац има лична својства и способности за вршење дужности стараоца). Докази потребни за доношење рјешења о стављању под стално старатељство:

- Пријава пребивалишта,
- Извод из матичне књиге рођених,
- Доказ о родитељима (извод из МКУ, правоснажна судска одлука, акти МУП-а, социјалне анамнезе),
- Правоснажна судска одлука о одузимању пословне способности,
- Докази о имовини (ПЛ, ЗК уложак, власнички лист и сл.),
- Изјава лица које има лична својства и способности за вршење дужности стараоца, да се прихвата дужности стараоца
- Социјална анамнеза.

Докази потребни за доношење рјешења о старатељству за посебан случај:

- Пријава пребивалишта,
- Извод из матичне књиге рођених,
- Акт МУП-а (непознато боравиште)
- Докази о имовини (ПЛ, ЗК уложак, власнички лист и сл.),
- Доказ о постојању спора (судски акт, акт о смјештају и сл.),
- Налаз љекара специјалисте психијатрије о стању корисника, према коме исти није у стању да штити своја права и интересе,
- Изјава лица које има лична својства и способности за вршење дужности стараоца, да се прихвата дужности стараоца,
- Социјална анамнеза,
- Закључак стручног тима о оправданости стављања под старатељство,
- Извјештаји свих чланова стручног тима.

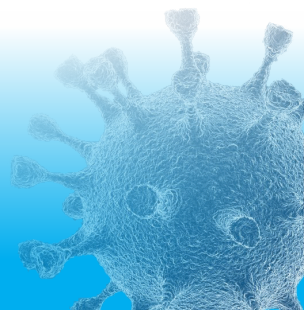
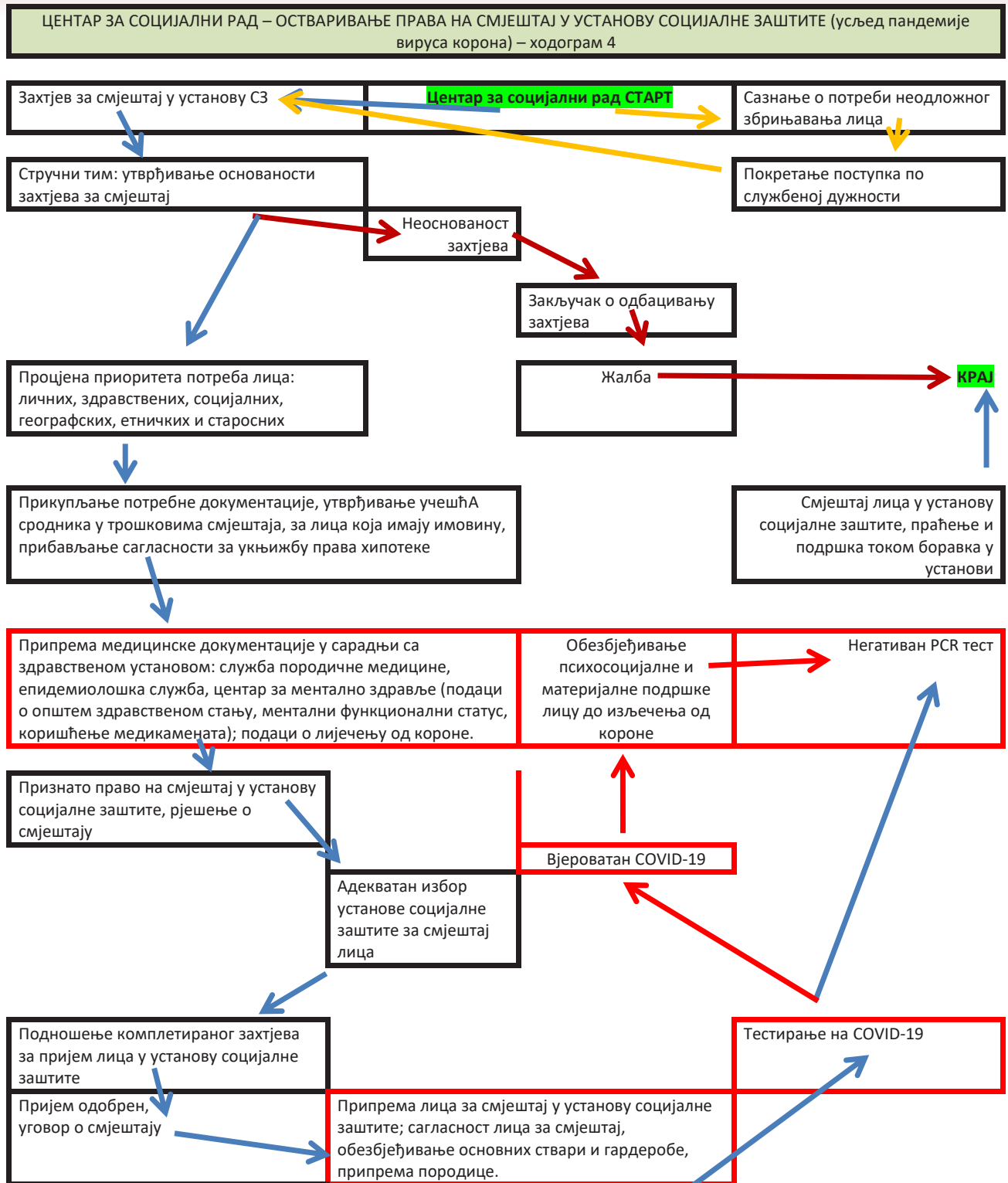
9. Рјешење се доноси према одредбама од члана 190 до члана 207 ЗУП-а, по проведеним поступцима (скраћени или посебан испитни поступак). У диспозитиву рјешења:
  - код сталног старатељства уносе се одредбе о достављању правоснажног рјешења органу надлежном за вођење евиденције власништва над имовином (РУГИП) и органу надлежном за вођење евиденције рођених (матична/мјесна канцеларија) ради стављања забиљежбе стављања под старатељство корисника у наведене евиденције у којима се лице под старатељством води. Такође се старалац обавезује на подношење извјештаја о стању личности и имовине свог корисника – члан 195 Породичног закона. Ово рјешење има трајни карактер тј. на снази је док постоје чињенице због којих је лице стављено под старатељство (до повратка пословне способности, пунољетства и сл.).
  - код старатељства за посебан случај и привременог старатељства одређује се обим овлашћења и обавеза стараоца у поступку/случају због кога се лице ставља под старатељство. Ово рјешење је на снази до окончања правног посла због кога се лице ставља под старатељство (окончање оставинске расправе, регулисање пензије, исправа и сл.).
10. Предмет је непотпун у случају када се на основу приложених доказа не може утврдити стање ствари.
11. Центар поступа у складу са одредбом члана 56 ЗУП-а.
12. Центар проводи поступак у складу са одредбама члана 130 и 131 ЗУП-а (а по потреби одређује и провођење усмене расправе у складу са одредбама од члана 137 до 146 ЗУП-а). У предметима у којима постоји сукоб интереса и више лица потенцијалних стараоца, организује се усмена расправа и прикупљају додатна доказна средства (налаз и мишљење љекара, мишљење установе и сл.), а све у циљу заштите интереса лица које се ставља под старатељство.
13. Достављање потписаног од стране овлашћеног лица и печатом центра овјереног рјешења/закључка врши се путем поште или електронски, а због хитности поступка могуће је и лично достављање већ присутној странци у просторијама центра (не може се позивати ради уручивања рјешења или закључка).

14. Против рјешења/закључка донесеног у првом степену странка има право на жалбу.
15. Центар доноси закључак о одбацивању жалбе уколико иста није допуштена, благовремена и изјављена од стране овлашћеног лица.
16. Када центар нађе да је жалба основана, а није потребно проводити нови испитни поступак или је проведени поступак био непотпун, може донијети ново рјешење (одредбе члана 220 и 221 ЗУП-а).
17. Допуштена, благовремена и изјављена од стране овлашћеног лица, жалба са предметом доставља се другостепеном органу, Министарству здравља и социјалне заштите Републике Српске, на даље поступање.
18. Другостепени орган доноси рјешење по жалби.
19. Центар доставља другостепено рјешење странкама у року од 8 дана од дана пријема предмета (одредба члана 233 ЗУП-а).
20. Правоснажна позитивна рјешења уносе се у прописане евиденције које води центар као орган старатељства (одредба члана 230 Породичног закона).
21. Правоснажно рјешење доставља се органима надлежним за вођење евиденција власништва над имовином (РУГИП) и органу надлежном за вођење евиденције рођених (матична/мјесна канцеларија) ради уношења забиљежбе стављања под старатељство у наведене евиденције.
22. Старалац код сталног старатељства дужан је да, на захтјев Центра, подноси извјештај о свом раду најмање једанпут годишње, а код старатељства за посебан случај по обављеном послу.

Као разлог стављања под старатељство, усљед пандемије COVID-19, јавља се и нови разлог, а то је немогућност вршења родитељског права усљед пандемије.

- Породични закон („Службени гласник Републике Српске“, број: 54/02, 41/08, 63/14, 56/19)

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА СМЈЕШТАЈ У УСТАНОВУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ (ходограм 4)

Остваривање права на смјештај у установу социјалне заштите покреће се на лични, захтјев сродника или другог лица. Социјални радник може и непосредно доћи до сазнања о потреби неодложног збрињавања лица у установу социјалне заштите. Овакве врсте сазнања добијамо на неколико начина: личним увидом приликом теренског рада, пријавом представника мјесних заједница, обавјештењима од стране здравствених установа, у случајевима сазнања о потреби збрињавања жртве насиља и др. Када за примљени предмет дође у рад, стручни тим центра за социјални рад утврђује основаност захтјева за институционално збрињавање. Када је захтјев за институционално збрињавање основан, врши се процјена приоритетних потреба лица: личне, здравствене, географске, етничке, социјалне, егзистенцијалне и старосне итд. Неосновани захтјеви одбацују се закључком о одбацивању захтјева, како би лицу омогућили право на жалбу.

Приликом рјешавања о захтјеву сагледава се укупно стање лица и потребе за институционалним збрињавањем. У ту сврху прикупља се и обрађује детаљна документација неопходна за остваривање права: лична документација, имовински статус, здравствено стање, породични, стамбени статус и др. Код остваривања права на смјештај у установу испитује се могућност учешћа сродника у трошковима смјештаја и издржавања, за лица која имају имовину прибавља се сагласност за укњижбу права хипотеке.

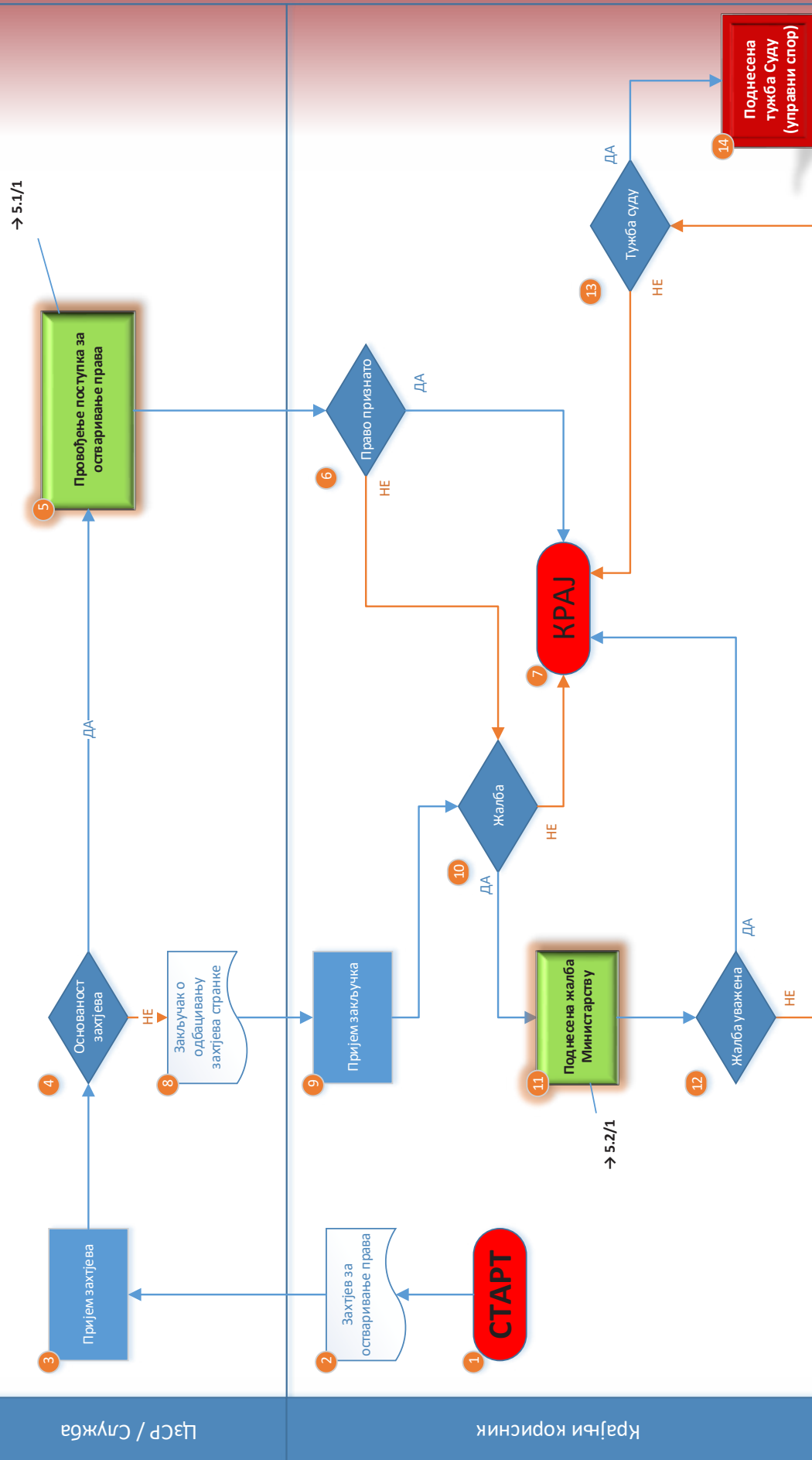
Због тренутног стања узрокованог новим вирусом корона потребно је извршити **детаљну процјену општег здравственог стања лица**. Нова процедура приликом институционалног збрињавања лица подразумијева и да лице није обољело од вируса корона те да нема симптоме овог обољења. Из тог разлога, центар за социјални рад би требало по службеној дужности да оствари контакт са амбулантом породичне медицине, епидемиолошком службом и центром за ментално здравље у локалној заједници. На овај начин би директно долазили до потпуних података о здравственом и функционалном стању лица. Након што комплетирамо податке о лицу, захтјев за институционално збрињавање упућује се адекватним установама социјалне заштите, уважавајући све претходно наведене потребе лица. Уколико се пријем за неко лице одобри, врши се припрема документације и лица за институционално збрињавање. Поступак збрињавања у установи мора бити добровољан те је потребно обезбиједити сагласност лица за овакав вид заштите. У договору са надлежном епидемиолошком службом лица се упућују на тестирање на вирус корона. У случају да је лице негативно и да нема симптоме овог обољења, упућује се на збрињавање у установу и изолацију у установи 15 дана. Лицима са вјероватним вирусом корона потребно је пружити психосоцијалну и материјалну подршку од стране центра за социјални рад до могућности збрињавања у установу. Посебан акценат потребно је ставити и на лица која су раније збринута у установама, а због стања узрокованог вирусом корона подносе изолованост и компликације током лијечења. Неопходна је и психосоцијална подршка корисницима смјештеним у установе социјалне заштите и њиховим породицама (дјеца без родитељског старања, дјеца са инвалидитетом...).

- Закон о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број: 37/12, 90/16, 94/19, 42/20)
- Закон о општем управном поступку („Службени гласник Републике Српске“, број: 13/02, 87/07, 50/10 и 66/18)

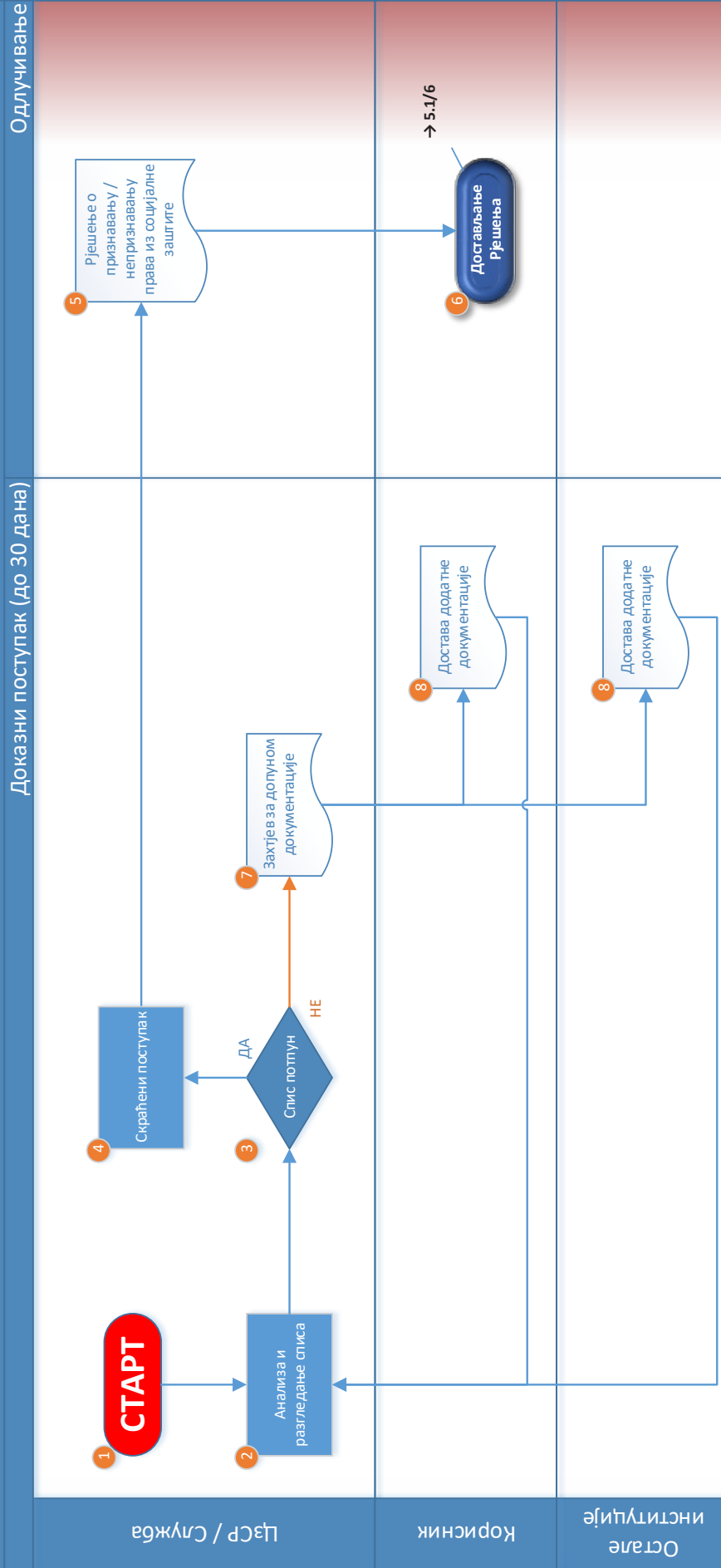
Ходограм 5

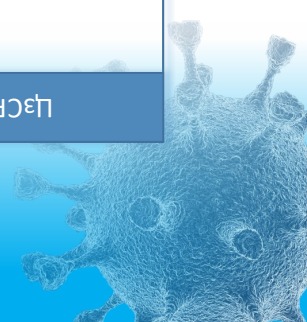
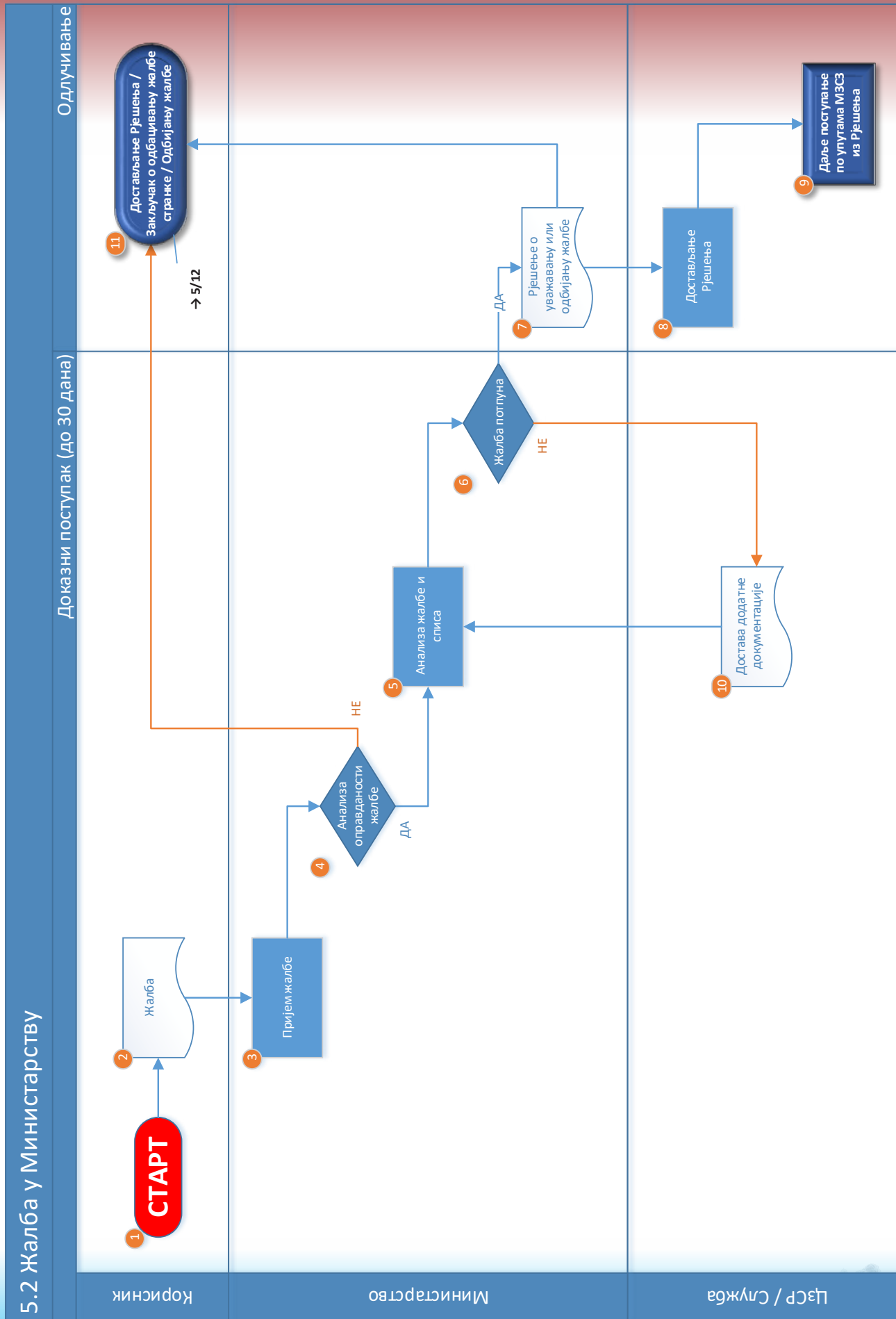
5. Поступак за остваривање права из области социјалне заштите

Центар за социјални рад / Служба социјалне заштите

5.1 Поступак за остваривање права у Центру за социјални рад / Служби социјалне заштите

ПОСТУПАК ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ИЗ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ (ходограм 5)

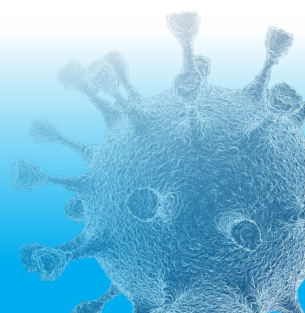
Поступак за остваривање права из области социјалне заштите покреће се на захтјев корисника/лица, његовог старатеља – законског заступника или по службеној дужности, када центар за социјални рад утврди основаност или хитност за покретање поступка. Прије доношења рјешења утврђују се све чињенице и околности које су од значаја за остваривање одређеног права и за остваривање заштите права странака и њихових правних интереса. Ако првостепени орган утврди да нема основе за покретање поступка, донијеће закључак о одбацивању захтјева странке. Закључком се одлучује о питањима која се тичу одређеног поступка. На закључак странка може изјавити жалбу другостепеном органу, Министарству здравља и социјалне заштите Републике Српске. У току провођења поступка, службено лице употпуњава чињенично стање и изводи доказе ради утврђивања свих чињеница које су битне за поступак (5.1/1). Као доказ се употребљава све што је корисно за утврђивање реалног стања, као што су на примјер: исправе, односно микрофилмска копија исправе или репродукција те копије, изјаве свједока, изјаве странке, налази и мишљење вјештака, увиђаји итд. Центар за социјални рад прибавља по службеној дужности податке о чињеницама о којима се води службена евиденција. Орган може по скраћеном поступку ријешити захтјев ако је странка поднијела потпун захтјев са свим чињеницама и доказима или ако су чињенице општепознате па их не треба посебно доказивати; ако се чињенице и докази могу утврдити на основу службених података у центру за социјални рад а није потребно саслушање странке; ако је прописом предвиђено да се управна ствар може ријешити на подлози чињеница или околности које нису потпуно утврђене али су учињене вјероватним из свих околности, те ако се ради о предузимању хитних мјера у јавном интересу које се не могу одлагати, а чињенице на којима рјешење треба да буде засновано су утврђене или бар учињене вјероватним. Потребно је да се омогући странци да се изјасни о свим околностима и чињеницама на којима треба да се заснива рјешење.

На основу чињеница које су утврђене у поступку, центар за социјални рад доноси рјешење о остваривању/неостваривању права из социјалне заштите. О жалби против рјешења центра за социјални рад одлучује министар. Жалба се подноси Министарству здравља и социјалне заштите путем центра за социјални рад (првостепеног органа) или се лично странка обрати наведеном Министарству (5.2/1). Права на новчану помоћ, додатак за помоћ и његу другог лица и личну инвалиднину корисник остварује од првог дана наредног мјесеца од дана подношења захтјева, или покретања поступка по службеној дужности, а престају првог дана наредног мјесеца од настанка околности за престанак права. Права на подршку у изједначавању могућности дјете и омладине са сметњама у развоју, смјештај у установу, збрињавање у хранитељску породицу, помоћ и његу у кући, дневно збрињавање и једнократну новчану помоћ припада кориснику од дана признавања права, а престају даном настанка околности за престанак права. Центар за социјални рад одлучује о сваком захтјеву, сагледавајући укупно стање социјалне потребе, те утврђује и друга права за задовољење потреба. У поступку преиспитивања услова за остваривање права из социјалне заштите (једном годишње) ново рјешење се доноси уколико је дошло до промјена које имају утицај на даље коришћење права. Достављање позива, рјешења, закључака итд. врши се у принципу лично, дакле предаје се лицу коме је намијењено путем поште, телефаксом, електронски или путем службеног лица. Лице коме се доставља писмено може бити позвано ради достављања само изузетно, кад то захтијевају посебне околности. Достава се сматра уредном када лице којем је писмено упућено потврди пријем писмена. У случају да лице којем је писмено упућено и након другог покушаја доставе од органа не потврди пријем, писмено упућено странци трећи пут сматраће се уредно достављеним (5.1/6; 5/12).

- Закон о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број: 37/12, 90/16, 94/19, 42/20)
- Закон о општем управном поступку („Службени гласник Републике Српске“, број: 13/02, 87/07, 50/10 и 66/18)

Ходограме припремили:

1. Неда Драгић, дипломирани психолог – ЈУ Центар за социјални рад, Бања Лука
2. Татјана Ђедовац Радић, дипломирани правник – ЈУ Центар за социјални рад, Добој
3. Милијана Јаћимовић, дипломирани социјални радник – ЈУ Центар за социјални рад, Лакташи
4. Тања Маркочевић, дипломирани социјални радник – ЈУ Центар за социјални рад, Теслић
5. Бранка Сладојевић, магистар педагогије, начелник Одјељења за породичну и дјечју заштиту – Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Аутор: Бранислава Поповић

Психолошко савјетовање и COVID-19

COVID 19 - ДОК ЧЕКАМО НА РЕЗУЛТАТ ТЕСТА И ВРИЈЕМЕ КОЈЕ ПРОВОДИМО У ИЗОЛАЦИЈИ

Остани добро

Назови 065 464 555

Чекање на резултат теста, доводи нас очи у очи са могућношћу да смо заражени. Опасност која је изгледала далеко, сада се чини јако близу. Мисли, емоције и тијело реагују. На овај начин припремамо се за суочавање са ризичном ситуацијом. Уколико осјетимо побуђеност организма значи да наш психолошки одбрамбени систем ради.

Шта можемо очекивати?

- Емоције: страх, туга, кривица, љутња, стид...

Шта можемо урадити?

Ситуација је ванредна, па су и наше емоције узбуркане. Нормално је да их доживљавамо. Не можемо спријечити да се јаве, а и нема разлога за то. Саме по себи оне не представљају проблем.

Уколико их препознамо и прихватимо, трајаће неко вријеме и проћи. Може помоћи записивање или разговор са блиским особама о томе како се осјећате.

- Тјелесне реакције: убрзан пулс и рад срца, дрхтање, мучнина, вртоглавица...

Шта можемо урадити?

Тјелесне реакције прате јаке емоције које доживљавамо. Не могу нам нашкодити, мада су промјене неугодне. Не можемо их зауставити или искључити, па је важно да урадимо оно што можемо да опустимо тијело.

- Понашање: повлачење и избјегавање комуникације са другима, агресивно понашање, претјерана

окупираност болешћу, бунтовно и пркосно понашање, игнорисање и негирање ризика или симптома, залеђеност, употреба опијата...

Шта можемо урадити?

Наше емоције су повезане са понашањем, али имамо могућност да бирамо на који начин чемо одреаговати. Уколико изражавамо страх, љутњу, тугу, важно је да то не буде на штету нама самимa или другима.

Начин на који размишљамо у великој мјери може утицати на то како се осјећамо. То би значило да је важно сагледати ситуацију онаквом каква тренутно јесте, реално и на основу чињеница и провјерених информација. Катастрофична предвиђања будућности, подједнако као и потпуно негирање ризика, воде нас ка понашању које у овој ситуацији није корисно и не помаже нам.

"Нисам смио да изложим ризику себе и ближње."

Питања која можете себи поставити:

Да ли било ко од нас може да искључи могућност заразе? Да ли је то у нашој моћи? Колика је и у чему се огледа реално наша одговорност? Шта могу сада да урадим да помогнем себи или ближњима?

"Не могу више да поднесем ову ситуацију."

Питања која можете себи поставити:

Ова ситуација је заиста тешка, али да ли је заиста најгоре што ми се у овом

тренутку може десити? Можда сам током живота већ поднио и теже ситуације? Зашто је важно да издржим, иако је тешко и непријатно? Ако сам могао раније, шта ми је у томе помагало? Шта би ми сада могло помоћи?

"Други људи не смију да се понашају неодговорно и угрожавају остале"

Питања која можете себи поставити:

Могу ли да натјерам људе да се понашају одговорно? Шта је оно што ја могу да учиним по том питању?

Понекад, свјесни лоших околности или поступака других људи, можемо загазити у чорсокак, покушавајући да промијенимо оно над чим немамо моћ. Овакви покушаји најчешће нас доводе до још јаче узнемирености. Уколико сматрате да се неко понаша неодговорно, можете такво понашање пријавити надлежним особама или институцијама и наставити са активношћима које вам помажу и у домену су ваших моћи.

"Сигурно ћу се разболити и умријети."

Питања која можете себи поставити:

Да ли вам помаже да овако размишљате? Шта би вам могло помоћи да се брже опоравите или да лакше поднесете симптоме? Неки људи мисле да им замишљање најгорих сценарија помаже, међутим овакве катастрофичне мисли усмјерене на будућност појачавају узнемиреност и ометају особу да у садашњем тренутку уради оно што може. Не воде рјешавању проблема, већ још јачој анксиозности ■

ДРУШТВО ПСИХОЛОГА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ASSOCIATION OF PSYCHOLOGISTS OF REPUBLIC OF SRPSKA

Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Аутор: Татјана Прерадовић Сјеница

Психолошко савјетовање и COVID-19

ПОРОДИЦА У ИЗОЛАЦИЈИ У ПЕРИОДУ ПАНДЕМИЈЕ COVID-19

**Остани
добро**

Назови 065 464 555

Суочили сте се са чињеницом да један или више чланова ваше породице позитиван или је био у контакту са инфицираним особом.

Преплављени сте страхом, неизвјесношћу, несигурношћу и очајем? Питате се да ли сте заразили друге? Преокупираните сте мислима о томе шта будућност носи? Хоћете ли бити добро? Ко ће се бринути о вашој дјечи уколико будете морали у болницу? Брине вас финансијска несигурност?

Ваша породица треба да се суочи са низом изазова. Осјећај сигурности и безбједности је најважнији фактор који утиче да породица и наши односи остану здрави, јаки и функционални. Како стрес и страх, кад је корона вирус у питању, не можемо

искључити из нашег живота, онда је најбоље научити како „управљати њима“. У наставку су препоруке које вам могу олакшати заједнички период изолације:

- Организујте породични састанак на којем ћете разговарати како ће изгледати структура ваше свакодневнице током изолације. Укључите дјецу у промјену породичне динамике и сви заједно се договорите око нових улога, одговорности и правила. На састанку разговарајте о томе шта вас највише брине и шта ће бити ваши највећи изазови. Такође, идентификујте снаге сваког члана породице и како се заједно можете подржати у превазилажењу изазова.
- Без дјеце, родитељи причају о организацији посла током изолације, ефектима на финансије, алтернативним рјешењима за збрињавање дјеце

и вулнерабилних чланова породице уколико родитељи буду морали бити хоспитализовани и сл. Све важне одлуке и „тешке приче“ које могу чекати, оставите за касније.

- Направите дневни и седмични план активности и задужења за породицу као и заједничких активности. Јако је важно имати дневну рутину породице и породичне ритуале који ће члановима породице дати осјећај сигурности. Дефинишите вријеме спавања и устајања, вријеме дневних оброка и расподјелите кућна задужења. Заједничке активности као што су заједничко спремање оброка, гледање филмова и серија, друштвене игре, ојачаће вашу повезаност. Покажите интерес за хобије ваше дјеце. Заједно научите неку нову вјештину. Искористите ово вријеме да се боље упознате.
- Причајте о осјећањима искрено и отворено. Унутар породице нормализујте осјећања као што су страх, туга и анксиозност и покажите најрањивијим члановима породице на који начин се могу носити са овим осјећањима. На крају дана уведите рутину „емоционално чишћења“ гдје ће свако имати прилику рећи како се осјећао током дана.
- Освијестите начин комуникације пред дјецом, не умањујте опасност, али их не преплављујте сталним информацијама које не могу разумјети. С друге стране, охрабрите их да вам постављају питања.
- Дајте простора једни другима за личне активности и самоћу. Свима нама је потребно да се током дана одвојимо једни од других и бавимо активностима које само нама годе. Уколико немате довољно простора за одвајање,

свако може направити свој лични кутак. Дефинишите правила како бисте превенирали буку и ометања.

- Останите повезани и одржавајте контакте са својим пријатељима и мрежом подршке путем телефона и онлине комуникацијом.

И не заборавите:

- Као породица сте се већ суочавали са тешким и изазовним ситуацијама и превазишли сте их заједно - ова изолација и COVID-19 може бити једна од њих. Она је привремена и неће трајати заувјек.
- Тренутне околности су тешке, стресне и непредвидиве. Будите подржавајући једни према другима чак и кад понашање и реакције појединих чланова породице нису најадекватније.
- Слушајте једни друге. Уважите перспективе, осјећања и искуства једни других. Јер само заједно можемо превазићи тешке ситуације.

Није свака породица сигурно мјесто. У ситуацији када је дисфункционалност породица била присутна и прије пандемије, изолација још више појачава рањивост и ризике за физичку, емоционалну и психичку безбједност чланова ових породица. Уколико се осјећате угрожено у породици у којој живите, изложени сте физичком, психичком или сексуалном насиљу, потражите подршку и помоћ од породица, пријатеља, комшија и институција. Ћутање је најгора опција. Уколико сте свједок насиља, будите свјесни да ћутањем подржавате и учествујете у насиљу и повређивању друге особе.

ЗАПАМТИТЕ, ОНО ШТО ЈЕ ДАНАС ВАША НАЈВЕЋА СЛАБОСТ, ЈЕДНОМ ЋЕ БИТИ ВАША НАЈВЕЋА СНАГА ■

Аутор: Нела Маринковић

Психолошко савјетовање и COVID-19

COVID-19 И ШКОЛЕ - ЗАЈЕДНО СМО ЈАЧИ

**Остани
добро**

Назови 065 464 555

COVID-19 И СМЈЕРНИЦЕ ЗА ДЈЕЦУ

Хеј ти, ђаче!

Знаш ли одговор на ово питање: Зашто је важно да носимо маске у школи?

Знаш ли да се и одрасли збуне и да можда не знају прави одговор на претходно питање?

Знаш ли зашто је важно носити само своју маску и не пробавати маску од друга или другарице?

Знаш ли шта је одговорно понашање?

Да ли је одговорно понашање и ношење маске?

Знаш ли како можемо друге да научимо да се одговорно понашају и носе маске? Имаш ли идеју?

Знаш да смо заједно јачи, зато, задатак је сад још тежи: Како да заједно успијемо да се одговорно понашамо и друге научимо да је „cool“ носити маске?

1. Иако мало другачија, школа је ту за вас, ђаче.

Иако је у школи мало другачије, школа је и даље мјесто за учење и дружење.

2. Важно је да разумијеш сва правила која су нова.

У случају да неко ново правило понашања не разумијете, питајте одраслу особу (учитељицу, учитеља, наставницу или наставника) у школи да вам објасни шта та правила значе. Важно је да сва нова правила можете да разумијете, јер је то једини начин да их поштујемо.

3. Понашајмо се одговорно.

Редовно носи маску, држи дистанцу и поштуј правила у школи. Важно је да будемо пажљиви и сачувамо здравље.

4. Сада је права прилика да будеш још већи пријатељ.

Пази на своје пријатеље, дружи се са њима поштујући сва правила, носи маску и подсети их да и они носе маске ако је забораве. Подсети их да је баш COOL носити маску!

5. Уз игру и забаву је све лакше: БУДИ ТАЈНИ ПРИЈЕТЕЉ.

Сваки дан у школи напиши мало писмо пријатељства и остави га на клупу другара или другарице из друге групе. Буди тајни пријатељ, потруди се да нико из друге групе не сазна да си то био ти.

6. Шта ако ми се другар или другарица разболе?

Буди подршка, пошаљи поруку, позови, издиктирај задаћу, или замоли одраслу особу да услика твој школски рад и пошаље га твом другару. Запамти да смо заједно јачи!

7. Шта ако се уплашим да ћу се и ја разболети?

Понекад осјећамо страх и то је ОК.

Ако у школи осјешаћаш страх и кољена ти клецкају, срце јако лупа, тешко дишеш или ти дрхти глас, ако размишљаш о нечему што те плаши, **запамти да си на сигурном у школи** и да увијек **за помоћ можеш да се обратиш учитељу, наставнику или било којој одраслој особи** у школи и подијелиш своја осјећања.

8. Како да будем добра подршка

COVID-19 И СМЈЕРНИЦЕ ЗА РОДИТЕЉЕ

1. Родитељи су модел својој дјечи: какав однос према настави заузму родитељи, врло сличан однос ће имати и дјеца.

У зависности од тога какав став према новом почетку школске године заузму родитељи, како испољавају своје емоције и како се понашају, врло вјероватно ће се на сличан начин понашати и њихова дјеца.

На примјер, ако родитељи буду испољавали љутњу, отпор и буду имали честе и неконструктивне приговоре на начин реализације наставног процеса и организације наставе, повећава се шанса да ће и сама дјеца показивати више отпора за овај вид наставе, прилагођавање и праћење наставе, а самим тим се то може одразити и на мотивацију, постигнуће и емоције дјеце.

И супротно, уколико родитељи буду приступали наставном процесу на начин да примијећују да је ово за све нова ситуација, буду разговарали са дјецом о новонасталој ситуацији и заједно трагали за рјешењима, врло вјероватно ће и дјеца заузимати позитивнији став на нови начин извођења наставног процеса.

у случају да мој другар или другарица буде у изолацији?

Није лако бити код куће, док су другари у школи, зато буди добар друг или другарица и помози да им у изолацији буде што лакше и да им вријеме брже прође. Кад опасност прође, сви ћете поново бити на окупу.

Зато будри, подстичи, охрабри и пошаљи поруку свом другару или другарици. Ако немаш мобилни телефон, замоли да то неко уради умјесто тебе.

Када изолација прође: припремите добродошлицу у одјељењу за свог другара или другарицу.

9. Шта ако смо тужни или љути јер нисмо у групи у којој желимо да будемо?

Можда нису испуњене ваше жеље и можда осјећате тугу, плачете и недостају вам другари из друге групе. Али на овај начин чувате једни друге, као прави заштитници и хероји. Чим ситуација буде боља поново ћете се дружити заједно, зато помозите да што прије дође тај дан.

Запамти: баш ти друге можеш да научиш: „ Баш је cool носити маске!“ ■

Зато будите добар модел својој дјечи.

Како бисте провјерили какав је ваш однос према почетку школске године, можете да поставите себи неколико питања:

- Да ли моје понашање и ставови помажу мом дјетету да се прилагоди на наставни процес?
- Да ли су моја понашања, ставови и осјећања у најбољем интересу за моје дијете и његово образовање и васпитање?
- Да ли су моја осјећања, размишљања и понашања добра за мене и моје функционисање?

2. Помозите дјечи да разумију нова правила у школи.

Разговарајте са дјецом о правилима у школи, прилагодите се њиховом рјечнику и помозите им да разумију зашто је важно поштовати правила. Разговарајте са њима о одговорном понашању и посљедицама неодговорног понашања. Наведите им неки свој примјер, уз прилагођавање рјечника и примјера узрасту дјетета.

3. Разговарајте са дјецом о њиховом доживљају школе и комбиноване наставе, заинтересујте се за њихово гледиште, осјећања и размишљања поводом истог.

Дајте прику дјечи да искажу своја опажања, осјећања и ставове према новом почетку школске године, на тај начин можете да чујете како они виде наставни процес и мјере које је потребно поштовати.

Много страхова и брига родитељ осјећа како би заштитио своје дијете, али шта ако је:

- дјечија перспектива другачија?
- ваша дјеца виде неке добре ствари у овом процесу?

Слушањем властите дјеце стичете бољи увид шта је то за дјецу добро, а шта лоше, те на тај начин прецизније можете да интервенишете, тражите помоћ, уколико за тим буде било потребе.

И оно најважније, слушањем, питањима и разумијевањем њихове перспективе повезујете се са својом дјецом.

4. Помозите дјечи да се организују: помозите им да одреде вријеме за учење и вријеме за одмор и разоноду.

Једна од важнијих вјештина 21. вијеке је организација времена и задатака. Зато је важно да родитељи помажу својој дјечи да науче да боље организују своје вријеме, процјењују колико им је времена потребно за учење, писање задаће, понављање или вјежбање, али и да им буду подршка у том процесу.

Слободно вријеме, разонода и одмор су веома важни за одрасле и за дјецу, зато дјелић времена оставите и за одмор и забаву.

5. Будите подршка својој дјечи.

Понекад је тешко учити, организовати се и бити мотивисан. Препознајте то код своје дјеце и пружите им подршку и разумијевање, те заједно потражите рјешење како да превазиђете ту ситуацију. Ако дјеца не проналазе рјешења сами, понудите им могућа рјешења.

6. Одредите вријеме за заједничко учење.

Подршка родитеља у образовању, односно учењу је неопходна. Дјеца нижих разреда основне школе имају потребу за већом подршком. Од-

растањем и преласком у више разреде дјечи је потребно мање подршке у учењу, али је подршка и даље потребна. Како би родитељи успјели да обављају своје свакодневне пословне, приватне и кућне обавезе, важно је да са дјецом јасно одредите један дио дана (најбоље оквирно вријеме) када ћете заједно да учите, прегледате задаћу, разговорате о доласку до рјешења неког задатка или разјашњавате нејасноће одређеног дијела школског градива.

7. Осамостаљујте дјечу. Похвалите дјечу.

Подстичите дјечу да све задатке које могу самостално да ураде, да их ураде сами. За сваки урађени задатак (макар био и погрешан) похвалите дјечу. Похвале користите како за добро урађене задатке, тако и за сам процес самосталног рада.

Похвалама учвршћујете такво понашање, али и мотивишете, оснажујете и градите самопоуздање своје дјеце.

8. Потражите помоћ у школи.

Уколико препознате да не можете да помогнете дјечи у неком од задатака који треба да ријеше, потражите помоћ од наставника или стручне службе школе. Они имају потребна знања и могу да вам помогну да на једноставнији начин приступите учењу. Искористите тај ресурс, на овом путу ви сте тим!

9. Родитељи су важни.

Како бисте се добро бринули о својој дјечи, важно је да се бринете и о себи. Жеља за заштитом дјетета, брига, страх, збуњеност или љутња су стања, емоције и расположења која би се могла јавити у овом периоду. Немојте заборавити да ваша дјеца имају ресурсе и капацитете да се прилагођавају и уче нове ствари. Оснажите их кад год се укаже прилика.

Све нове начине понашања, реаговања, разговарања о којима научите своју дјечу, запамтите, дјеца ће моћи користити и сама даље у будућности. Немојте заборавити да посматрате своју дјечу и да од њих понешто научите.

Уколико препознате емоције, размишљања или понашања која ремете квалитет важег живота, можете да потражите помоћ психолога ■

COVID-19 И СМЈЕРНИЦЕ ЗА НАСТАВНО ОСОБЉЕ

1. Успоставите добар однос са дјецом.

Нова школска година захтијева прилагођавање на нова правила. Да бисте успјели са дјецом да остварите савез, прво им омогућите да се осјећају угодно у школи. Одговорите им на сва питања која постављају, разјасните им оно што не разумију. Подстичите дјечу да постављају питања и да вам се обрате у случају да имају неке

потешкоће у савладавању наставног градива.

2. Одвојите вријеме за разговор.

Разговарајте са дјецом о томе како они доживљавају комбиновани начин извођења наставе, како се осјећају с обзиром да је почела школска године.

Питајте дјецу шта је добро и шта им се свиђа, али и шта мисле да је проблем. *Питајте их како заједно, као тим, можете да превазиђете препреке и успијете?*

3. Разговарајте о емоцијама.

Искористите различите материјале који вам могу помоћи да са дјецом разговарате и о емоцијама. Питајте их како се осјећају са почетком школске године, како доживљавају раздвајање одјељења на двије групе (у одјељењима у којима се то десило због броја ученика). Подстичите дјецу да дијеле и разумијевају емоције. Подијелите и своје емоције на начин да су прихватљиве и разумљиве ученицима.

Уколико вам треба помоћ за осмишљавање активности на ову тему, потражите помоћ од Стручне службе школе.

4. Подстичите кохезивност између група.

Многа одјељења су подијељена и интеракција ученика једних са другима је отежана. Али нека вас то не спријечи, осмислите интересантне активности на начин да групе комуницирају једна са другом. Искористите хамер папире као простор на којем ћете подстицати дјецу да остављају једни другима поруке подршке, размијевања, пријатељства. Подстичући просоцијална понашања, код дјеце развијамо тимски дух, сарадњу, емпатију.

5. Поставите правила понашања и у тај процес укључите и ученике.

Како бисте могли да реализујете наставу у трајању часа од 20 минута, заједно са ученицима поставити правила понашања која ће важити на вашим часовима како бисте били успјешнији у реализацији наставе. Најбоље их је записати и закачити на видљиво мјесто.

Дозволите ученицима да промишљају о правилима и важности њиховог поштовања. Дефинишите заједно са ученицима посљедице ако се правила не буду поштовала, а шта у случају да се правила буду поштовала. Похвалите ученике за

брзо прилагођавање, поштовање правила. Како бисте учврстили таква понашања повремено их наградите неким активностима у којима уживају. Такође, заједно са ученицима осмислите благе санкције у случају да правила не буду поштовали и назначите да ће у том случају изостати нека награђујућа активност.

Подстичите кохезивност обје групе истог одјељење, користите технику жетона и пратите заједнички прогрес, нека заједно путују до циља и награде.

6. Подстичите просоцијална понашања.

Поштујући све прописане мјере подстичите понашања која су подржавајућа, подстичите да се дјеца охрабрују. На тај начин смањујете вјероватноћу да ће дјеца да стигматизују једни друге у случају да се неко дијете или нека породица зарази вирусом.

7. Похвалите своје ученике.

Похвалите своје ученике не само за добро урађен задатак, већ и за процес учења, за испоштована правила, за иницијативу, за просоцијално понашање. Похвале имају функцију да учврсте пожељна понашања.

8. Будите добар модел својим ученицима.

Ви сте важна фигура у одрастању, сазријевању, формирању ставова и образовању ваших ученика. Зато покажите ученицима поштовањем свих правила, односом према цјелокупној ситуацији, да науче од вас да је све то могуће.

9. Подстичите активно учење.

Подстичите дјецу да истражују, прикупљају информације, користе различите изворе. Помозите им да науче још активније да уче. Искористите овај период како бисте их подучили новим знањима, али и вјештинама.

10. Наставници су важни.

Подучавање је важан процес, који захтијева улагање много менталних и физичких ресурса. Васпитно-образовни процес, иако веома награђујући, је веома изазован и захтјеван процес. Баш због тога је важно да наставници брину и о свом здрављу. Организују вријеме у којем ће комуницирати са родитељима, ученицима, ради ти административне послове, али и вријеме које ће провести у одмору. Само на тај начин наставно особље може понудити свој максимум и омогућити најбоље за своје ученике ■

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

616.98:578.834
005.334:61

ПЛАН рада за интервенцију у кризним ситуацијама у установама
социјалне заштите : мјере за смањење посљедица пандемије
COVID-19 / Владимир Макарић ... [и др.]. - Бања Лука : Друштво
психолога Републике Српске, 2021 (Лакташи : Графомарк). - 78 стр. :
илустр. ; 30 см

“Израда овог документа је активност пројекта “Психосоцијална
подршка у вријеме ковид пандемије”, који је дио пројекта “Јачање
интерсекторске сарадње и рефералног механизма подршке дјечи
и њиховим породицама у Републици Српској”, а који спроводе
Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске и
Друштво психолога Републике Српске, уз подршку Уницефа и Владе
Шведске”--> импресум. - Двостубачно. - Тираж 100. -
Прилог: стр. 33-78. - Напомене и библиографске референце уз
текст. - Библиографија: стр. 30-31.

ISBN 978-99976-924-6-7

1. Макарић, Владимир [аутор] 2. Сладојевић, Бранка [аутор] 3.
Латиновић, Милан [аутор] 4. Ђаковић Девић, Јелена [аутор]

COBISS.RS-ID 131004417